د افغانستان په مدني ټولنه کې د ښځو ګروپونه

ښځې او نارينه ګان د مدني ټولنې په مؤسسو کې د مساويانه ګډون ونډې لپاره کار کوي

د کاونټرپارټ نړيوالې مؤسسې لپاره
د سيپي آذربايجاني مقدم څېړنه- کابل، ۲۰۰۶م

گروه های زنان در جامعۀ مدنی افغانستان

زنان و مردان به سهم گیری مساویانه در سازمان های جامعۀ مدنی مشترکاً فعالیت می نمایند.

تحقیق برای سازمان کاونترپارت انترنشنل صورت گرفته است.
تحقیق کننده: سیپی آذربایجانی مقدم – کابل ۲۰۰۶ م

د افغانستان په مدني ټولنه کې
د ښځو ګروپونه

ښځې او نارینه ګان د مدني ټولنې په مؤسسو کې د مساویانه ګډون ونډې لپاره کار کوي

د کاونټرپارټ نړیوالې مؤسسې لپاره
د سیپي آذربایجاني مقدم څېړنه- کابل، ۲۰۰۶م

د مطالبو فهرست

لنډيز ۱
امنيت ۴
اقتصادي چاپېريال ۵
محافظه کاري يا خپلو رسمونو او دودونو ته پابند پاتېدنه ۶
مدني ټولنه او دولت ۷
د دولت جندر پاليسی ۸
د ښځو حق په پارلمان کې ۹
د ښځو ملي تشکيل ۱۰
لومړنۍ ښځې ۱۴
ښځې په ګروپونو کې ۱۵
په ادارو او مؤسسو کې جندر ۱۷
ښځې په شبکو کې ۲۰
د ښځو او نرو جندر اړيکې ۲۰
نارينه ګان(او ښځې) په جرګو کې ۲۳
ښځې په جرګو کې ۲۴
نارينه ګان او ښځې په کليوالي پرمختيايي جرګو کې ۲۶

د ځواک او رهبرۍ کولو بنسټ.. ۲۸

وروستۍ خبرې– د بدلون له پاره فرصتونه ۳۰

د عايداتي توليد د پروژو په کچه د جندر د اقتصادي منابعو په دويم ځلي وېش کې غوره والی را وستل.. ۳۱

د وړو پورونو د ورکړې په کچه د جندر د اقتصادي منابعو په دويم ځلي وېش کې غوره والی را وستل ۳۲

د ښځو د ميراث د حق ورکولو د ملاتړ له مخې د جندر د اقتصادي منابعو په دويم ځلي وېش کې غوره والی را وستل.................................. ۳۲

د رسنيو رول– نمونه يي او کليشه يي رول ۳۳

ښوونه او روزنه او د سواد کچه.. ۳۳

له مذهبي علماوو سره د بحث کولو توان لرل............................ ۳۴

ځوان هلکان او نجونې ۳۵

لنډیز

په افغانستان کې د زیاترو ښځو حالت د پرمختګ د ډېرو افراطي شاخصونو په وسیله منعکس شوی دی – هغه دا چې اوس هم په دغه هېواد کې د میندو د زېږون پر مهال د مړینې کچه د نورې نړۍ په پرتله تر ټولو لوړه ده– او د دولت د ژمنو سره سره د زریزې د پرمختیایي هدفونو پرمختګ بطي دی. له دې سره سره د ښځو د حقونو په اړه د افغان دولت اوسنی ریکارډ: د ښځو د چارو وزارت، په ملي کچه ښوونځیو ته د نجونو د لېږنې کمپاین، د ښځو لاس رسېدنه روغتیایي خدمتونو ته، په کابل کې د ښځو ښه ځرګندېدنه، د ښځو موجودیت په مشرانو جرګه او ولسي جرګه کې او همدا راز د ادارې په نسبتاً ټولو کچو کې د ښځو نسبي ګډون دا ټول د ښې راتلونکې هیله ځرګندوي. د افغانانو له خوا پخپله د چارو د سنبالښت له ډېرو هېلو سره سره، د ولسواکۍ حرکت په ځانګړې ډول د ښځو له پاره تر دې مهاله پورې لا هم ډېر کمزوری دی. ټولنیزې او سیاسي خبرې اترې د ښځو د ټولنیزې ونډې په اړه د جنسي توپیرونو د بدلون نه منونکو مفکورو پر اساس کېږي " هغه ځواکمنه مناقشه چې ښځې پکې مختلفې ښودل کېږي– مختلف زیاتره وخت د قانوني حیثیت او حقونو له مخې د پرېوتي یا پست په معنی ده– د ښځو د بریاوو پر وړاندې خنډونه نور هم پیاوړي کوي" (مقدم ۲۰۰۳). د جندر مساوات ټولنیز ارزښت او حق دی، چې د ساتنې اساسي وسیله یې باید دولت وي. او تر دې مهاله پورې لا هم د افغانستان د دولت زیاتره بنسټونه او ادارې د ښځو لپاره محدودې دي او یا هم تر دې مهاله پورې د پخوانیو جنګسالارانو یا ددوی د استازو مستقیم نظامي موجودیت ددې لامل ګرځېدلی چې د ښځو مخه یې نیولې ده. زیاتره خلک د مدني ټولنې مؤسسو ته سترګې په لاره دي چې د ښځو د حقونو او د جندر مساواتو په اړه کار وکړي.

لکه په کندز ولایت کې چې د احمدزیو جرګه په لنډه توګه د دولت او مدني ټولنې تر منځ اړیکې توضیح کوي:

"ملت له دولت څخه دی او دولت له ملت څخه." یعنې خلک په دولت پورې اړه لري او دولت په خلکو پورې اړه لري.

په ټولیزه توګه، مدني ټولنه د مؤسسو یوه پراخه ټولګه ده چې د عامه خیرښېګنې له پاره کار کوي چې د جندر مساواتو پر وړاندې یې تګلاره او د پوهې کچه یې نسبتاً ښه ده. په

مدني ټولنه کې د ښځو انفرادي او مجموعي استازيتوب تر دې مهاله پورې د ټولنيز– فرهنګ او د دندو پر وړاندې پرتو خنډونو له امله کمزوری موقعيت لري. په مدني ټولنه کې د ښځو موقعيت لا هم کمزوری دی او دا واضحه نه ده چې د احمدزيو د جرګې په بيانيه جمله"خلکو" کې ښځې شاملې دي او که نه.

په ټوليزه توګه جندر پورې ډېرې منفي معاملې مخکې له مخکې ترل شوې هم دي، چې زياتره نارينه او ښځې ددغه مفهوم په اړه چې په پښتو او دري کې ورته هېڅ ډول نوم نشته، د فرهنګ سره په ترون تر پوښتنې لاندې راولي. په داسې يوه حالت کې، کاونټرپارټ نړيوالې مؤسسې او مشاورينو احساس کړه چې د ښځو د مؤسسو او په ټولنيز ژوند د ښځو د ګډون پر وړاندې د پرتو خنډونو او په دې کار کې د نارينه وو د بوختياوو د مطالعې له مخې ښايي له دوی سره په لوړه کچه مرستندوی وي چې په مدني ټولنه کې د آيپکس په ترينګونو او د ظرفيت لوړولو په پروګرامونو کې د جندر مساوي او اغېزمن ګډون تأمين کړي. ددغې څېړنې اساسي هدف دا دی چې د مدني ټولنې د هغو مؤسسو او د ښځو د ډلو لپاره چې غواړي د جندر د مسؤوليت په تګلاره ګام واخلي د دوی لپاره ليدلوری او لارښوونې برابرې کړي.

په ساحوي کچه د تګلارې (ميتودولوژۍ) يا ددغه څېړنيز ريپوټ تسهيل د افغان مدني ټولنې د پياوړتيا نوښت (آيپکس) پروګرام د اړوندو د مدني ټولنې د پرمختګ د ارتباطي مؤسسو (ISOs) او د مدني ټولنې د ملاتړ د مرکزونو (CSSCs) په مرسته شوی دی.

د مدني ټولنې د ملاتړ مرکزونو د مدنی ټولنې د مؤسسو په اړه لارښوونې وړانديز کړې چې ددوی په اند د مدني ټولنې مؤسسې به د څېړنې لپاره د کار وړ معلوماتي سرچينې وي. انتخاب په تصادفي توګه و. په اتو ولايتونو کې له دېرشو زياتې مؤسسې وکتل شوې. په افغانستان کې له خلکو سره د مشاور د يوې لسيزې څخه د زياتې تجربې پر اساس د نيمه –ترکيبي مرکو د تخنيک له مخې د يوه وړاندني طرح شوي چک لست په وسيله له خلکو معلومات را ټول کړل شول. په دغه څېړنه کې باکيفيته معلومات کارول شوي او په دې څېړنه کې د مرکچيانو له خوا د ځينو دعواوو او برابرو شوو معلوماتو په اړه د ملاتړ هېڅ ډول تناسبات نشته. مشاور په فعاله توګه د مدني ټولنې د ملاتړ د مرکزونو له ګډونوالو کارکوونکي وهڅول چې له دوی سره يو ځای شي او د مرکو پر مهال پوښتنې مطرح کړي.

په ټوله نړۍ کې د اساسي مباحثو څخه تر ټولو په زړه پورې یوه کلیوالي– ښاري مباحثه ده، چې په کلیشه یې ډول تکمیلیږي. چې په دې مباحثه کې ښاري شخص په ټولیزه توګه لوستی، خولور، روښان فکره او تر یوه حده پورې ځیرک وي، په داسې حال کې چې دده کلیوال ملګری نالوستی، وروسته پاتې، ساده او د پخوانیو دودونو پابند دی. که څه هم دا ثابته ده چې داسې کرښې او حدود تر اوسه نه دي تعیین شوي چې څرګنده کړي چې په کوم ځای کې ښار پای ته رسېږي او کلیوالي ساحې پیلېږي، په افغانستان کې چې خلک خبرې، فکر او یا هم کوم کار کوي داسې انګېرل کېږي لکه دلته چې کوم حدود معلوم وي. دغه بحث د مدني ټولنې او د جندر په مسایلو د بحث په اړه څرخېده او زیاتره وخت ددغې څېړنې د ترسره کېدو پر مهال یې شواهد څرګندېدل. کلیوالي ښځې د خپلو بېګناهیو پر وړاندې لکه وړې ماشومانې داسې لیدل کېږي، په داسې حال کې چې ښاري ښځې تر یوه حده پورې د آزادۍ په ګناه ککړې دي. ښاري سړي داسې احساسوي چې کلیوال خلک تر حده زیات خپلو پخوانیو دودونو ته پابند دي او دا چې دوی د جندر اړوندو مسایلو په اړه د هر ډول خبرو اترو په کلکه مخالف دي. دغه مفکورې د هغو خلکو له پاره چې له دوی سره لوی شوي دي ثابتې او نه بحث کېدونکې پاتې شوې دي.

د افغانستان په تاریخ کې، ښاري او ممتاز تعلیم یافته ګان، د کلیشه یي خلکو لپاره د یوه لنګر حیثیت لري، دوی د خلکو په خاص ډول د ښځو او نجونو لپاره هر وخت پرېکړه کړې چې څه شی ورته مناسب دي. سیمه ییزو ټولنو دغو مفکورو او پلانونو ته د خپلځاني پخوانیو کلیشه یی عقیدو او مفکورو له مخې پایښت ورکړی. کمونست رژیم کلیوالي او لرې پرتو سیمو ته د وروسته پاتې سیمو په نظر کتل او د عصریتوب اړتیا یې ورته احساسوله، خو د طالبانو رژیم بیا غوښتل چې ښاري په فساد ککړ خلک بېرته کلیوالي سوچه او اډیالو خلکو ته را واړوي. په دغه مباحثه کې، د ښځو موضوع تل ډېره حساسه وه، ځکه چې ددوی کره وړه، جامې، آزادي او داسې نور شیان د ښځو د پرمختګ د شاخصونو (انډیکاټورونو) په توګه کارول کېدل. دغه عمومي کېدل تل د جندر د تحلیل او تجزیې لومړنۍ سطحه جوړوي او د بهرنیو خلکو له پاره یې د یوه حقیقت په توګه وړاندې کوي. د دغه ډول ساده (تورو سپینو) او د خلکو د جندري

ربښتنیولیو د کړو وړو له مخې د مفکورو منل او کارول، پرته له دې چې په اړه یې پوښتنې وکړو، دا به د جندر اصلي مسیر ته د را ګرځولو لپاره ښه بنسټ را منځته نه کړي.
دغه لاندې قرینه یی مسایل دي چې د جندر په اړیکو یې ژورې اغېزې ښندلې دي:

امنیت

د افغانستان ځینې ولایتونه د پخوانیو جګړو په دوره او حالت کې دي او ځینې برخې د جنګ جګړو او ناکراریو له فعالیتونو څخه لا تر دې دمه پورې اغېزمنې دي. د جرمونو عام کېدل او په فساد کې د پولیسو ککړتیا هم د ناامنۍ لامل ګرځېدلې. ناامني د خپلو ټولو پټو څېرو سره د نرو او ښځو افغانانو له پاره چې په مختلفو ډولونو ترې اغېزمن شوي دي د پرېشانۍ وړ مسأله ګرځېدلې. افغانستان تر دې دمه پورې په پراخه کچه په وسلو سمبال ټولنه ده. په افغان ټولنه کې لا تر اوسه هم د ټوپک کلتور راج چلېږي او همدا راز دا په سرېو پورې تړلې ټولنه ده. په دې سربېره، زیاتره نړیوالې مداخلې له ۱۸۰۰ مو کلونو را پدې خوا یوازې او یوازې په سیاسي جغرافیه پورې اړوند او نظامي وې او د ښځو مسایلو ته ددغو پاملرونو په لړ کې دویم ځای ورکړل شوی و، چې د ۲۰۰۱م کال د طالبانو پرخلاف جګړه کې د ښځو مسایل هم د نورو مسایلو تر څنګ د یرغل د دلیلونو په لست کې ځای پر ځای شوي وو.
نران د هېواد رعیت او مستعد عسکر دي په داسې حال کې چې ښځې معصومې دي او ساتنې ته اړتیا لري. دغه اړیکې د کلونو جنګ له امله نورې هم خرابې شوې دي، چې د خلکو په روح او روان کې په ژوره او ذاتي توګه څرګندېږي، چې د جندر په اړیکو یې ژوره اغېزه کړې ده. زیاترو نارینه وو مرکچیانو داسې احساس کاوه چې ښځې تر هغه مهاله پورې په یوه ځای کې غونډه نه شي کولی تر هغې چې ددوی له پاره سوچه کلتوري فضا نه وي را منځته شوې چې خپلې غونډې په کې ترسره کړي. په ځینو ټولنو کې، د نظامي او سیاسي هغو مشرانو موجودیت چې په فساد ککړ دي، په ژبنۍ توګه د ښځو له پاره جوړ شوی محیط خرابوي. دا د ټولنې د نارینه وو مسؤولیت دی چې ښځې له دغه ډول تهدیدونو څخه وساتي او که ضرورت پېښ شي نو قانون ماتوونکو ته د سخته جزا ورکړي. چې دا بیا د سوچه توب او ککړتیا، د شخصي او عامو او دا چې څه ډول ښځې ددغو دواړو تر منځ خپله لاره وموميـ په هکله د پېچلیو عقایدو پر بنسټ نظرونه

وړاندې کوي. په دې سربېره، ښځې نه یوازې باید ښکاره امنیتي خطرونه ودروي، بلکې باید په ډېره مبتکرانه او عاقلانه توګه د هر یوځي عمل – د ټوپک له اوچتولو را نیولې بیا له نظامي مشاورینو سره د امنیت په اړه تر بحث پورې– د ټولو کړنو مخه ونیسي، دا ځکه چې په ذاتي ډول پوځ د نارینه وو قلمرو دی. هغه څوک چې دغه ډول اړیکي ولري نو په فساد تورنېږي.

ددغه پس پرده کار پرخلاف، د ښځو د حقوقو د طرفدارانو د نړیوالو ډلو په پراخه کچه هلې ځلې روانې وې، په حقیقت کې، په ۲۰۰۱م کال کې د طالبانو له سقوط وروسته باید هره افغانه ښځه په بون کې د سولې دکانفرانس د مېز تر شا درېدلې وای، خو حال دا چې دوی زیاتې لاسته راوړنې نه لرلې. ښځې ونه توانېدلې چې افغان تاریخ تکرار کړي، چې په تاریخ کې د جنګ پر مهال به ښځې د اوربند په خاطر د خبرو اترو کولو له پاره استول کېدلې. د ښځو دغه ونډه د ښځو د ډلو له خوا په سمه توګه تنظیم شوې او برابره شوې نه ده، که څه هم د شواهدو له مخې د جنګ جګړې پر مهال د ښځو له پاره مثبته ونډه د افغانیت[1] له مخې ورکړل شوې وه. که څه هم افغان مینډې د امنیت د نشتوالي څخه د کلونو مودې را په دې خوا سر ټکوي (ریفنبرګ ۲۰۰۳م) داسې ښکاري چې دوی له نظامي فرهنګ سره د غاړه غړې کېدو په درشل کې دي. له ښځو څخه همدا هیله کېږي چې د ناامنۍ پر وختونو او حالتونو کې خپل مسؤولیت او استازیتوب څرګند نه کړي.

اقتصادي چاپېریال

افغانستان په نړۍ کې یو تر ټولو بېوزله هېواد دی، او اوسمهال د څه د پاسه دوه لسیزو جنګ جګړې څخه د راوتلو په بهیر کې دی، چې تکیه یې د ګاونډیو بهرنیو هېوادونو په مرستو، زراعت او تجارت باندې ده. د هېواد د اقتصادي ودې یو پر دریمه برخه د تریاکو له تجارت څخه ترلاسه کېږي. د هېواد د نفوسو د بې روزګارۍ کچه ۴۰٪ ده او ۵۳٪

---

[1]– ستونزمنه برېښي چې د افغانیت او پښتونولۍ تعریف وکړو. دا یوه نه لیکل شوې مقرره ده، چې افغانان او پښتانه یې احترام کوي او په رڼا کې یې ژوند کوي. په ساده ډول د افغان اوسېدلو او پښتون اوسېدلو احساس ته افغانیت او پښتونیت یا پښتونولي وايي.

تنه د بېوزلۍ د کربښې څخه لاندې ژوند کوي. په دغه حالت کې د ژوند ژواک او یا سوکالۍ له پاره د دندو اشغال په دې معنی دی چې کورنۍ په پراخېدونکې توګه غواړي خپلو ښځو ته د کار کولو اجازه ورکړي. چې دا یو مثبت پرمختګ دی، خو په کاري ځواک کې د ښځو د تعداد زیاتوالی د فشارونو د رامنځته کېدو لامل ګرځي، ځکه چې دا د جندر اړیکو شکل بدلوي. د عوایدو د میندلو داسې لاره چې ژوند ژواک پرې وکړای شي شدید ضرورت، د پایښتیزو اختیارونو سره د خپلې خوښې د باریکو چانسونو موجودیت په دې معنی دی چې د مدني ټولنې د مؤسسو ډېرۍ، په خاص ډول د ښځو ډلې له مرستندویو اړیکو سره ژورې مخکې له مخکې دندې لري. په دې کې هېڅ شک نه شته په هغه صورت کې که په افغانستان کې په پراخه کچه د کار میندنې او اقتصادي ودې حالتونو کې غوره والی راشي نو په ټولنه، د مدني ټولنې په شمول او په ټولنه کې د ښځو ونډه، ښایي د شکل له مخې تغییر ومومي.

محافظه کاري یا خپلو رسمونو او دودونو ته پابند پاتېدنه

په افغاني ټولنه کې –د پردې شاته شور– دی چې ښځې او نارینه پکې زېږي، پکې لویېږي او ژوند په کې کوي. چې دا "زموږ د کلتور"، "زموږ د مذهب"، او "زموږ د وروسته پاتې والي" او نورو مفهومونو په توګه معرفي کېږي. چې دا هر څه بیا د هغه شخص چې مرکه ورسره کېږي په ادعاوو پورې اړه لري. محافظه کاري یا کانزرویټیزم تر اوسمهال پورې یو مسلط ځواک دی. د نړیوالې محافظه کارۍ له مخې ښځې په دې نه توانېږي چې خپل حقونه ترلاسه کړي.

"په سیمه کې داسې ناسمې انګېرنې شته چې که ښځې خپل حقونه ترلاسه کړي، نو دوی بد اخلاقه کېږي او خپل مېړونه به پرېږدي." د مدني ټولنې د ملاتړ مرکز CSSC

دا بد ګوماني چې که ښځې خپل حقونه ترلاسه کړي نو ورپسې سمدستي به خپلو مېړونو ته طلاق ورکړي، او دا چې د میراث حق به وغواړي، او دا چې د بد اخلاقۍ رویه به خپله کړي، دا ټول د افغانستان د پرمختګ په بهیر کې د ښځو د ونډو په وړاندې پراته خنډونه دي. ددغو ناانډوولیو د تعادل له پاره، مرکه شوو زیاترو خلکو وضاحت وکړ چې دوی هڅه کوي د مذهبي اشخاصو حمایت په دې اړه تر لاسه کړي. ښځې او په ټولیزه کې ددوی ډلې هڅې کوي چې داسې ستراتیژۍ چې د دید وړ نه وي په کار واچوي او د

خپلو اړیکو د وضعیت په اړه د ننګونو او ستونزو مخه ونیسي، چې په دې توګه محافظه کاري ژوندۍ وساتي. مذهبي چارواکي او د ځواک خاوندان، د نظامي چارواکو په شان د اوس له پاره د ښځو له رسېدنې لوړ دي. مذهبي اشخاص د ټولنې د لارښوونې له پاره یوه مهمه سرچینه ده چې په کورنۍ او ټولنه کې د ښځې د ځای یا مقام په اړه پرېکړې وکړي. په دغسې یوه چاپېریال کې، د نارینه وو او ښځینه وو له پاره د توجیه وړ وېره شته چې د جندر د ستراتیژیکو موضوع ګانو په اړه معاملې وکړي، چې دا معاملې بیا بدلون او ټکر یا مخالفت دواړه لري.

مدني ټولنه او دولت

په ټولیزه توګه ښځې او سړي داسې ښکارېږي چې د دولت او دا چې دولت به ددوی لپاره کوم کارونه کوي په اړه له خرافاتي او خیالي نړۍ را وځي. د افغانانو په نظر، په دندو د ګومارنې مفسد او د اقربا پروری په بنسټ ولاړ یو سیستم د دولت په ادارو کې کارول کېږي، چې ظاهراً د مدني خدمتونو د اصلاح له پروسې سره سمون نه لري، چې په دې توګه یې ټول بې کفایته او مفسد خلک ځای پرځای کړي دي، په ځانګړې توګه په ډېرو لرې پرتو هغو سیمو کې چې له منظم تفتیش څخه لرې دي. په مدني ټولنه کې ښځو ته د خپل حق د غوښتنې او د سرچینو د تر لاسه کولو لپاره د منظمو داسې بنسټونو چې د دولتي ادارو څخه یې ملاتړ شوی وي او ملاتړ یې کېږي موجودیت ته اړتیا ده. له سیاسي پراخو متحدینو پرته چې کولای شي زیات شمېر عامو ښځو ته لاس رسي ولري، ښځې نه شي کولای په یوازې صورت د خپلو حقوقو مقامونو چې د تعریف په نړي تار تړل شوي دي د لاسته راوړلو هلې ځلې وکړي (کانډیوټي ۲۰۰۶م). په دې اړه، د افغانستان حالت څرګندوي چې په پراخه کچه د غوره والي له پاره فضا شته. د هغو ښځو په اړه چې په وزارتونو کې کار کوي په پراخه کچه داسې باور کېږي چې دوی ځواک نه لري او ددوی په کار ګومارنه یوازې او یوازې د یوه سمبول یا نښې په څېر ده، چې په دې توګه له دوی سره د یوځای کېدو لپاره ستراتیژیکې ګټې نه ترسترګو کېږي. د مدني ټولنې ځینې ښځینه مؤسسې داسې فکر کوي چې دوی د دولت له سیمه ییزو مقاماتو لکه د ښځو د چارو د وزارت له ریاست سره په رقابت کې دي. د طالبانو له سقوط څخه پنځه کاله وروسته، ځینې نارینه ګان د هېواد په تعلیمي ادارو کې په څرګند ډول د ښځو

سپکاوی کوي او یا دا چې د خپلو دښمنۍ څرګندوي، چې په دې توګه زیاتره ښځې د هېواد تعلیمي ادارو ته د رسېدو په اړه په اضطراب او پرېشانیو کې دي. هغه ښځې چې ډېر ازادې دي او د کورنۍ او د دفتر د کار په کچه له نارینه وو سره ښې اړیکې لري، هغوی بیا نه غواړي چې خپلې دغه ډول پرېشانۍ له نورو سره شریکې کړي.

د دولت جندر پالیسۍ

د دولت د جندر پالیسۍ د ښځو د پردې شاته امنیتي نازکو حالتونو پر خلاف دي ، دولت د کمزوري او عنعنوي کړندود پر بنسټ د جندر یو لړ پالیسۍ را منځته کړې دي. چې په دغو پالیسیو کې د ښځو د چارو وزارت را منځته کېدل او په پارلمان کې جندر اصلي مسیر ته راګرځول دي چې دا خبره یقیني کړي چې پارلمان ته له هر ولایت څخه ښځې انتخاب شوې دي. ښځینه کارمندانې په ټولو وزارتونو کې په کار ګومارل شوې دي، خو "د ښځو مسایل" تر دې دمه پورې د سیاست او معاملاتو مهمه وسیله او مهره ده، چې د اسلامپالو قوتونو او نړیوالې ټولنې د فشارونو تر منځ واقع دي. افغانستان د یوه ګواښوونکي چاپېریال استازیتوب د هر پلان جوړوونکي لپاره کوي، او په دغه هېواد کې زیات شمېر د هر اړخیزې د جندر اصلي مسیر ته د را ګرځولو هڅې تر سترګو شوې دي. تاریخ پخپله تکرارېږي او موږ دوه سخت دریځه اړخونه پخپلو سترګو ګورو چې یو لوری د هوساینې پروژې دي چې د زیات شمېر ښځینه وو لپاره دي او په ډېر بطي ډول مخ پر وړاندې په حرکت کې دي، چې تمرکز یې په روغتیایي او ښوونیزو چارو د وړو نجونو لپاره دی. او دویم ډول یې چې په ډېره چټکه توګه وړاندې تګ کوي، یوه پرکاره پروسه ده، چې د ممتازو ښځو له پاره کار کوي. داسې اساس چې اوږدمهالي پروګرامونه چې جندر اړیکو ته بدلون ورکوي نه تمویلوي، ښایي دا یوه برخه د پلانګزارۍ او د تطبیق د مهارتونو نشتوالی د " په لوړه کچه د سیاسي دخیلو خطرونو درک او دا پرېشانۍ چې ښایي د ښځود شمولیت لپاره معکوسه نتیجه ورکړي او یو د دوی لپاره کنګل شوې رویه را منځته کړي" (کانډیوټي ۲۰۰٦)، د کړو وړو داسې یو طرز چې ددغه ریپورټ په پیل کې د بحثونو سره په اړونده موضوعاتو کې تشریح شوی دی. نو په پای کې ویلی شو چې دغه لنډمهالي او د لید وړ پروګرامونه ډېر وختونه په اوږدمهالو او پایښتیزه پروګرامونو ور اوړي او ځای یې نیسي.

د ښځو حق په پارلمان کې

د ښځو د رهبرۍ حق– یا د پارلمان د غړو په توګه د ۲۰۰۴م کال د اساسي قانون په (۸۳مه ماده، ۵م څپرکي، ۳ او ۴) مادو کې خوندي شوی دی. په ولسي جرګه کې ۶۹ ښځې او په مشرانو جرګه کې ۲۳ ښځې غړیتوب لري. په افغانستان کې د ټول ټاکنو پرمهال د جندر د ونډې د تخصیص په اړه د نړیوالې ټولنې د غړو او د افغاني اشخاصو او هم د یو شمېر مهمو ښځینه ډلو له خوا پرې تأکید وشو. یو شمېر زیاتو ښځینه کاندیدانو د مثبتې طرفدارۍ یا تمایل هرکلی ووایه، او ځینې نورې یې په دې نظر وې چې ښایي له بهرنیو مرستو پرته ښځینه کاندیدانې ښې بریالۍ وي. په پارلمان کې د دومره شمېر ښځینه و حضور د دغه ډول مالي او فردي لګښت په مقابل کې باید یو مثبت بدلون د هغو خلکو له پاره چې په افغانستان کې د جندر اړیکو د بدلون او تساوي په اړه کار کوي. خو وړاندې تګ ډېر ورو دی.

د بدلون اصلی استازي د خپلو طبیعي کانالونو له لارې د خپلو ملګرو تر منځ د احترام وړ دي او په دې توګه یې د هغوی د رهبرۍ یا سرمشرۍ مقام ترلاسه کړی دی. ښځې چې په ټولیزه توګه د ټولنیز مرکزیت[۲] له اهمیت څخه بې برخې دي، ددغه ډول کانالونو له تشکیل څخه منع شوې دي. هغوی ته معمولاً د ټولنو، قبیلو او یا هم ارتباطي ډلو د مشرانو په سترګه نه کتل کېږي چې په طبیعي بڼه ددوی د تشکیلاتو د غیابت لامل ګرځېدلې ده. افغان ښځې په ټولیزه توګه " یو اړوند یا ارتباطي حالت او وضعیت لري او ډېرې کمې لیدل کېږي چې په سیاسي قلمرو کې آزاد فعالیت ولري"(ایډوارډز ۱۹۹۶).

د افغانستان په پارلمان کې د ښځو د پام وړ شمېر زیاتونه د جندر اصلي مسیر ته د راګرځونې د حرکت په حیث وړاندیز کوي چې په افغانستان کې د کاري ساحې له پاره، ننګونې، مذاکرات او بلاخره د ددغې پروسې د دویم ځلي تعریف د جندر د اصلي مسیر ته د راګرځونې له پاره مناسب ګڼل کېږي. مګر په افغانستان کې د قدرت او دولت کې د ونډې اخیستنې په موضوع د جندر د هغو اصطلاحاتو له مخې چې نارینه وو ته په کې

---

۲ – "ټولنیز مرکزیت د ټولنیزو مؤسسو ترکیبونو او خصوصیاتو ته لکه شبکه، مقررات، او ټولنیز اعتماد او باور چې ګډه همکاري او ګډون ونډه کې مشترکې ګټې آسانه کوي، راجع کېږي " رابرټ پوټنام

زيات تمايل کېږي ځېړل کېږي، چې دغه ډول مفکورې تل له ناکامۍ سره مخ کېږي (ايډوارډز ۲۰۰۲). په دغه بحث کې ښځې نږدې چې د سرمشرۍ د حقوقو ترلاسه کولو په لړ کې له ناکامۍ سره مخ شي.
په افغانستان کې پرته له دې چې د ښځو وضعيت په نظر کې ونيول شي، دوی معمولاً د کورني چاپېريال او خصوصي اړيکو په چاپېريال کې محدودې پاتې شوې دي، چې همدا بيا ددوی فعاليتونه او په خاصه توګه د دوی د عزت ساتنه کنترولوي. د افغانستان په پلار سالاره ډيموکراسۍ کې، عام ژوند، سياست او يا هم د رهبرۍ پوستونو ته د ښځو ور شاملېدل د جندر او مثبت تمايل پر اساس کېږي، چې په دې توګه دغه کار معمولاً ددې جوګه نه دی شوی چې د جنسيت پر بنياد ولاړې پاليسۍ خپلو کورونو ته داخلې کړي او دغه پروسه پر خپل ذاتي شکل د هېواد په اداري سيستم کې پربږدي. همدا راز دا هم اټکل شوې ده چې هغه څوک چې سياسي دفتر ته ننوزي، نو دغه ډول کار ته ادامه ورکوي چې په دې توګه د ښځو د هيلو د ترسره کېدا استازيتوب وکړي(تامسن ۲۰۰۱) او دا چې دوی تخنيکي مهارتونه او سياسي پوه او درک لري، چې څه ډول کولی شي برياليتوبونه ترلاسه کړي. په ټوله نړۍ کې، دا يو ناسم اټکل دی، په دې معنی چې دفترونو ته د زياتو ښځو ورتلل، تل له دې سره برابره نه ده چې د پاليسۍ په کچه د جندر جريان سازي را منځته کړي. په پارلمان او د دولت په مشرتابه مقامونو کې د ښځو ور شاملېدل، ددې لامل ګرځي چې ښځې په ممتازو کورنيو او ډلګيو حاکمې وګرځوي، خو نه دا چې دوی په ټوليز سياسي ځواک چې ٪۷۰ – ٪۸۰ نالوستې طبقه ده حاکميت ولري. له اتحاد جوړونې او شبکې رغونې پرته، ډيموکراسي چې دغه مهال د پخوا په څېر په زور او جبر څارل کېږي، به په اتوماتيکه توګه د مدني ټولنې، د جندر اصلي مسير ته د راګرځولو او يا هم د ښځو د حرکت خدمت ونه کړي.

د ښځو ملي تشکيل

د ښځو چارو وزارت د پخوانيو شخړو او د هېواد رغونې د بهير له پېچلو او ستونزمنو حالتونو سره سره، په ملي کچه ددغه وزارت را منځته کېدل يو لومړنی حرکت و، چې د ښځو ملي تشکيل را منځته شي. دا به د مدني ټولنې د مؤسسو له پاره چې د جندر او ښځو د مسايلو په اړه کار کوي د طبيعي اتحاد حيثيت لري. دغو ګروپونو د ښځو د

چارو وزارت په شمول په ډېره ستونزمنه توګه وکولی شول چې د حکمفرما نارینه وو تصمیم نیوونکو ځایونو ته د دولت په دننه کې د بیوروکراسۍ سره سره لکه د پلان او یا هم د مالیې وزارتونو او د جمهور ریس دفتر ته ځان ورسوي. د هېواد په حکومتي جوړښتیزو ادارو کې ښځې په انفرادي او ګروپي شکل تر ټولو له پامه غورځېدلې دي، نو له همدې امله خو ددغو جوړښتیزو ادارو ته د جندر د ور انتقالولو امکاناتو فکټورونه باید څرګند کړل شي. د هېواد دغه اوسنی سیاسي فرهنګ د جندر تعادل ساتنې په پلوی کار ته د یوه داسې حرکت په سترګه ګوري چې قانونیت او د هېواد پاېښت ته ګواښ پېښوي. دغه کار یوازې او یوازې په کاغذونو کې د بدلون را وستلو پورې منحصر دی نه دا چې ښځو ته په حقیقت کې د ځواک انتقالولو پورې. په یو شمېر ولایتونو کې، په ټولیزه توګه د ښځو چارو وزارت ډېر کمزوری دی، چې د ښځو کوم یوه ګروپ ته او یا هم د مدني ټولنې مؤسسو او یا هم په خپله د ښځو د چارو وزارت ریاست ته د مرستو وړاندیز وکړي. په خپله د ښځو چارو وزارت د مدني ټولنې مؤسسو ته اړتیا لري، چې پروګرامونه تطبیق کړي، د مدني تعلیماتو پروګرامونه وړاندې کړي او په دې اړه چې په سیمه ییزه کچه څه پېښېږي– په اړه مفکورې او نظرونه را ټول کړي. د مدني ټولنې ځینې مؤسسې د ښځو د چارو له وزارت سره نږدې اړیکې لري، دا ځکه چې د مرستندویو ټولنو څخه ځینې یې مرستې د ښځوچارو د وزارت له لارې ورکوي. په هر هېواد کې د جندر تعادل په پلوۍ د کار کولو د توان ارزونې په لړ کې تر ټولو مهم فکتور یې د سیمه ییزو ښځینه حرکتونو طبیعت او پیاوړتیا ده. د افغانستان له حالت سره سم د ښځو د اتحادیو چټکه پلانګزاري به زیات شمېر مؤسسې را برالا کړي او د نادولتي مؤسسو/ د مدني ټولنې د مؤسسو د قراردادي موډل په حیث به مرستندویو ټولنو ته ځواب ویونکې وي. په حقیقت کې، ډېره ستونزمنه برېښي چې په افغانستان کې د نورو هېوادونو په څېر د ښځو داسې حرکت ومومو چې تړلی او مرتبط وي، دا ځکه چې د ښځو د ګروپونو او د انفرادي ښځینه فعالانو بیان شوې هیلې یو تر بله ډېرې متفاوتې او مختلفې دي.

معمولاً ښځې په انفرادي توګه او ښځې په کورنیو کې، د عامه ژوند فعالې استازې نه دي، بلکې دوی ته باید د کورنۍ د نارینه وو او زړو ښځو له خوا – په ښوونځي، کاري ساحه، ټولنه او داسې نورو ځایونو کې مخکې تر دې چې خبرې وکړي او یا کوم عمل ترسره کړي– اجازه ورکړل شي، د ځای ځایګی بندوبست یې وشي او موکه ور کړل

شي. حتا تر دې پورې چې ددوی د مراجعې نقطه ښايي يو نارينه وي. د هغو متقابلو اغېزو له مخې چې ښځو په خپلو کورنيو کې تجربه ترې ترلاسه کړې ده، دوی په خپلو سترګو ددغو متقابلو اغېزو پرېوتل ګوري، دوی پوهېږي چې څه ډول بهرنی چاپېريال وځاري او څه ډول په دغه چاپېريال کې خپل خوځښت محدود کړي، چې په دې توګه له سزا او جزا څخه ځانونه خوندي کړي. يوازې هغه ممتازې ښځې کولی شي چې په دغه سيستم کې خپل مورچل ټينګ کړي. لومړنی او تر ټولو اساسي چاپېريال د جندر د متقابلو اغېزو له پاره کورنۍ ده. کورنی جوړښت او وفاداري کولی شي د ملاتړ ستر غبرګون را منځته کړي، خو په همدې توګه ښايي ښځې تر فشار لاندې او وروسته پاتې شي. په داسې زياتو پېښو کې، په ځانګړې توګه پلار او بيا مېړه، د ښځو ملاتړي او ورسره شريک وي، نه دا چې له هغوی څخه لرې، هغوی کنټرولوي او يا جزا ورکوي، په دغسې صورتونو کې د ښځو پايلې ډېرې مثبتې او حيرانوونکې دي. ښځې کولی شي تر ټولو غوره کارونه ترسره کړي، که چېرې دوی ته د ژوند په لومړيو مرحلو کې د هغوی د خپلځاني وړتياوو په اړه باور او اعتماد ورکړل شي. دا په دې معنی ده چې هغه معلمان، د تقليد وړ موډلونه او چارواکي چې د ښځو خپلځاني باور او اعتماد له منځه وړي، بايد وپېژندل شي او په هغوی کې نفوذ وشي.

په تر ټولو اساسي کچه، افغان نارينه او ښځينه په نادره توګه په انفرادي ډول فعاليت کوي، بلکې زياتره وختونه په غوره توګه د را منځته شوي هغه سيستم چې واکداري يې د نارينه وو په لاس کې وي د مراجعينو په حيث چې په دغه سيستم کې د کورنۍ پلارولي او مېړه والی، مشران، مرستندويې ټولنې، او داسې نور په کې شامل وي، فعاليت کوي. پاک حساب زياتره وخت ځواکمنو نارينه وو ته مخ پر پورته خوا او ځينې وختونه ښځينه وو ته ورکول کېږي، او ډېر کم وختونه داسې پېښېږي چې دغه حساب کتاب د مراتبو په سلسله کې له پورته خوا مخ پر ځوړ وي. د ښځو تر ټولو ستره وېره او ترهه داده چې له کورنۍ او ټولنې څخه تجريد او ونه رټل شي، او پر دې سربېره خپل مراجعين له لاسه ور نه کړي. دا ټول د افغانستان د کلتوري سيستم له مخې چې د هغو په وسيله هغې ښځې ته چې غواړي په خپله خوښه ژوند ژواک وکړي هېڅ ډول اجازه نه ورکوي او نه يې هم هېڅ ډول حمايت او ساتنه کوي. په ټولنيزه توګه د قبوليت اړتيا په ژوره توګه يوه ذاتي

موضوع ده چې ښځې به دا خطر په ځان قبول نه کړي چې " پروا نه لري چې دوی هر ډول وي خو په خپلو کورنیو پورې دې تړلې وي" (جلال ۱۹۹۱).
نران به هم له ټولنې څخه د تجرید او په ټولنه کې د استهزا له خطر سره مخ شي، که دوی له دغه سیستم سره په خبرو ټکر وکړي او یا د هغې ښځې چې له دغه سیستم څخه یې سرغړونه کړې وي په سزا رسولو څخه انکار وکړي. د زیاترو مختلفو دلیلونو له مخې، د ټولنیز کېدلو په بهیر کې یوه افغانه نجلۍ داسې پیغامونه ترلاسه کوي چې هغه هرو مرو باید خپل موجودیت څرګند کړي او په ټولنه کې د خپل دوه واري او ستونزمن کار په سرته رسولو سره خپل ارزښت په ثبوت ورسوي او دا چې ددې ټول اعمال به په مستقیمه او غیر مستقیمه توګه ددې کورنۍ او ډېر کم نومورې ته ګټې رسوي. ښځې تل د زیات شمېر کارونو او تر اوږدې مودې پورې کار کولو مسؤولیتونه لري، یعنې کله چې د کورنۍ نور غړي ویده هم شي ددوی مسؤولیتونه دوام مومي. په حقیقت کې یو مینه ناک تصور داسې هم شته هر څومره زیات چې د کور مېرمنې کار کوي په هماغې اندازه نارینه ګان ور باندې فخر کوي او ورسره ورسره ښه برخورد کوي.
متأسفانه، په زیاترو کورنیو کې جندر اړیکې د تاوتریخوالي، بې عدالتۍ او ښځو ته د حق نه ورکولو پر بنسټ ولاړې دي. ښځې په ټولیزه توګه کله چې له تاوتریخوالي سره مخ شي د تېښتې لاره نه لري او نه هم د مقاومت توان لري. ځکه خو ځان وژني او یا هم ځان قرباني کولو ته د مقاومت په دود غاړه ږدي. دلته یو پراخ تصور داسې دی چې د ښځې تعلیم او کار تر دې مهاله پورې ښځې ته دا ګټه نه رسوي چې خپل او د خپلو لوڼو راتلونکی په خپله وټاکي. قانوني سیستم رنځور ډوله دی، او نه شي کولی هغه فشارونه چې د کورني ژوند په چاپېریال کې په ښځو شته دي، له مخې لرې کړي. غیر رسمي قانوني سیستم د نارینه وو جرګې دي چې په دې هلو ځلو کې دي چې له کورنیو هغو مشاجرو څخه چې ښځې په کې شاملې وي، لاس په سر شي. چې دغه کار په شدیده توګه ددې لامل ګرځي چې یوه عامه ښځه هغه مهال چې په یوه کورنۍ لانجه کې ښکېل وي عدالت ته لاس رسي ونه لري او نه هم له منځګړیتوب او حکمیت څخه برخمنه شي. دغه موضوعات چې پاس ورباندې بحث وشو، په داسې یوه هېواد لکه افغانستان کې د کورني ځواک تصور او مفهوم په واضحه توګه څرګندوي. کورنۍ او قیدونه او شرطونه یې تقریباً

د تقدس درجې ته رسېدلي دي او هغه خلک ډېرې زړورتیا ته اړتیا لري چې غواړي د نورو په کورنیو چارو کې لاس وهنه وکړي.
افغاني ښځې په خپلو ټولنیزو رولونو کې دوی د خپلو کورنیو محرکه قوه په مکرره توګه منعکسوي، چې په دې توګه زیاتره وخت دغه کورنۍ محرکه د جندر اړیکو قوه ددوی په کاري چاپېریال کې له نارینه وو او ښځینه وو همکارانو سره ددوی د اړیکو له لارې، تکثر کوي. ښځې په یوه نه جلا کېدونکي ډول ددوی له پاره د په نظر کې نیول شوي راتلونکي او په مختلفو کچو د جندر د جریانسازۍ د فکر شوي حالت له پاره له خپلو کورنیو سره تړل شوې دي. نو پر دې اساس، په جندر اړیکو کې د ژور فکر بدلونونه له پخوا څخه د ټولنیزو بدلونونو له امله موجود دي، "چې منفي او مثبتې اغېزې یې نه یوازې پر خپله د ښځو په امانتکارۍ، عزت او احترام او سیکالوژۍ باندې دی، بلکې ددوی په کورنیو، ټولنو او په ټولیزه توګه په افغان ملت باندې مرتبېږي." (آذربایجاني —مقدم ۲۰۰۶م). سرې او ښځې دې ته اړتیا لري چې په کاري ساحه کې د نویو تیاریو په لړ کې د محرکې قوې له پاره کار وکړي او وروسته یې په خپلو کورنیو کې ورڅخه استفاده وکړي.

لومړنۍ ښځې[3]

د دواړو ایډوارډز (۱۹۹۶م) او ګریما ۱۹۹۸م) په وینا: د افغانستان او د هغوی د ګاونډیو هېوادونو د احترام وړ سیستم په د ننه کې د خپلځاني اظهار او ټولنیز رضایت تر منځ یو پایښتیز بحران او فشار موجود دی. ښځې له دغو فشارونو سره نا اشنا نه دي او تل ددغو دواړو افراطونو تر منځ ځپېږي: له خپلې لارې چپېږي چې څوک یې ونه ګوري او یا دا چې په عامو وګړو کې د خلکو پام ځان ته را اړوي او په خلکو ځان ګوري. په یوه بڼه هغه ښځې د احترام وړ بلل کېږي چې د نارینه وو هر ډول پاملرنې رد کړي. او په بل منظر کې بیا لومړنۍ ښځې دي. په نارمل حالاتو کې افغانستان هېڅ لومړنۍ ښځې نه لري. د کرزي او د هغه د کابینې د وزیرانو ښځې په ډېره نادره توګه لیدل کېږي چې دغه کار د لیدلو د منظر پای دی، خو دلته زیاتره داسې ښځې شته چې د خپلو کورنیو له

---

[3] – لومړنۍ ښځه د هېواد د جمهور ریس او یا هم د ښار د سترو شخصیتونو ښځې ته وایي.

امتیاز څخه په ګټه اخیستنه غواړي ځانونو ته په ټولنه کې خپل ځای حک کړي. همدا راز دلته داسې ښځې هم شته چې د طالبانو له سقوط سره سم یې مرستندویې اداري چلولې یا یې کار په کې کاوه، او د نیمې شپې د ستورو په شان وځلېدلې کله چې په رسنیو کې د ښځو بده ورځ مشهوره موضوع وګرځېده. دغه پېښه یا پدیده ددې لامل وګرځېده چې ځینې هغه لومړنۍ ښځې را پورته شي او بشري او په وروستیو کې بیا سیاسي مقام د خپلځاني ګټو په خوندي کولو کې وکاروي – نه دا چې د ښځو د ستراتیژیکو هیلو او غوښتنو د ترسره کېدا په اړه کار وکړي. دغه روایت چې د لومړنیو ښځو ملاتړ دې وشي، ددې لامل وګرځېد چې یوه ښځه دې باید کارمنده وي – یعنې هغه څوک چې په ابهام کې وي او له یوه لوري د مساواتو او عدالت تر منځ غوښتنو ته بدلون ورکوي، او له بلې خوا کلتوري مقرراتو او قیدونو ته او هغو نارینه وو ته چې ددوی واکداري او ساتنه کوي غوړه مالي او یا د یوې وسیلې په توګه ګټې ور رسوي. دغې پدیدې داسې ستونزې را پیدا کړې چې لومړنۍ ښځې زیاترو ځوانو ښځو ته نمونه یا موډل وګرځېدلې، چې هره یوه یې ددغه ډول رهبرۍ له ټولو ګټو سره د غوښتنو هیلې په زړونو کې پالي.

ښځې په ګروپونو کې

زیاتره د مدني ټولنې مؤسسې، نادولتي مؤسسې او نادولتي نړیوالې مؤسسې په دې خبره ټینګار کوي چې د ښځو را ټولول یوه مهم فعالیت دی او په مختلفو بهانو ښځې را ټولوي چې په دې توګه مرستې ترلاسه کړي. په افغاني ټولنه کې تر دې مهاله پورې په ګروپونو کې د ښځو د را غونډېدو مخالفتونه شته دي. په داسې حال کې یو پر بل اغېز پرېوتل بې ګټې وي، د ښځو غونډې مجرب خوځښت او تیارونې او ځارنې ته اړتیا لري چې په دې توګه له ټولنیزو غونډو څخه د مدني ټولنې او یا هم د ټولنبنسټو غونډو او حرکتونو پر خوا وخوځېږي. د کلیوالي ښځو د غونډو له څېړنې څرګندېږي چې یو لړمهم موضوعات یې را برالا کړي دي. د ښځو له پاره ټول ټال فعالیت داسې دی چې باید په کورنیو ګروپونو او هغه فعالیتونه چې د ټولنې له قیوداتو سره سم وي باید ترسره کړي. غونډې باید په داسې یوه ځای کې چې د سیمه ییزو منل شوو ژمنو سره سم وي ترسره شي. کورنۍ بندشونه د ښځو په هیلو او امیدونو برتري لري. د ښځو دا بې میلي چې نه غواړي په پروژوي فعالیتونو کې ګډون وکړي او یا هم د ښځو په ګروپ ورګډې شي، ښایي نور

ډېر څه د کورنیو تر منځ او د ټولنې په اوسنیو اړیکو کې کار وکړل شي، نه دا چې د ښځو د را ټولېدو په اړه له کلیشه یي یا دودیز برخورد څخه کار واخیستل شي.
د ښځو خپل وخت په پاشلي او متفرق ډول مصرفېږي. له هغوی داسې هیله کېږي چې د تولدي[4] او تولیدي دندو په تړاو مشخصې دندې په معین وخت کې ترسره کړي، او که داسې ونه کړي نو له ژبني نصیحت او یا به هم له فزیکي وهلو ټکولو سره مخامخ شي. دوی په ثابته توګه له دغو دندو څخه باید لرې شي چې بیا وکړی شي نورو دندو ته ولاړې شي. په معمولي ډول، په هر حال د ښځو له پاره په ټولنیزو مسایلو کار کول د یوه نارمل برخورد په توګه په نظر کې نه دي نیول شوي. ښځې باید هرو مرو د هرې ورځې کورنیو چارو په اړه تصمیمونه ونیسي او دوی په حقیقت کې منیجرانې (مدیرانې) دي. ښځې په حقیقت کې د کورنۍ د اوسني برحال حالت د ساتنې سمه نیمه پایښتیزه قوه ده. دا ډېره کمه تر سترګو کېږي چې دوی په کورنیو کې داسې تنظیم را منځته کړي چې موجودو جندر اړیکو ته چلینج ورکړي او دا چې ددغه ډول کار د ترسره کېدو له مخې د جرم او شرم له احساس سره مخ شي. ښځې ددې هیلې لري چې د مستحکمو مسایلو د تنظیم په اړه کار وکړي کومې چې ددوی په ژوندونو اغېزې پرېباسي او په کورنۍ کې ددوی د ژوند حالت بدلوي. دوی تر رواني فشار لاندې دي او د تل په څېر نه شي کولی د جندر اړیکو په اړه خپلې پرېشانۍ په شفاهي او مستقیمه توګه نارینه وو ته ووایي، او نارینه ګان هم ددغو پرېشانیو په اړه جدي نه دي. کله چې ښځې له نارینه وو سره مخامخ شي، نو ښایي هغه ډول قاطعیت ونه لري، دا ځکه چې ددوی ټولنیزوالی له زېږون څخه بیا تر دې دمه پورې د نارینه وو برتري او لوړتیا منلې ده، او نارینه وو ته یې اجازه ورکړې ده چې ددوی اواز پورته کړي، ددوی څخه یې دا حق اخیستی چې ددوی په

۴ – د جندر تولدي رول کې د ماشوم زېږول، د ماشوم روزل، مسؤولیتونه او کورنۍ دندې شاملې دي چې د ښځې په وسیله ترسره کېږي، او ښځې مجبورې مکلفې دي چې د کورساتنې، او د کاري ځواک د زېږون تضمین ورکړي. دغه رول نه یوازې پر بیولوژیکي تولد پورې منحصر دی، بلکې د کاري ځواک (مېړه او کاریګرو اولادونو) برحال ساتنه او پالنه، او د راتلونکي کاري ځواک (تي خورو او ښوونځي ته تلونکو ماشومانو) ساتنه او پالنه هم په کې شامل دي. د جندر تولیدي رول هغه دی چې د ښځې او نارینه له خوا د نغدو پیسو او یا د پیسو معادل شي په بدل کې ترسره کېږي. په دغه رول کې د بازار د تولید د ادلون بدلون ارزښت، اعاشه/ کورنی تولید د استعمال له حقیقي ارزښت سره، او همدا راز د استعداد د ادلون بدلون په ارزښت تلل کېږي. دغه رول په زراعتي تولیداتو کې د آزادو بزګرانو ښځو، کلیوالي ښځو او روزمزد کارو ښځو له پاره ورکړل شوی دی.

استازیتوب فکر او خبرې وکړي. زیاتره زړې ښځې د وړاندیزونو، نظراتو او د ژوند د کیسو په وړاندې کولو کې وړاندې والی کوي.
ښځې ښايي د مختلف ډوله فعالیتونو په خاطر را غونډې شي. خواړه، د خوړو تیارول او مېلمه پالنه د غونډو او ټولنیزوالي یو مهم فکتور دی. د مدني ټولنې د مؤسسو او نورو له پاره چې غواړي ښځې را ټولې کړي، نو د خوړو تیارولو او مېلمه پالنې قابلیت ورته ډېر مهم دی. نارینه تل د ښځو را ټولېدو ته د یوې ستونزې په حیث ګوري، دا ځکه چې دوی فکر کوي چې ښځې ښايي له دوی سره رقابت را واخلي او یا هم ښايي دوی له ناوړه خلکو او افکارو سره اشنا شي. نارینه ګان تر هغه وخته پورې ښځې بې زړه کوي چې مجلسونو او غونډو کې ګډون ونه کړي تر څو چې دا د ټولنیز حیثیت له مخې ورته مهمه وي، او یا تر هغې چې دغه مجلس یا غونډه به ښځو ته د ګټو لکه د وړیا توکو وېشلو باندې او یا دې قابلیت باندې چې یو عاید ترلاسه کړي، پای ته رسېږي. د پورتنیو ټولو فکتورونو او خنډونو سره سره چې د ښځو د مجلسونو د ابهام په پایله او په ډېر طبیعي او روان حالت تمامېږي. په عایداتي تولیدي پروژو کې د ښځو را غونډېدل به تر هغې په داسې قوي معلوماتي سرچینو او مزبوتو تړل شوو ګروپونو باندې وانه ړول شي، تر څو چې د فکري سنجش داسې لارې چارې په کار وانه چول شي چې ښځې دې ته وهڅوي چې اعتماد او باور وکړي او له نورو ښځو سره پېژندګلوي وکړي. ښځې اوسمهال له دې سره ټولنیز خوی اخیستی چې د خپلو نارینه وو د خپلوانو اطاعت وکړي، ښايي د دوی د میندو او یا هم د هغوی د خوابنې ګانو. په ولسي او اساسي کچه د ښځو ذاتي مؤسسې د کورنیو رقابتونو او ټولنیزو موانعو او د اضافي وخت د کمښت او دې ته ورته نورو له مخې چې د ښځو تر منځ د هر ډول پیوستون د احساس مزي شلوي، له امله نه شته دي.

په ادارو او مؤسسو کې جندر

د نادولتي مؤسسو او د مدني ټولنې د مؤسسو ظهور د ساړه جنګ په پایله کې، یعنې په کال ۱۹۸۹م کې چې روسي لښکرو افغانستان پرېښود، نو د افغانستان له پاره د مرستندویو ټولنو مرستې له سره پیل شوې، او یو شمېر نړیوالو نادولتي مؤسسو ځینې سیمه ییز کار کوونکي را میدان ته کړل چې نوې سیمه ییزې انجوګانې تأسیس کړي. په

دې هلو ځلو کې چې ملي ګډون ونډه د هېواد د هوساینې او بیا رغونې په بهیر کې زیاته کړل شي، چې د روسانو له وتلو څخه وروسته یې هیلې کېدلې، زیاترو ادارو او مرستندویو ټولنو د سیمه ییزو همکارانو د ظرفیت لوړولو او د نوو انجوګانو تأسیسولو (چې له معمول سره سم د نارینه وو له خوا پر مخ بېول کېدلې) ته د هڅولو متې را بډ وهلې. په دغه مهال کې، ډېره ستونزمنه بریښېده چې کومه ښځه په انجو کې په دنده وګمارل شي، ځکه د افغانستان دود او عنعناتو ته پابند روشونه په دغه وخت کې د یوه منل شوي اصل په توګه پیاده وو. په لومړي سر کې جندر یوه ډېره حساسه موضوع وه او یوازینۍ لاره چې له ښځو سره کار وشي او ښځو ته یې ګټې ورسېږي هغه تر ټولو حاجتمنو ښځو لکه له کونډو سره مرسته وه. د ۱۹۹۰مو کلونو پر مهال ښځو په پراخه کچه انجوګانو او د ملګرو ملتونو دفترونو او نورو ورته دفترونو ته د داخلېدلو لاره وموندله، او دغو دفترونو زیات شمېر ښځې – ښځو ته د رسېدو په موخه جذب کړې. دغو ښځو ته مهارتونه ور انتقال شول او له اساسي مفهومونو لکه جندر او د ښځو له حقونو سره یې اشنايي پیدا کړه. په ناڅاپي توګه د افغان ښځینه انجوګانو یو صنف یا کدر را منځته شو او په مناسب وخت کې ښځینه افرادو د وړو ښځینه انجوګانو د را منځته کېدا میدان ته را ودانګل. په لومړي سر کې د ښځو انجوګانو له بهرنیو ښځینه مؤسسو او یا هم د ملګرو ملتونو له سترو ادارو څخه مرستې ترلاسه کولې. مرستندویې ټولنې زیاترې اساسي مرستې هغو انجوګانو ته چې د نارینه وو له خوا اداره کېږي ورکوي، چې ځینې یې په ډېره چټکۍ پراخې شوې.

په نویمه لسیزه کې د طالبانو راتګ د جندر مسأله یوه تېز حالت ته راوستله چې ټول تمرکز یې په نجونو و، یعنې ښوونځي بند شول، په کابل کې ښځې په زور دې ته اړې شوې چې چادرۍ په سر کړي، او د ښځو خوځښت محدود وګرځول شو. مرستندویو ټولنو همدا ډول هڅې پیل کړې چې جندر موضوع ته په پروژو کې زیاته پاملرنه وشي. د طالبانو پر وخت ښځې د روغتیا پالنې، د کورنیو ښوونځیو او په نادولتي جلا دفترونو کې د وړو کارونو ترسره کولو پورې محدودې وې. تقریباً ټولو ښځینه مؤسسو په پاکستان کې د مهاجرینو په کمپونو کې کار کاوه. په ۲۰۰۱م کال کې د طالبانو له سقوط وروسته، په جندر تمرکز تر ټولو زیات و. په هغه وخت کې زیاتره مرستندویه ټولنې د افغان ښځینه مؤسسو په موجودیت له سره خبرې نه وې، نو له همدې امله د نارینه وو له

خوا اداره کېدونکو مؤسسو زياتې ښځې جذب کړې او په دې توګه يې زياتې مرستې ترلاسه کړې. مرستندويو ټولنو په مختلفو لارو چارو ښځينه مدني مؤسسې په مدني ټولنه کې د ننه د ښځو د کمزوري او مات شوي حرکت له مخې په دې هيله را مخکې کړې چې دغه مؤسسې د ښځو د حقونو له پاره کار کوي او په ډېره ساده او اسانه توګه کولی شي ښځو ته لاسرسي پيدا کړي او د ښځو په ټولنه کې خپلې پروژې تطبيق کړي. اټکل کېږي چې د ښځينه مدني مؤسسو سره مالي مرستې، چې په ټوليزه توګه د مالي مرستو د ترلاسه کولو له پاره په مقابله کې دي، ښايي د ښځو حرکت و رغوي او پياوړی يې کړي. زياتره لومړنۍ ښځې د مدني ټولنې مؤسسې لري، چې په عادي توګه د ښاريتوب د سابقې له مخې را منځته شوې دي. د مدني ټولنې د مؤسسې له پاره موډل يا نمونه زياتره وخت هغه يوه ده چې په شخصيت –را څرخي او په شديده توګه د يوه شخص يا ددغه شخص د کورنۍ او متحدانو څخه يې يو تن کنټرولوي. دغه مؤسسې په ډېره نادره توګه سرچينې او وخت ترلاسه کوي چې ټولنيز مرکزيت را منځته او د خپل په نخښنه شوي ګروپ تر منځ پياوړی اتحادي احساس را ژوندی کړي. د کارکوونکو پرمختګ، استازيتوب او د ځواک شريکول هم د ځينو له پاره د خطر د زنګ حيثيت لري.

که څه هم د کابل په موجوده حالاتو د لومړنيو ښځو مقام ته ډېرې سترګې ور اوړي داسې يوه واسطه ده چې له نړيوالې ټولنې سره اړيکې پرې ټينګېږي، نو دغه کار بايد د ښځينه مدني مؤسسو او يا هم د ښځينه حرکتونو د پرمختګ د يوه شاخص په توګه ونه نيول شي. په کراتو مراتو يو ځل بيا، د زياترو هېوادونو په تاريخ کې، د ښځو ممتازو ډلو او ګروپونو ته د ځواک کمه برخه د ستر ظهور په بنه د تر ټولو ځواکمنو نارينه وو له خوا د خپلو اجنداوو د پلي کېدا په خاطر ورکړل شوې ده. لومړنۍ ښځې په ډېره نادره توګه د آزادۍ د هغو خوځښتونو پلوي کوي چې د نورو ښځو له خوا را منځته شوي وي. د تجربې نه لرل او د پور شوي ځواک له مخې کار کولو له مخې، دوی د مهارتونو او صلاحيت له کمښت سره مخ دي چې ښځې په نورو ټولنيزو– اقتصادي ډلو کې ځواکمنې کړي، او ددې کار پر ځای له دغه توان څخه د خپلځاني مقام د ساتنې په حيث کار اخلي. د نارينه مدني مؤسسو او ښځينه مدني مؤسسو له پاره دا تر ټولو معمول موډل دی. له نېکه مرغه، يو شمېر مؤسسې شته چې دغه موډل نه کاروی، خو ددوی تعداد ډېر کم دی. ددغه ډول مؤسسو ريسانو، ښځو او نرو، خپل ارزښتونه او ژمنې د خپل کار په

وړاندې څرګندې کړې دي، چې ددوی کارکوونکي ترې اغېزمن شوي دي. دغه ډول مؤسسې تر شا یوه سرمایه پرېږدي او خپل کار ته حتا په هغه صورت کې هم دوام ورکوي چې ددوی ریس یې کنټرول پرېږدي.

ښځې په شبکو کې

نارینه ګان د شبکه جوړونې په اړه فکر کوي چې ضروري کار دی. خوځښت او دا توان چې په اسانۍ سره په نورو نارینه وو او حتی د ضرورت پر وخت په ښځو متقابلې اغېزې وښندي، د شبکې له لارې آسانه کېږي. که څه هم، د ښځو مؤسسو، په ډېره نادره توګه ددې لېوالتیا ښودله چې له نورو هغو مؤسسو سره چې دوی یې د شخصي رقیبانو په حیث انګېري شبکه جوړه کړي. د اقتصادي پرېوتي او کمزوري حالت له مخې، نړدې ټولې شبکې او متقابلې اغېزې چې د مدني ټولنې مؤسسې یې یو پر بل لري، د یوه ژور بهرني طبیعت بڼه نیسي، چې د ښځو او ددوی د ګروپونو تر منځ د یووالي او اتحاد د جوړېدا مخه نیسي. د ښځو د فعالیتونو له پاره د مرستندویو ټولنو مرستې هم تر یوه حده پورې محدودې دي، دا ځکه چې هره بله مؤسسه او فرد یو د بل په مقابل کې د محرک رقیب په حیث دي. د شبکې رغونې ستراتیژیکې ګټې د ښځو له پاره څرګندې نه دي. دا یو مناسب وخت دی چې ښځینه افغانانې چې د نارینه وو له خوا د پېړیو پېړیو زاړه دود او دستور له مخې ورته لارښوونه کېږي او هڅول کېږي، باید دغه دستور په نوي او بدل شوي دستور چې د جندر مسایلو په اړه دی واړول شي.

د ښځو او نرو جندر اړیکې

په دغه برخه کې د مرکه شوو خلکو له خوا په ورکړل شوو معلوماتو او ددوی پر کړو وړو باندې په مختصره توګه رڼا اچول کېږي.

د مدني ټولنې په مؤسسو کې د ننه او تر منځ یې جندر اړیکې: په ټوله نړۍ کې د جنسونو تر منځ سیالۍ رواني دي خو دغه سیالۍ بیا په افغانستان کې تر ټولو زیاتې او پرمختللې دي. نارینه ګان د جندر تبعیض له نړیوالو په ځانګړې توګه د مرستندیو ټولنو له خوا د مدني ټولنې په مؤسسو کې د ښځو او مدني ښځینه مؤسسو په ملاتړ انګېري. د پروژو د پلي کولو له پاره د مرستو د ترلاسه کولو په بې ساري توګه تمرکز کېږي، ځکه

چې دغه کار د ټولنې د غوره پاملرنې او ملاتړ د را اړولو له پاره بنسټ بلل کېږي، چې له همدې امله د ډېر اعتبار او ځواک د پیل ټکی هم ګڼل کېږي. د مالي مرستو بهیر پاشلی او له ستونزو ډک دی، لکه د نا مهربانه مرستندویان، دروازه ساتونکي افراد او درغلي یې په مخ کې خنډونه دي. له دې سره سره نارینه ګان فکر کوي چې اوسمهال ښځې په دغه چاره کې پرې لاسبرې دي، او ښځې بیا په دې فکر دي چې نارینه ګان د مالي مرستو په ترلاسه کولو کې تر دوی مخکې دي، دا ځکه چې ددوی کورني مسؤولیتونه کم دي او په ټولنه کې خوځښت لري. د ښځو او همدا راز په ټولیزه توګه د مدني ټولنې د مؤسسو تر منځ د اتحاد او یووالي د راتللو په مخ کې تر ټولو ستر خنډ د مالي مرستو د ترلاسه کولو سیالي ده. افغان نارینه ګان د مثبت تمایل په اړه په غوصه دي، او دغه کار ته د یوه داسې چارې په سترګه ګوري چې ددوی د کلتور او اخلاقیاتو پرخلاف د بهرنیانو له خوا پرې تپل کېږي. ښځې بیا د جندر تبعیض د نارینه حاکمیت ټولنې څخه ددوی د مؤسسو پر وړاندې ویني. زیاتره وخت ښځینه کارمندانې په یوه مؤسسه کې استثمارېږي او یا هم له کاره ګوښه کېږي. د ښځو د کاري ظرفیت کچه په کافي اندازه نه ده لوړه شوې، ځکه خو دوی د مدني ټولنې د مؤسسو/ انجوګانو د فعالیتونو اصلي مسیر ته په راګرځولو کې نه دي ور ګډې شوې. د مدني ټولنې هغه مؤسسې چې د نارینه وو له خوا اداره کېږي، زیاتره وخت داسې ښځینه کارمندانې په دندو ګوماري، چې تجربې یې کمې وي او نه شي کولی جندر مسایل او یا هم معمولاً د ښځو حقونه په مهارت او مناسبه طریقه پر مخ بوزي. نارینه ګان په مؤسسه او پروګرامونو کې د جندر مسؤولیت په غاړه نه اخلي.

هغه ځوانې ښځې چې د مسلکي وړتیاوو او تجربو د ترلاسه کولو له پاره هلې ځلې کوي، له ډېرو سختو شرایطو سره مخ کېږي. دوی کېدای شي هغو د مدني ټولنې مؤسسو ته چې د ښځینه شخصیتونو له خوا اداره کېږي د ډېر کم مزد په مقابل کې داخل شي او کار وکړي، او یا دا چې د نارینه وو له خوا اداره کېدونکو انجوګانو ته د داخلېدو خطر قبول کړي چې کېدای شي دوی په پټه توګه د بدنامیو له روش او خېګان سره مخ شي. همدا راز داسې مثبتې تګلارې هم شته چې په ډېرېدونکې توګه مؤسسې چې د ښځینه کارمندانو د لرلو ژمنې دي، د مختلفو دلیلونو له مخې په فعاله توګه ځوانو ښځو ته د

رسېدو په اړه مذاکرات او هلې ځلې کوي، چې داسې وضعیت ددوی له پاره را منځته کړي چې د کورنیو له فشار پرته کار وکړي. د جندر اړیکو له مخې:
د ښځو او نرو تر منځ او همدا راز د ښځو تر منځ ستر رقابتونه شته دي. د نارینه وو تر منځ دومره شدید رقابتونه نشته.
اوسمهال داسې ښکارېږي چې د نارینه وو او ښځینه وو په مؤسسو کې کمه لېوالتیا او ظرفیت وي چې له یو بل سره اتحاد وکړي او په پالیسۍ کې د رافعې ټکي او تصمیم نیوونکي شخصیتونه ددې له پاره تشخیص کړي چې د ښځو د حقونو د پرځای کولو له پاره کار وکړي.
ښځې نارینه وو ته په خپله کاري ساحه کې د تخنیکي تجربو لکه محاسبه او یا هم د معلوماتي ټکنالوژۍ په برخو کې اړتیا لري.
د مدني ټولنې هغو مؤسسو ته چې د نارینه وو له خوا اداره کېږي، معمولاً ښځې ددې له پاره نیول کېږي چې په دې وسیله نورو ښځو ته لاسرسي پیدا کړي او د جندر او یا هم ښځو په اړه د کار کولو په برخه کې مالي مرستې ترلاسه کړي.
ښځې نه شي کولی چې خپل مسلکي رول ته ددې اجازه ورکړي چې د دوی په جندر رولونو او په کورنۍ کې ددوی د یوه ښځینه حالت په اړه ډېره زیاته لاس وهنه وکړي.
د نارینه وو له پاره کافي ده چې یوازې د خپلو تولیدي جندر رولونو پورې پاتې شي
ښځینه کارمندانې باید هرو مرو خپلو جندر تولدي رولونو ته په بشپړه توګه دوام ورکړي
ښځې په هغه صورت کې نه شي کولی د مدني ټولنې مؤسسه اداره کړي او یا هم کار په کې وکړي، چې د کورنۍ نارینه ګان ورسره مخالف وي.
د مدني ټولنې مؤسسې د جندر مسایلو(ستونزو) په اړه یو تر بله د مخکې کېدو په سیالیو کې دي.
د ښځینه ریسانو په ځانګړې توګه نارینه کارمندان هڅې کوي چې له نارینه چارواکو شخیصتونو سره ښې اړیکې په ټولنه کې جوړې کړي.
نارینه همکاران خپلې ښځینه همکارانې د اعتماد وړ نه ګڼي، دا ځکه چې دوی د خپلو کورنیو او د جندر تولدي رولونو له امله تر فشار لاندې وي او یا هم له کاره ګوښه کېږي.

د مدني ټولنې هغه مؤسسې چې د نارینه وو او ښځینه وو له خوا اداره کېږي، معمولاً د ښځې په پرمختګ کې (WID) له تګلارې څخه کار اخلي.
د مدني ټولنې په مؤسسو کې زیاتره نارینه ګان او ښځې ښایي لږ او یا هم هېڅ ډول د حساب ورکونې او د مسؤولیت احساس د هغو ښځینه ګټو اخیستونکو پر وړاندې ونه کړي چې دوی کار ورته کوي– ددوی زیاتره بس خپل کار ترسره کوي.
د مدني ټولنې ښځینه مؤسسې نه غواړي چې په زراعت، انجنیرۍ، ښستیزو رغونو، د اوبو رسولو او نورو ورته پروژو کې کار وکړي، دا ځکه چې دغه کاري ساحې د نارینه وو قلمرو ګڼل کېږي.
د مدني ټولنې نارینه مؤسسې ښایي په هغو ساحو کې چې د ښځینه قلمرو ګڼل کېږي کار وکړي.
ځوانې ښځې د خوندي چاپېریال په میندلو کې له ستونزو سره مخامخ شي چې په هغه کې مسلکي تجربې ترلاسه کړي.
د مشاور د لیدنو او کتنو پر بنسټ، د مدني ټولنې زیاتره ښځینه مؤسسې د نارینه وو پر مؤسسو د همغږۍ او همکارۍ اعتماد او باور نه کوي.

نارینه ګان(او ښځې) په جرګو کې[5]

په افغانستان کې جرګه د مدني ټولنې د مؤسسو یوه بله نمونه یا موډل دی. جرګه په داوطلبه توګه د ګډون کولو پر بنسټ ولاړه ده، خو دا خبره په کې منل شوې ده چې غړیتوب یې ښایي زیاتې ګټې لکه د مقام، ځواک او نورو فرصتونو زیاتوالی ولري. په پخوا وختونو کې جرګې په ټولیزه توګه د خوځنده او طبیعي مؤسسو په بڼه موجودې وې، چې د جرګې غړي به په عنعنوي توګه د بهرنیو لاس وهنو او د غیر مترقبه حالتونو په مقابل کې سره را غونډېدل او پرېکړې به یې کولې. ددې مفکورې برعکس چې په افغانستان کې جرګې له پېړیو پېړیو را په دې خوا کار کوي، دغه څېړنه څرګندوي چې د جرګې تاریخ مختلف ډوله او پاشلی دی. د جرګو مختلف ډولونه – د ملکانو ډله، د اشتراکي

[5] د ریپورټ په دغه برخه کې د مرکه شوو خلکو تقریباً له ټولو لومړي لاس معلوماتو څخه استفاده شوې ده، نه له دویم لاس معلوماتو لکه له کتابونو او پخوانیو څېړنو څخه.

مرام ملاتړې (کمونیستي) کومېټې، قومي جرګې، مشاورتي جرګې، اتحادي جرګې او داسې نور– را منځته شوې دي او یا هم له منځه تللې دي، او یا هم تر دې دمه پورې شته دي او د بهرني نفوذ د اقتضا او غوښتنې پر بنسټ یې بدلون میندلی. مرستندویو مؤسسو هم د یو لا زیات ولسواک مفهوم په بڼه د جرګې د را منځته کولو تمرین وکړ، چې د ملي پیوستون په پروژه کې د زیات شمېرکلیوالي پرمختیایي جرګو د را منځته کېدلو لامل وګرځېدلې.

په تاریخي توګه، دا یوه غیر معمول چاره ده چې ښځې دې په جرګو کې برخه واخلي او ټولنیز مسایل دې حل او فصل او سیاست وکړي، چې په نتیجه کې یې، هغه ښځې چې د جرګې موډل کاروي د اعتماد او باور او د مالي مرستو او ملاتړ د ترلاسه کولو په لړ کې له ستونزو سره مخامخ کېږي. د ننني جرګو جوړښت، تر مشاجرو لاندې دی او تر ډېره حده پورې حساب ورکوونکی دی، حتا "یوه واړه ماشوم ته هم د ځواب ویلو" دی. دغه جرګې کولی شي حتا زیاتې قانوني او حقوقي او د استازیتوب سلا مشورې ورکړي. لکه مخکې چې ورته اشاره وشوه، که چېرې یو سړی د جرګې غړی وي، نو دغه جرګه نوموړي ته دا توان ور بخښي چې سیاست وکړي، چې بیا د زیاترو په اړه یې داسې فکر کېږي چې له عدلیې وزارت سره ددغې جرګې په راجستر کېدلو سره ، دوی ته دا موکه ورکول کېږي چې په حکومتي کچه سیاست وکړي. د مدني ټولنې په نورو مؤسسو باندې د جرګو برتري دا ده چې دوی کولی شي پرته له مرستندویو ټولنو د مرستو سرچینې ترلاسه او انسجام کړي. د عدلي او قضایي ملاتړ له مخې دغه جرګې چې د نادولتي مؤسسو موډل نه کاروي ښایي د مدني ټولنې ډېرې ځواکمنې مؤسسې وګرځي او وده وکړي.

ښځې په جرګو کې

یو تر ټولو وروستۍ پرمختګ دا دی چې ښځې په جرګو کې ور شاملې کړل شي او دا چې ښځې بېلې جرګې ولري. د ښځو د جرګو د پرانستلو له پاره دلته یو لړ دلیلونه شته دي، له دې هیلو را نیولې چې په ټولنیزو چارو کې دې ښځې ور شاملې کړل شي او دغه کار نارینه وو ته دا احساس ورکوي چې د تمویلوونکو ټولنو او نورو مالي مرستندویه ادارو له هیلو سره سم ښځې دې ته واداره کېږي چې په ټولنیزو چارو کې ور ګډې شي.

ځینې نارینه ګان غواړي داسې ابتکار وکړي چې ښځینه ډلې او د مدني ټولنې ښځینه مؤسسې په دې خاطر وڅاري، چې ښځې په اخلاقي فساد ککړې او له واکه ونه وځي.
هر یوه ګروپ ددوی په جرګو کې د ښځو د برخې اخیستنې په اړه چې هر یوه ګروپ څه ډول خبرې وکړې، که هغه رښتینې او یا هم فرضي وي، خو په ټولنیزه کچه د ښځو له پاره د فعالو ګروپونو د را منځته کېدا په برخه کې د زیاتو خنډونو څرګندویې دي.
نږدې هرې جرګې وویل چې دوی په عامه ژوند کې د ښځو د ګډون په وړاندې هېڅ ډول ستونزه نه لري، خو د سالم عقل او بصیرت د ثابتو ګروپېږنو او تحقیق څخه جوتېږي چې په عامه ژوند کې د ښځو اشتراک به ډېر مهین او د ښځو د ګډون ونډې پر خلاف به د خنډونو د را پیدا کېدلو بهیر پیل شي. زیاتره دغه ډول تروورتیاوې د امنیت، د مناسبو کړو وړو لکه افغانیت او له اسلام څخه د تعبیر له مخې را منځته کېږي. داسې انګېرل کېږي چې قومي جرګې حتا د ښځینه افکارو دخالت هم نه شي زغملی، خو دا خبره د ټولو ډلو په اړه ناسمه ده. د لارښوونو او ملاتړ پر بسنې، جرګه به د ښځو له پاره یو داسې موډل وي، چې ښځې کولی شي په بریالیتوب سره په ټولنو کې د خپلو ونډو او مقام ترلاسه کولو له پاره ترې کار واخلي.
د مرکه شوو خلکو د ویناوو له مخې، هغه شرطونه چې له امله به یې ښځې وکړی شي په جرګو کې او پر دې سربېره په عامه ژوند او د مدني ټولنې په مؤسسو کې ونډه واخلي، په لاندې توګه دي:
د ښځو شمولیت باید د نارینه وو له خوا – څوک چې ددوی له پاره ځای پیدا کوي – تهسیل شوی وي، او که چېرې دوی له کنټروله وځي نو بیا یې له منځه لرې کړي.
د زیاتو اسلامي تعلیماتو درلودل – د ښځو ناخبري له اسلامي تعلیماتو څخه ددې لامل ګرځي چې دوی فساد ته مخه کوي. همدا راز دوی په دې وسیله هم موکه له لاسه ورکوي چې د هغو معلوماتو چې په ټولنه کې د ښځو د خوځښت او شمولیت د محدودیت په اړه کارېږي، په هکله دویم ځلي تعبیرونه او مشاجرې وکړي.
نارینه ګان په دې عقیده دي چې دوی باید هرو مرو د ښځینه وو مؤسسې کنټرول کړي.
لکه نارینه ګان، ښځې هم باید د افغانیت پر اساساتو ټینګې وي، چې د افغانیت اساسات د جندر مساواتو له اساساتو سره اړخ نه لګوي.
د ښځو د بشپړ ګډون پر وړاندې ځینې خنډونه په لاندې توګه خلاصه کېږي:

امنيتي وضع د ښځو د ګډون ونډې له امله په فساد کې د ښکېل کېدلو وېره او تروورتيا.
ښځې بايد په شخصي، او کورنۍ ساحه کې چې له فساد څخه خالي ده پاتې شي.
د سياست په ډګر کې د مؤثرو او نمونه يي ښځمنو نشتوالی.
د ښځو د خوښې او انتخاب په اړه اټکلونه، چې د جندر کليشه يي يا دوديزو کړندودونو پر بنسټ ولاړ وي.
د ښځو له پاره دداسې موقع ګانو نشتوالی چې له اسلام څخه انګېرنې وننګوي (چلينج يې کړي.)
په کلتوري کچه د ښځو له پاره د مناسب ځای او مقام نشتوالی.
د ښځينه وو د څرګندېدا هيلې چې يوازې او يوازې ددوی د جندر په تولدي رولونو پورې منحصرې او تړل شوې دي.
دا وېره چې ښځې به نمونه يا موډل وګرځي، او دا چې جندر رولونه چې خلکو ته د منلو وړ نه دي، د ښځو او کورنيو عزت به په داو ولګوي.

نارينه ګان او ښځې په کليوالي پرمختيايي جرګو کې

د کليوالي پرمختيايي جرګو د غړو له خوا داسې فکر کېده چې دغه جرګې اهميت نه لري او تر دې مهاله پورې د مدني ټولنې يوه برخه نه ګڼلې کېږي، نو ځکه خو په دې څېړنه کې دغه جرګې هم را ونغاړل شوې. د کليوالي پرمختيايي جرګو په طرح کولو او ډيزاين کې جندر موضوعات په نظر کې نيول شوي وو. ظاهراً اوس هم سيمه ييز نارينه ګان دي چې له بهرنيانو سره د اړيکو نيولو لومړۍ طبقه ګڼل کېږي، خو په زياتېدونکې شمېره ښځې هم د ضرورت پر وخت له بهرنيانو سره په تماس ته را وزي. دا چې تمويلوونکې ادارې او د هغوی طبيقوونکې ټولنې په ټوليزه توګه په کليوالي پرمختيايي مؤسسو فشار واردوي چې ښځې په خپلو فعاليتونو کې را شريکې کړي، په زياترو ځايونو کې له دغه کار سره مقاومت – خو نه تاوتريخوالی – لا هم شته دی، چې له امله يې ښځينه کليوالي پرمختيايي جرګې په بطي ډول له کاره لوېدلې دي. ددغه کار په اړه يو شمېر دليلونه شته، چې په لاندې توګه دي:
افغان نارينه وو ته دا څرګنده ده چې ښځې به له مرستندويو ټولنو څخه د مالي مرستو د ترلاسه کولو له پاره کارېږي، او دا چې ملاتړ ترلاسه کړي.

افغان نارینه ګان په دې ښه خبر دي چې بهرنیان غواړي د ښځو مشغولتیا په ورځنیو چارو کې وګوري.
همدا راز دوی هم د خپلو دې شرایطو ته په غاړه ایښودلو پیل کړی دی چې ښځې باید د هېواد په پرمختګ کې تر یوه حده مصروفیتونه ولري.
د مؤسساتو تر منځ تقریباً د ښځو په ګومارلو کې سیالي روانه ده چې یو بل ته وښیي چې څومره ښځینه کارمندانې لري او تر کومه حده دوی له جندر سره نږدېوالی او ملګري لري.
نارینه ګان لیدل شوي که چېرې ښځې حتا ستونزې چې ورسره مخامخ دي په نښه کړي، نارینه ګان د دغې بهیر وروستۍ لاسته راوړنې تر کنټرول لاندې نیسي او دا خبره یقیني کوي چې د ښځو بدن باید دغه ډول ستونزې او تکلیفونه وزغمي.
ښځې به هرو مرو په بد اخلاقیو ککړې نه شي، او نه به هم له کنټرول او واکه ووزي.
په کلیوالي پرمختیایي جرګو کې د ښځو دخالت د پراخو توکمونو او پرګنو له پاره مناسب دی، له یوه لوري د ښځو د پروژو له پاره له مالي مرستو څخه انکار کول او له بلې خوا د ښو او رغنده جندر اړیکو را منځته کېدلو لامل ګرځي. د کلیوالي پرمختیایي جرګو له منظر لیدلو وروسته، د ښځو د ځواکمنېدلو له پاره دغه لاندې فکټورونه ډېر د پام وړ دي:
د احترام وړ ښځینه چارواکو څخه که د امکان په صورت کې مذهبي تعلیم ولري کار اخیستل، څوک چې ددوی له منل شوو جندر رولونو څخه بهر هم فعالیت کولی شي.
ښځو ته دا اجازه ورکول چې د پروژې په اړه مشخصه ګډون ونډه نارینه وو ته ور کړي.
له نارینه وو څخه وړاندې ښځو ته د ګډون بلنه ورکول.
د هغو ښځو انتخاب چې د نورو ښځو په اړه زړه سواندې او اندېښمنې وي، نه داسې ښځې چې ځواکمنې رهبرانې وي، چې د اوسنیو جندر اړیکو په تطبیق تأکید کوي.
ښځو ته د اتحاد او پیوستون ښېګړې برالا کول.
داسې ښځو انتخاب چې احترام یې کېږي او ددوی د نارینه وو او کورنیو له خوا حقونه ورکړل شوي وي.
داسې ښځو انتساب چې زیاتره وخت له کوره بهر وځي او د خپلو مېړونو پر وړاندې خپلځاني باور او اعتماد ولري.

د پلټونکي فکر خاوندانې ښځې باید انتخاب کړل نه داسې ښځې چې ځان یې تقدیر ته سپارلی وي.

د ځواک او رهبرۍ کولو بنسټ

کله چې په کورنۍ، ټولنه، مدني ټولنه او بشري مؤسسو کې د ځواک خبره راشي نو نارینه ګان له ښځو ډېر وړاندې دي. دوی کورنۍ چارې پر مخ بیایي، دوی هېوادنۍ چارې پر مخ بیایي، دوی په منابعو کنټرول او واک لري، دوی چارواکي شخصیتونه دي او همدا راز د تاوتریخوالی مرکز ددوی په لاس کې دی.

کمزورتیا– کمزورې او بې وسه ښځې د تېزو او چالاکو او نرینه ډوله پر نسبت د قبول وړ دي. د ښځې ځواک د هغې په کمزورۍ کې نغښتی.

په عامو وګړو کې د خبرو کولو مهارتونه– د رهبرۍ کولو تر ټولو مهم شرط د عامو وګړو په منځ کې خبرې کول دی، یو فصیح ویناوال کولی شي په خلکو کې نفوذ پیدا کړي.

د یو چا د وخت کنټرولول– دا څرګنده خبره ده چې په خپله پوره وخت ولرئ او د بل چا په وخت کنټرول ولرئ، نو دغه چاره نه یوازې دا خبره په ډاګه کوي چې هغه بل څوک نه یوازې دا چې باید کار ونه کړي، بلکې ستاسو مقام او ځواک هم په ډاګه کوي.

سخاوت– د افغان کلتور له مخې مېلمه پالنه د ځواک ستره نښه ده او د رهبرانو د اغېزمنولو له پاره د لومړیتوبونو په لومړۍ درجه کې قرار لري. ستر شاعر خواجه عبدالله انصاري لیکي چې:

"نان ده، که نان دادن کار مردان است." یعنې ډوډۍ ورکړه چې ډوډۍ ورکول د نرانو کار دی.

په لاندې کرښو کې د مرکه شوو خلکو له خوا د فردي او ګروپي ځواک او رهبرۍ په اړه ځانګړتیاوې په ګوته شوې دي. دغه ځانګړتیاوې په ټولیزه توګه نارینه خپلوي، خو کله کله ښځې هم کولی شي ځینې یې ورخپلې کړي:

د قوم د ملاتړ صلاحیت– د یوه چا د قوم ملاتړ کول– دا یوازې تر نارینه وو پورې منحصر دی.

علم– پوهه، چې اسلامي تعلیماتو ته یې زیات نسبت کېږي.
شهرت او یا دا چې روحاني جذبه لرل.
د ښې کورنۍ څخه ګڼل کېدل چې په نورو د حکم چلېدو سابقه ولري– دغه خبره د مدني ټولنې د ملاتړ د یوه مرکز د مشرې له خوا را څرګنده شوه چې په پایښتیزه توګه ورته د والي د لور نسبت کېږي، چې پلار یې پخوا وختونه د کوم ولایت والي تېر شوی و.
لوی دسترخوان– مېلمه پالنه او سخاوت.
خدمت
د صنوبر ونه – په ونه دنګ او په فزیکي لحاظ ځواکمن. د مثال په توګه: داسې ښکاریږي لکه رهبر.
دا توان لرل چې پروژې تطبیق کړي.
د ښځې محبوبیت او شهرت د پورتنیو ذکر شوو ورته ټکو څخه کېږي، خو په دې سربېره نوموړې باید دغه ځانګړتیاوې هم ولري:
زور– ځناور صفته زور چې ددې له خوا څخه نه بلکې د نوموړې د خاوند او یا هم زیاترو نارینه خپلوانو له خوا چې په ډېر شدت د نوموړې ملاتړ کوي، باید وښودل شي.
نوموړې باید د کونډو او یتیمانو په وړاندې سخي وي.
یوې بریالۍ ښځې څرګنده کړه چې ددې د بري راز په استقامت، وخت پېژندنه او د وخت نه ضایع کول او په اسلامي عقیده ټینګه پاتېدنه کې دی.
ځینې هغه ځانګړنې چې له دې لستونو څخه پاتې شوې دي هم شته دي. مشاور ښایي د زیاترو بدلونونو په لیدلو خوښي څرګنده کړي:
دا توان چې د یو چا او یا هم د یوې ډلې کاري ساحه په اغېزمنه توګه خلکو ته واضح کړی شي.
د اورېدلو په شمول د دوه اړ خیزه مفاهموي مهارتونو لرل.
له ټولنیزو چارو څخه بشپړه خبرتیا لرل.
د همفکرو رهبرانو سره د اتحاد جوړولو توان لرل.
د مذاکرې او د شخړو د هوارولو تر ټولو ستر ځواک لرل.

وروستۍ خبرې– د بدلون له پاره فرصتونه

د ښځو مؤسسې په مکرره توګه د مالي مرستو د ترلاسه کولو غوښتنې کوې، او یا هم د انګرېزۍ ژبې، کمپیوټر او د رهبرۍ د کورسونو د دایرېدلو غوښتنې کوي، خو لیدل کېږي چې د اړتیا وړ مالي مرستې او د هغو بدلونونه ډېر او پېچلې دي، خو نه دا چې امکان نه لري. همدا راز د نړیوالې ټولنې او افغان حکومت سیاسي ملاتړ د بدلون له پاره اساسي فکټور ګڼل کېږي. همدا راز موږ لیدلي کتلي دي چې د کورنیو په سرمشرانو کې بدلون راوستل ، په جندر اړیکو کې د ژورو بدلونونو په رامنځته کېدلو تمامېږي. د شلو څخه تر دېرشو کلونو په موده کې، کلتوري حساسیتونو تر ډېره بدلون میندلی. د ښځو د ژوند د ډېرو مهمو اړخونو په اړه د خلکو د کړو وړو بدلون او ددوی د ژوند په څرنګوالي کې د بدلون په پایله تمامېدل نه شو کولی له پامه وغورځوو، ځکه د مثبتو او منفي بدو پایلې چې په هم مهاله توګه یې د واقعي پروژې تطبیق کړې دي، په داسې حال کې چې اسلامي ډلو ته یې هم اجازه ورکړې وه چې د ښځو د پرمختګ مانع وګرځي. که څه هم په دغه څېړنه کې انځور شوی تصویر له خوشبینیو سره سم نه دی، مشاور په دې هیله دی چې واقعي تصویر انځور کړي، چې پالیسي جوړوونکي او د پروژو طرح کوونکي ښایي د ښځو د را غونډېدو او د بدلون د اغېزمنو استازو په حیث د را ټوکېدلو په حیث ددوی په مخ کې د پرتو خنډونو په اړه تر ټولو واضحې مفکورې ولري. چې خبره را ونغاړو، نو لازمه ګڼل کېږي چې ووایو په پراخه کچه د ښځو او نجونو په حالت کې او په جندر اړیکو کې د ژور بدلون را وستلو له پاره اغېزمنې او پراخې لارې چارې شته. دغو لارو چارو ته اهمیت نه دی ورکړل شوی، هره یوه یې د بلې پر نسبت مهمه او ضروري ده. ځینې سپارښتنې ښایي حتمي وي، خو د هغو ځایونو په اړه دي چې په هغو کې بشپړ بدلون نه دی تر سترګو شوی، چې باید را منځته شوی وای، د ښځو ځواکمنول چې د خپلو حقونو د خوندیتابه له پاره پایښتیز بدلون را منځته کړي او وړاندې تر دې چې د افغانستان د تاریخ راتلونکې دوره هم تېره شوې وي دوی د خپلو لوڼو له پاره همدغه بدلون د یوه پایښتیز میراث په توګه پرېږدي.

د عایداتي تولید د پروژو په کچه د جندر د اقتصادي منابعو په دویم ځلي وېش کې غوره والی را وستل

په مدني ټولنه کې د ښځو د شمولیت له پاره او یا هم تر دې ور ها خوا، د افغان ټولنې د ټولنیزو – اقتصادي منابعو دویم ځلي وېش ډېر مهم او ضروري دی. د عایداتي تولید پروژې د ټولنیز اکسیر : یعنې ټولنې ته د ښځو د داخلېدو او تر ممکنه حده پورې د جندر اړیکو د بدلون د پیل د ټکو په حیث لیدل کېږي. له بده بخته، زیاتره دغه ډول پروژې ناکامې شوې دي، خو نه یوازې له دې امله چې وخت یې کم او نا ریښتوني هدفونه یې درلودل، بلکې له دې امله چې د جندر له مخې دوباره وېش یې په یوه کورنۍ کې او همدا راز هغه رول چې د ښځو په ځواکمنولو کې یې لوبوي د کمزوري تحلیل له مخې شوی و. د عایداتي تولید پروژې چې د ښځو په ژوند کې د بدلون لامل ګرځي، له هیلو سره سم باید داسې وي چې:

باید ټولنیز ترکیب چې د خپلو افکارو په اظهار کې قاطعیت ، اطمینان او د ګروپونو تر منځ په اتحاد رغونې باندې تأکید کوي، ولري؛

ښځې باید وهڅوي چې خپل شخصي نظرات را برالا او څرګند کړي؛

ښځو ته د تجارتي پرمختګ مهارتونه ورکړي، د مثال په توګه د تحلیل او تجزیې، د مارکېټ میندلو، د اساسي کتابونو د خوندي کولو، مارکېټ یا بازار ته د ځواب ورکولو او داسې نور مهارتونه ؛

ښځې باید وهڅول شي چې خپل وخت او مهارتونو ته ارزښت ورکړي؛

ښځې داسې سکتورونو ته را داخلې کړل شي چې په دودیزه توګه نه دي ورته راغلې. لکه د کالیو ګنډلو د ماشین جوړولو چارو ته نه دا چې د هغې د استعمالولو ته.

باید د ماشوم پالنې داسې یوه ځانګه هم ولري، چې په دې توګه پر ښځو تر حد زیات د کار بوج نه وي؛

په معیار برابر د لیک لوست او شمېر زده کړې ځانګې باید ولري، چې دغه دواړه به د عایداتي تولید د پروژو د اغېزو په لا ښه کولو کې څرګند برى وي.

د ټولنیز، اقتصادي او سیاسي چاپېریال په اړه چې دوی په کې ژوند کوي، ددوی د پلټنې حس ته وده ورکړئ؛

دوی ته اعتبار ورکړئ؛

د دوی د کورنیو نارینه غړي په دغه بهیر کې را شریک او خبر کړئ؛ او
ښځې دې ته وهڅوئ چې خپلې ګټې خوندي کړي، چې په دې توګه بیا دوی په خپله
پانګونه وکړي.

د وړو پورونو د ورکړې په کچه د جندر د اقتصادي منابعو په دویم ځلي ویش کې غوره والی را وستل

- دا خبره په سمه توګه څرګنده شوې ده چې وړاندې تر دې چې د جندر مساواتو او د ښځو د حقونو د تأمین په اړه کار وشي باید ددوی د ژوند ژواک له پاره مناسب اقتصادي چاپېریال را منځته کړل شي (مولینوکس او رضوي ۲۰۰۵م). چې دغه خبره کله ناکله د افغانانو له خوا هم په ډاګه شوې ده. کنډیوټي (۲۰۰۶م) څرګندوي چې د جندر پر وړاندې د متحرکو خنډونو اغېزې عامه ژوند توړي، او د وسلوالو ډلو په لاس کې د اقتصادي جرمونو او امنیت لوېدل، که څه هم دا یوه بېله عارضه یا حادثه وي نو د ښځینه وو د زیاتو محتاجیو او بې وسیو لامل ګرځي. د ښځو په حالت کې د په پراخه کچه د خپاره شوي بدلون راوستلو او پر خپل ذات متکي کولو له پاره، پالیسي جوړوونکي دې ته اړ دي چې د وړو پورونو د ورکړې اوسنی حالت و ارزوي چې څه ډول په دغه حالت کې ښځې ور داخلېدلی شي. دغه کار نه باید د نارینه وو پالیسي جوړوونکو له خوا پر مخ بوتلل شي، ځکه دوی به یو ځل بیا ددې دعوه وکړي چې د ښځو اقتصادي اړتیاوې باید د کورنۍ په د ننه کې له نارینه وو وروسته ترسره کړل شي.

د ښځو د میراث د حق ورکولو د ملاتړ له مخې د جندر د اقتصادي منابعو په دویم ځلي ویش کې غوره والی را وستل

- د اقتصادي منابعو د دوباره ویش په لړ کې یوه مهمه او ډېره حساسه موضوع په کورنیو کې د ننه د ښځو د میراث حق دی. اسلامي قانون په میراث کې د ښځو حقونه په ډاګه کړي دي، خو دودیز او عنعنوي قانون له دغه حق څخه انکار کوي. د مدني ټولنې د ملاتړ په مرکزونو کې د ځینو ښځو سره په دغه اړه د خبرو اترو په بهیر کې دا خبره را برالا شوه چې په ځینو سیمو کې ښځې په لوی لاس د میراث له غوښتلو زړه توري کوي، او که چېرې یې وغواړي نو بیا لویه بدنامي ور اړوي. ددغې موضوع حساسیت او د

زیاترو جرګو نه پاملرنه چې د ښځو د میراث په اړه خپلې فیصلې وړاندې کړي، د مشاور په پخوانۍ ترسره شوې څېړنه کې هم را برالا شوي وو. د کلیوالي پرمختیايي جرګو د ښځینه رهبریت پیښنو ته په کتو سره څرګندېږي چې د ځمکې او جایداد میراثه د ښځو په ځواکمنولو کې ستره ونډه لري.

د رسنیو رول– نمونه يي او کلیشه يي رول

لکه څرنګه چې هندي تولسي ډرامه شهرت ترلاسه کوي او په خلکو اغېزې ښندي، په همدغه ورته بڼه رسنۍ کولی شي په خلکو اغېزې ولري چې له یو لړ مسایلو او موضوعاتو سره چې حساسې ګڼل کېږي نږدې شي او بحثونه پرې وکړي. بله ساحه چې رسنۍ کولی شي خپله ونډه ولوبوي، خلکو ته د نمونه يي شخصیتونو را څرګندول دي. لکه مخکې چې د کلیوالي پرمختیايي جرګو د ښځینه رهبریت خبره یاده شوه، نمونه يي شخصیتونه کولی شي د خلکو په کړو وړو او تګلارو کې ستر بدلونونه را منځته کړي. د ځینو خلکو له خوا ویل کېږي چې نه خو په نارینه وو کې او نه هم په ښځینه وو کې داسې نمونه يي شخصیتونه شته چې خلک ترې اغېزمن شي او په افغان رسنیو کې را څرګند کړل شي. په حقیقت کې ځینو ښځو داسې احساس کاوه چې رسنیو منفي نمونه شخصیتونه را برالا کوي او په ناوړه ښځو تمرکز کوي. دا ثابته شوې ده چې رسنۍ په عامه نظراتو ژورې اغېزې لري، او تر دې مهاله پورې رسنۍ د ښځو د حقونو پر موضوعاتو او د جندر مسایلو ته د مسؤولوتګلارو له مخې چې له افغان کلتوري چاپېریال سره مناسبت ولري، کار نه کوي.

ښوونه او روزنه او د سواد کچه

په زیاترو ولایتونو کې خلکو د ښځو له پاره چې په عامه ژوند ورګډې شي د ښوونې او روزنې او پوهې پر اهمیت ټینګار کاوه، که څه هم د ټول افغانستان په کچه دا یوه معمول خبره ده چې که یو نارینه نالوستی هم وي کیدی شي چې د ټولنې مشر شي. همدا راز نارینه ګانو هم په پراخه کچه د تعلیم نشتوالی او ناپوهي د یوه " وروسته پاتې هېواد" له پاره پړه وبلله چې له امله يې ښځو ته له کورونو څخه د بهر را وتلو اجازه نه ورکول کېږي. د نجونو د ښوونې او روزنې پر وړاندې زیات شمېر خنډونه را پورته شول، خو د

معمول په شان زیاتره اندېښنې د اخلاقي فسادونو او کورني عزت د پايمالېدو په شاوخوا راڅرخي:

" که چېرې نجونې چادرۍ پر سر نه کړي او هغوی ښوونځي ته ولاړې شي او ددوی معلمان هم ځوان نارینه ګان وي، نو ځینې خلک ښايي د ښوونځي په اړه د فاحشه خانې فکر وکړي. " قومي جرګه

امنيت نه يوازې يو خنډ دی، بلکې د نجونو د تعليم د ظاهري ملاتړ په لاره کې د نورو تبعيضي کړندودونو د کمين نيولو لامل هم ګرځي. پر دې سربېره، معلمانو ته کم او ناکافي اندازه معاش او ددوی له مقام سره تړل شوي خطرونه په هېوادنۍ او ملي کچه د تعليم پايښتيز او اغېزمن سيستم ته زيان رسوي. دغې څېړنې لاندې اړتياوې را برسېره کړي دي:

د نجونو پر تعليم بايد تمرکز کولو ته دوام ورکړل شي؛

د نجونو د تعليم په اړوند د اخلاقی فساد مسايل بايد را برسېره کړل شي؛

داسې پاليسۍ بايد را منځته شي چې له مخې يې وړ او مناسب معلمان په ځانګړې توګه

د نجونو د عالي ښوونځيو له پاره په غوره توګه وساتل او پالل شي؛

د جندر اړيکو په اړه د عالي ښوونځيو د زده کوونکو په منځ کې بايد کار وشي؛

د نجونو د تعليم په اړه د خپلو همکارانو کړندود ته بدلون ورکړئ، ښايي له نمونه يي شخصيتونو کار واخلی؛

د ځوانو نجونو او هلکانو له پاره په ځانګړې توګه په لرې پرتو سيمو کې د سواد زده کړې پروګرامونه پراخ کړئ؛

د ځوانو نجونو د ناکاميو او له ښوونځي څخه په بهر وتلو کې د کموالي راتلو له پاره هدفونه په نخښه کړئ؛ او

د ميډيا او اډويکسي (د خلکو په پلوۍ خبرو کولو) کې په پراخه کچه برخه واخلی چې د نجونو د تعلم او د تعليميافته نجونو په اړه منفي برخورد کې بدلون راشي.

له مذهبي علماوو سره د بحث کولو توان لرل

د زياترو افغانانو له پاره د اسلام احترام او داسې کړندود چې د اسلام تکريم په کې خوندي وي ډېر لوړ اهميت لري. د هغو خلکو له پاره چې له ښځو سره کار کوي له

سیمه ییزو مذهبي مقاماتو سره مذاکرات یو ستراتیژیک او مهم حرکت دی. په اوسمهال کې د مذهبي علماوو د نرمولو او د هغوی ساکت ساتلو له تګلارې څخه کار اخیستل کېږي. ښځې او نارینه ګان ډېر کم وختونه ددغو ملایانو تمایلاتي او تر یوه حده له اسلامي تعلیماتو څخه د ناسمو تعبیرونو په اړه خپل مخالفتونه ښیي او چلینج کوي یې. له اسلامي تعلیماتو څخه تعبیر او له هغو څخه د زیاترو ښځو ناخبري، ددې صلاحیت او ځواک چې ددغه ډول تعبیرونو پرخلاف مشاجره وکړل شي سلبوي، او زیاتره نارینه حاکمې ډلې له ټولنیز ژوند څخه د ښځو د لرې ساتلو په لړ کې له مذهب څخه د یوې وسلې په توګه کار اخلي. که څه هم په نورو هېوادونو کې د ښځو د حقوقو طرفدارانو او نورو مبصرینو د ښځو د حقوقو د ملاتړ په بهیر کې زیات شمېر معلومات وړاندې کړي دي، خو تر دې دمه پورې له دغو معلوماتو څخه په افغانستان کې په ستراتیژیکه توګه ګټه نه ده اخیستل شوې.

ځوان هلکان او نجونې

په پای کې باید ووایم چې ځوانان د هر یوه هېواد راتلونکی پوټانشیل یا مستعد ځواک دی، او ځوانان هغه څوک دي چې کولی شي په ټولنیزو چارو کې ژور بدلونونه را منځته کړي چې څه ډول ټولنېزې چارې باید پرمخ بوتلل شي. په افغانستان کې دغه مستعد ځواک یا خو ضایع شوی، یا تېری ورباندې شوی او یا خو د خدمتونو تر بار لاندې دی. هغه څوک چې د ځوانانو له ډلې[٦] سره د کار کولو هیلې لري، نو په دقت څارل کېږي او د ځوانانو مفسدولو او له لارې څخه ایستلو او همدا راز تر یوه حده د کلتوري مقرراتو څخه د انحراف په تور تورنېږي. کورنۍ او ټولنې د ځوانانو ته د ښوونې او روزنې او تقریباً مغذ مینځنې په اهمیت پوهېږي، چې اوسنی ټولنیز– کلتوري سیستم پرې خوندي او برحال وساتي. ځوانان یوه داسې طبقه ده چې کولی شي په جندر اړیکو کې بدلون راولي. ددغه پوټانشیل له پامه غورځول او ځوانو هلکانو او نجونو ته د جندر په اړه د عامه پوهاوي نه برابرول، د یوه فرصت له لاسه ورکول دي. څېړنو ښودلې ده چې په

---

[٦] د مدني ټولنې د ملاتړ د مرکزونو CSOs په هر هغه بحث کې چې ډله یاده شوې ده ، په دغه ریپورټ کې یې نسبت د ځوانانو ډلې ته کېږي.

پروګرامونو کې اساسي نوښت لکه د ځوانانو له پاره فزيکي او د فراغت د وخت فعاليتونه ددوی په ځواکمنولو تماميږي. د ځوانانو ډلې او مؤسسې په ځانګړې توګه د لارښوونو او ظرفيت لوړولو ته اړتياوې لري، ځکه دوی د راتلونکې مدني ټولنې فعال غړي دي. ستره اړتيا ليدل کيږي چې له ډير شمير نالوستو نجونو (او هلکانو) سره کار وکړل شي.

گروه های زنان
درجامعۀ مدنی افغان

زنان و مردان جهت سهم گیری مساویانه در سازمان های جامعۀ مدنی مشترکاً فعالیت می نمایند.

تحقیق برای موسسه بین المللي کاونترپارت صورت گرفته است

محقق: سیپی آذربایجانی مقدم – کابل ۲۰۰۶

فهرست مطالب

خلاصه اجراآت/فعالیتها ۱

میتودلوژی یا طرز العمل... ۲

گفتار اساسی.. ۳

محیط اقتصادی ۶

محافظه کاری یا پابندی به رسوم و عنعنات قدیم در افغانستان ۷

جامعهٔ مدنی و دولت.. ۸

خط مشی یا پالیسی دولت در مورد جنسیت اجتماعی ۹

زنان در پارلمان – زنان در مقام رهبری.............................. ۱۰

وزارت امور زنان – تشکیلات ملی زنان.............................. ۱۱

زنان به صورت افراد یا اشخاص، زنان در فامیل ها......................... ۱۳

خانم های طراز اول ۱۵

تجمعات زنان ۱۶

ظهور سازمان های غیردولتی و نهادهای جامعهٔ مدنی........................ ۱۹

زنان در شبکه ها.. ۲۲

روابط مردان و زنان.. ۲۲

روابط جنسیت اجتماعی در داخل و در میان نهادهای جامعهٔ مدنی.............. ۲۲

مردان و زنان در شوراها/جرگه ها..................................... ۲۶

زنان در شوراها ۲۷
مردان و زنان در شورای توسعه اجتماعی ۲۹
اساسات قدرت و رهبری.. ۳۰
اظهارات اختتامی ، فرصت ها برای ایجاد تغییرات ۳۲
رشد اقتصادی برمبنای جنسیت اجتماعی، توزیع مجدد در سطح اقتصاد محلی. ۳۳
رشد اقتصادی برمبنای جنسیت اجتماعی، توزیع مجدد ۳۴
رشد اقتصادی برمبنای جنسیت اجتماعی، توزیع مجدد توسط حمایت نمودن از میراث زنان... ۳۵
نقش مطبوعات، نقش نمونه یی و گفتارهای کلیشه یی ۳۵
سواد و تعلیم ۳۶
توانایی برگزاری و پیشبرد مباحثات با رهبران مذهبی ۳۷
دختران و پسران بالغ ۳۸

خلاصه اجراآت/فعالیتها

وضعیت اکثر زنان در افغانستان هنوز هم توسط شاخص های وخیم توسعه منعکس میگردد. مرگ و میر مادران تا هنوز یکی از بالاترین شاخص ها در جهان است. علیرغم تعهد دولت، پیشرفت در باره اهداف توسعه ای هزاره، هنوزهم بطی است. اگرچه اسناد و مدارک فعلی دولت افغانستان در مورد حقوق زنان مانند موجودیت وزارت براي زنان، کماپین سراسری برگشت به مکتب که هدف شان دختران بود، پیشرفت در مورد دسترسی زنان به مراقبتهای صحی، زنان در کابل بیشتر دیده میشود، حضور زنان در هر دو مجلس شورای ملی و حضور نسبتاً کم زنان در همه سطوح ادارات دولتی فرصتي براي خوشبینی ها مهیا میسازد. با وجود علاقه مندی زیاد مردم در دولت، نهضت دموکراسی، بخصوص برای زنان، هنوز هم شکننده است. گفتگوهای حقوقی و اجتماعی در باره نقش عمومی زنان بر اساس تصورات تغییر ناپذیر تفاوت جنسیت اجتماعی بوده و بر مبنای این کشمکش شدید بوده که زنان موجودات متفاوت هست. متفاوت به معنی پایین تریا پست تر از نظر حقوق و حیثیت قانونی. و این تصورات در تقویه موانع اجتماعی برای پیروزی زنان میباشد. (مقدم ۲۰۰۳)

تساوی جنسیت اجتماعی، با آنکه یک ارزش و حق اجتماعی است که دولت یگانه وسیله عمده و اساسی به خاطر حفظ آن می باشد، و هنوز هم بعضی ساختارها و نهادهای دولت افغانستان هستند که هنوزهم توسط حضور مستقیم جنگ سالاران قبلی یا توسط نمایندگان شان تجهیز می گردند، در برابر زنان مقاومت می کنند. اکثریت مردم چشم امید شان را به جامعۀ مدنی دوخته اند تا در مورد حقوق زن و عدالت جنسیت اجتماعی تلاش و فعالیت نمایند. قسمی که شورای احمدزی در کندز ارتباط بین جامعۀ مدنی و دولت را مختصراً چنین بیان نمود:

"دولت از ملت و ملت از دولت است."

روی همرفته جامعۀ مدنی عبارت از تجمع ناپایدار سازمانهای است که در جستجوی زمینه های مشترک با فهم و گرایش یکسان به تساوی جنسیت اجتماعی می باشد.

نمایندگی های انفرادی و جمعی زنان[۷] در جامعۀ مدنی، هنوزهم با فشارهای متعدد فرهنگی – اجتماعی[۸] و وظیفه یی در راستای فعالیت های شان مواجه هستند. جایگاه زن در جامعۀ مدنی هنوزهم نامشخص و ضعیف می باشد، اعم از اینکه گفتار مردم شورای احمدزی در برگیرنده زنان می باشد یا خیر؟

با اینکه، پدیده جنسیت اجتماعی حامل یک بار منفی بزرگی است که قبل از قبل با آن ضمیمه شده و اکثر مردان و زنان از ارتباط فرهنگی این پدیده سوال می نماید که متاسفانه معادل آن در زبان دری یا پشتو وجود ندارد. در این زمینه، ضرورت این موضوع از طرف موسسه بین المللی کاونترپارت و مشاور آن احساس شد که یک مطالعه مکمل از هدف اساسی فشار های را بالای سازمانهای زنان، و اشتراک در زندگی اجتماعی شان و اشتراک مردان وارد خواهد کرد که احتمالاً موثریت عمیق در تلاش ها جهت اشتراک موثر و متوازن از نظر جنسیت اجتماعی در آموزش های آیپکس (I – PACS) و فعالیت های ظرفیت سازی در جامعۀ مدنی خواهد داشت. اساسی ترین هدف از این تحقیق عبارت از فراهم نمودن بصیرت و راهنمایی برای آنهایی است که خواهان کار و فعالیت در سازمان های جامعۀ مدنی و هم چنین گروه های زنان در حالت حساس جنسیت اجتماعی هستند.

میتودولوژی یا طرز العمل

در ساحه کار، سهولت های تحقیق برای این گزارش توسط سازمان های حمایوی میانجی(ISOs)؛ مراکز حمایت از جامعۀ مدنی (CSSCs) پروگرام ابتکار جهت تقویت جامعۀ مدنی افغانستان (I – PACS) فراهم شده بود. مراکز حمایت از جامعۀ مدنی یک راهنمایی را فراهم نمود که برمبنای آن تشخیص نمودند که کدام سازمان های جامعۀ مدنی می تواند یک آگاهی دهنده خوب برای این تحقیق باشد. انتخاب این

---

۷ عمل نماینده ها و نمایندگی عبارت از ظرفیت و قدرت است که می تواند منبع و سرچشمه عملکردها قرار گیرد. نماینده ها عامل فعالیت ها میباشد.

۸ ارائه تعریف برای فرهنگ مشکل است. از دید مردم شناسی، فرهنگ عبارت از ادغام نظام های اجتماعی است که نیازمند ارزش ها، باورها و اصول اخلاقی بوده که حدود باورهای یک جامعه را تعین می نماید.

سازمان ها کاملاً اتفاقی بود. بیش از ۳۰ سازمان در هشت ولایت کشور بازدید صورت گرفت. معلومات با استفاده از تکنیک ساختار نیمه مصاحبه جمع آوری شد که در آن از چک لیست ها یا اوراق کنترول که قبل از قبل با درنظرداشت تجارب بیشتر از یک دهه کار مشاور (کاونترپارت) در جمعیت های افغانستان ساخته شده بود، مورد استفاده قرار گرفت. تحقیق از معلومات کیفی استفاده می نماید و در آن هیچ فیصدی که بیانگر حمایت از بعضی ادعاهای که صورت گرفته و معلومات که توسط مصاحبه فراهم گردیده، نیست. مشاور به صورت فعال اعضای مراکز حمایت از جامعهٔ مدنی را به خاطر پیوستن به این پروسه و پرسیدن سوال ها، حین مصاحبه تشویق نمود.

گفتار اساسی[۹]

در تمام دنیا، یک گفتار جالب در مورد دهاتی – شهری، که تماماً کلیشه[۱۰] ای و تقلید شده می باشد وجود دارد، که در آن عموماً شخص شهری با سواد، بلیغ، روشنفکر و هم نسبتاً زیرک و چالاک در نظرگرفته شده، در حالیکه همتای دهاتی وی بی سواد، عقب مانده، ساده و محافظه کار تصور گردیده است. با آنکه این موضوع آشکار است که در بین آنها کدام سرحد و مرز خاصی که تعیین نماید که مرز شهری بودن در کجا خاتمه می یابد و از کجا دهاتی بودن آغاز میشود، وجود ندارد؛ اما در افغانستان مردم قسمی فکر، صحبت و برخورد می نماید که گویا بین این دو پدیده مرز مشخصی وجود داشته باشد. این گفتار باعث از هم گسیختی سرتاسر جامعهٔ مدنی و مباحثه جنسیت اجتماعی گردیده ویگانه شاهد عمده ای موضوع در جریان تحقیق می باشد. زنان دهاتی به صورت نجیب، ساده و بی آلایش در بیگناهی شان دیده شده، در حالیکه زنان شهری به خاطر آزادی بیشتر شان، بیشتر مفسد و آلوده فرض گردیده است. مردان شهری بیشتر احساس می کنند که مردان دهاتی نظر به شهری ها بیشتر محافظه کار هستند و از

---

۹ سخنرانی عبارت از بدنه رسمی یا غیررسمی یک نظریه میباشد که به وسعت گفتار یک موضوع ارتباط می گیرد چه نوشتاری باشد یا گفتاری.

۱۰ کلیشه عبارت از برداشت، تصور یا نظریه ساده و روان، فارمولی و قراردادی است.

همین جهت است که فکر می کنند با هر بحثی روی موضوع جنسیت اجتماعی با مخالفت شدید آنان رو به رو خواهد شد. این مفکوره بیشتر در مورد آن عده افرادی که با دهاتی ها کلان شده به صورت ثابت و غیر قابل بحث به نظر می رسد.
در سراسر تاریخ افغانستان، شهری ها و نخبه های تحصیل کرده، که به رشد و پرورش این موضوعات کلیشه ای می پردازند، تصمیم گرفته اند تا تعین نمایند که چه چیزی برای مردم افغانستان و خصوصاً زن ها و دختران مناسب است. جمعیت های محلی در برابر این نظریه آن هم به خاطر تصورات قبلی و پندار های که از برنامه ریزان این طرح دارند، به مخالفت برخاسته اند. طور مثال رژیم کمونیست به مناطق دهاتی نظر به نیازمندی نوگرایی یا نوسازی منحیث عقب مانده ها می نگرستند، در حالیکه رژیم طالبان می خواستند مردمان شهری مفسد را دوباره به حالت دهاتی ناب و پاکیزه مطابق میل خودشان؛ برگردانند. در این پندارهای کلیشه زنان همیشه منحیث یک موضوع حساس نظر به رفتار، لباس، آزادی شان و غیره به صورت یک شاخص موفقیت مورد استفاده قرار گرفته است. این سازمانها اکثراً منحیث اولین لایه به تحلیل مسایل جنسیت اجتماعی می پردازند و آن را در بشکل یک حقیقت به خارجی ها ارائه می نمایند. استفاده و قبول این باورهای ساده، سیاه و سفید (افراطی چپی و راستی) ، و روش مردم به واقعیت های جنسیت اجتماعی بدون هیچگونه پرسشی، بنیاد خوبی برای سمت دهی جنسیت اجتماعی نخواهد بود.
موضوعات زیرین موضوعات قرینه ای است که تاثیرات عمیق روی روابط جنسیت اجتماعی خواهد داشت:

امنیت محیط

بعضی از نقاط افغانستان ظاهراً مرحله عبور از جنگ را سپری نموده و در حالت بعد از جنگ یا در مرحله آرامش نسبی قرار دارند، در حالیکه سایر بخش های کشور هنوز هم از تاثیرات جنگ و فعالیت های شورشیان در رنج و عذاب به سر می برند. تبهکاری و مجرمیت و هم چنین موجودیت فساد در دستگاه پولیس خود باعث ایجاد ناامنی می گردد. ناامنی در تمام قالب و چهره های آن، در صدر نگرانی های مردم افغانستان اعم

از زن و مرد که به یک نحوی از آن آسیب دیده اند، قرار دارد. افغانستان هنوز هم به طور چشم گیر در یک حالت نظامیکیری[11] است. جامعه افغانستان به طور قابل ملاحظه، تحت سلطه فرهنگ تفنگ قرار داشته و هم اکنون هم قرار دارد که بازهم این موضوع به مرد بودن ارتباط داده شده. امورات مربوط به زن ها نظر به این ملاحظات تا سال ۲۰۰۱ دایماً به صورت یک موضوع جنبی مطرح بوده و هم اکنون جنگ فعلی با طالبان، که یکی از دلایل حمله به آنها موضوع فشار و ستم از طرف آنها بر زن ها تلقی می گردد، گواه این مدعی است.

شهروندان مرد این کشور نظامیان بالقوه بوده در حالیکه زن ها افراد بیگناه و نیازمند به حفاظت می باشند. این ارتباط که بدبختانه در جریان سالیان متداوم جنگ بدتر و شدیدتر شده است، به یک موضوع نهادینه در روان مردم تبدیل گشته و تاثیر به سزایی هم بالای موضوع جنسیت اجتماعی باقی گذاشته است. در اکثر مصاحبه های که از مردان گرفته شده، چنین اظهار داشته اند که زنان نمی توانند یکجای تجمع نمایند مگر اینکه برای شان یک فضای سالم مطابق به فرهنگ شان وجود داشته باشد. در بعضی جوامع، موجودیت نظامیان فاسد و متجاوز و رهبران سیاسی، اخلاق محیط را آلوده می سازد.

این مسئولیت قشر مرد است که زن ها را از این نوع تهدیدات محافظت نموده و کسانی را که اگر از آن تخلف می نماید، در صورت ضرورت به شدیدترین وجه مجازات نماید. این پدیده بیانگر یک مجموعه از دیدگاه هم مغلق و هم جالب که برمبنای باورها در مورد خلوص و فساد، خصوصی و ملی و هم چنین در مورد اینکه چطور زن ها دراین راستا هدایت گردند، می باشد. فراتر از آن، زن ها نه تنها از خطرات امنیتی آشکار دوری نماید بلکه باید قضاوتمندانه و منصفانه از یک سلسله رهنمون ها و راهنماها هم دوری نماید و آن هم به دلیل اینکه هنوز هم نظامیگری جوهره اصلی ملکیت و قلمرو مردان را تشکیل می دهد، کسانیکه وارد اینگونه ارتباطات می شوند بیشتر منحیث افراد آلوده و مفسد مطرح می گردند.

---

۱۱ در ساده ترین شکل، نظامیگری عبارت از پروسه واگذاری یا تطبیق اخلاقی بالای کدام چیزی است. عبارت از پروسه است که جامعه خود را برای ایجاد خشونت تنظیم می نماید. این واژه ارتباط به نظامی گرایی که یک ایدیولوژی است می گیرد که بیانگر سطح نظامی گری یک دولت می باشد.

در پشت این پرده، معاملات بزرگی دادخواهی گروه های فیمنست بین المللی موجود بود، در واقع هر زن افغانستان در کنفرانس بن، بعد از سقوط طالبان در سال ۲۰۰۱ در صدد بدست آوردن حقوق و امیتازات برای شان بودند که متاسفانه بدون دست آورد قابل ملاحظه ای برگشتند. زنان در استفاده از تاریخ افغانی در حالیکه هیئت نمایندگان شان به خاطر رفع مناقشه و خصومت های گذشته فرستاده شده بودند، ناکام گردیدند. این نقش توسط گروه های زنان، منسجم یا نهادینه نگردیده بود، با آنکه ظاهراً یک نقش مثبت جنسیت اجتماعی برای زنان در دوران جنگ، تحت عنوان افغانی بودن (افغانیت[۱۲]) پذیرفته شده بود. با آنکه زنانی افغانستان در مورد عدم امنیت طی سالیان متمادی شکایت می نمودند، اما آنها فعلاً قسمی ظاهر می شوند که خودشان را با فرهنگ نظامی مطابقت داده باشند. از زنان این توقع برده می شود که در مواقع و اوضاع بی امنیتی، کدام نمایندگی از خود تبارز ندهند.

محیط اقتصادی

افغانستان یکی از فقیرترین کشورهای جهان می باشد که در حال بیرون شدن از دو دهه جنگ می باشد. درین صورت این کشور وابستگی شدید به کمک های خارجی، زیربنای زراعتی و تجارت با کشورهای همسایه دارد. تجارت مواد مخدر (تریاک) یک سوم تولید ناخالص ملی (داخلی) این کشور را تشکیل می دهد. بیکاری در این کشور ۴۰% تخمین شده و هم چنین ۵۳% نفوس این کشور پایین تر از خط فقر به سر می برند. در وضعیت فعلی تمایل یا تقدم بخشیدن به زیست و خوشبختی ، به معنی اینست که خانواده ها به صورت روز افزون خواهان اجازه دادن به زنان برای کار می باشد. این موضوع یک پیشرفت مثبت شمرده می شود، اما ورود رو به افزایش زنان در نیروی کار، باعث ایجاد تنشهای گردیده اند که بازهم ایجاد تغیر شکل در روابط جنسیت اجتماعی گردیده، نیازمندی و ضرورت بسیار شدید به عایدات و یافتن یک راهی برای

---

۱۲ تعریف واژه افغانیت مشکل است. یک سلسله اصول اخلاقی نانوشته است که پشتون و افغان با هم مشترک اند. ساده ترین معنی و ترجمه این کلمه حالت اسمی ترکیب افغانی و پشتونی است.

نجات از آن بادرنظرداشت گزینه انتخاب بسیار محدود از میان سایر گزینه های ممکن و عملی، به این معنی است که اکثریت نهادهای جامعهٔ مدنی و مشخصاً کروه های زنان که علاقه مندی شدید و روابط تنگاتنگ با منابع تمویل کننده یا دونر دارد. هیچ شکی وجود ندارد که جامعه به شمول جامعهٔ مدنی، و نقش زنان در آن، زمانی تغییر شکل خواهد نمود که استخدام گسترده تر شده و رشد وضعیت افتصادی رونما گردد.

محافظه کاری یا پابندی به رسوم و عنعنات قدیم در افغانستان

محافظه کاری در افغانستان یک موضوع نامریی می باشد که زنان و مردان در آن متولد شده، رشد یافته و زندگی می نمایند. این موضوع منحیث "فرهنگ ما"، "مذهب ما"، "عقب ماندگی ما" و غیره ارتباط با شخصی که با وی مصاحبه انجام شده، می گیرد. محافظه کاری هنوز هم یک نیروی مسلط به حساب می آید. در جهانبینی محافظه کاری، زنان توانایی گرفتن حق شان را ندارند.

یک برداشت منفی در مورد اینکه اگر زنان حق شان را بگیرند، به فساد اخلاقی روی آورده و شوهران شان را ترک می نمایند، وجود دارد. مراکز حمایوی جامعه مدنی این سوء ظن و بدگمانی که اگر زنان حقوق شان را به دست بیاورند، سپس شوهران شان را طلاق میکنند، مطالبه میراث مینمانید و بعدهم با اخلاق ناپسند و زشت رفتار می نمایند، یکی از موانع اشتراک و حضور زنان در پروسه توسعه افغانستان شمرده می شود. به منظور جبران نمودن این موضوع، اکثریت مصاحبه های که انجام شده بیان میکند که آنها سعی و تلاش می نمایند تا بر شخصیت های مذهبی محل و منطقه غلبه حاصل نمایند. زنان و گروه های شان به صورت عموم تلاش می نمایند تا خودشان را با یک ستراتیژی نامریی و غیرقابل رویت عیار ساخته و به خاطر نجات و رهایی از چنگ محافظه کاری و از به چالش کشیدن امور دولتی پرهیز نمایند.

در حال حاضر رسیده گی زنان به مقامات مذهبی و قدرت همانند مقامات نظامی دور از امکان است. شخصیت های مذهبی منبع اساسی و مهم جامعه به خاطر رهنمایی جوامع در تصمیم گیری، تشخیص و شناسایی موقعیت زنان هم در میان فامیل و هم در میان جامعه می باشد. در همچو یک محیط، یک ترس موجه در میان مردان و زنان که

سروکار با موضوعات ستراتیژیک جنسیت اجتماعی که می تواند دربرگیرنده تغییرات و مشاجرات باشد، وجود دارد.

جامعهٔ مدنی و دولت

به صورت عموم، مردان و زنان از دولت واینکه دولت برای آنها چه کاری را انجام خواهد داد، مایوس به نظر می رسند. از نظر افغانها، فساد اداری و نظام استخدام برمبنای خویشاوندی و واسطه که فعلاً توسط اعضای دولت مورد استفاده قرار می گیرد، ظاهراً در تناقض با پروسه اصلاحات خدمات ملکی قرار داشته که در نتیجه به جاگزینی افراد فاقد صلاحیت و اشخاص مبتلا به فساد اداری، آن هم مخصوصاً در دوردست ترین مناطق که از کنترل و تفتیش بسیار دور قرار گرفته اند، منجر گردیده است. تلاش و مبارزه برای رساندن صدای زنان به یک جایی، و دست رسی به منابع، ضرورت به موکلین سازمان یافته زنان در جامعهٔ مدنی دارد که از یک جانب حمایتگر دولت و از جانب دیگر اعضای دولت هم حامی آنها قرار گیرد. بدون داشتن یک اتحاد وسیع و فراگیر سیاسی به خاطر رسیدن به اجتماعات عمومی متنوع، زنان نمی توانند در برابر تعریفی بسیار محدود که از حقوق و و مستحق بودن شان وجود دارد، ایستادگی نموده و به آن اعتراض نمایند. (Kandiyoti ۲۰۰٦) در این مورد وضعیت زنان در افغانستان بیانگر زمینه های پیشرفت فراوان می باشد. اکثریت براین باور هستند که آن عده زنان که در وزارتخانه ها کار می نمایند فاقد قدرت و صلاحیت بوده و تعین آنان بیشتر سمبولیک و ظاهری بوده که هیچ مفیدیت ستراتیژیک در اتحاد با آنان وجود ندارد. بعضی از زنان نهادهای جامعهٔ مدنی احساس می کنند که آنها در رقابت با اعضای حکومت محلی مانند ریاست ها و مدیریت های وزارت امور زنان قرار دارند. بعد از سپری شدن پنج سال از سقوط طالبان، یک تعداد از مردان در نهادهای دولتی به صورت آشکار، زنان را به استهزا گرفته و خصومت شان را با زنان نشان می دهند که به این دلیل تعداد کثیری از زنان از رسیده گی به نهادهای دولتی در اضطراب و نگرانی عمیق انداخته اند. آن عده زنان چه در عرصه کاری و چه در میان فامیل ها با مردان روابط خوبتر دارند مایل نیستند که این اضطراب و نگرانی را با دیگران شریک سازند.

خط مشی یا پالیسی دولت در مورد جنسیت اجتماعی

دولت پالیسیهای متعدد جنسیت اجتماعی را در مقابل مشکلات نامریی، نگرانی های امنیتی برای زنان، اقتصاد ضعیف و ذهنیت محافظه کارانه، اتخاذ کرده است. این موضوع شامل ایجاد وزارت امور زنان و جریانسازی جنسیت اجتماعی در پارلمان با دادن این اطمینان که زنان از هر ولایت در پارلمان انتخاب شده اند، می باشد. کارمندان اناث در تمام وزارتخانه ها استخدام گردیده اند، اما "موضوع زن" هنوز هم یک ابزار مهم سیاسی و وسیله چانه زنی برای رژیمی می باشد که در میان دو نیروی عمده یعنی اسلامگرایان از یک سو و فشار (جامعه) بین المللی از سوی دیگر، قرار گرفته است. افغانستان فضای چالشها را برای هر پلانگذار ایجاد نموده و تلاش های زیادی چند جانبه جریانسازی جنسیت اجتماعی را تا هنوز دیده است. تاریخ خودش تکرار این وقایع است، و ما شاهد دو تحرک بطی افراطی بودیم، نوع پروژه رفاهی برای توده کثیر زنان که تمرکز بیشتر بالای صحت و تعلیم آن هم برای دختران خوردسال داشته و یا هم گام های سریع یک پروسه تهاجمی رقابت مثبت و عملکردهای مثبت برای بیشتر زنان نخبه. دلایل منطقی برای عدم اعانه پروگرام های درازمدت ملی که در صدد تغییر دادن روابط جنسیت اجتماعی هستند، شاید یک بخش جداگانه از عدم داشتن برنامه و یا هم مهارت طبیق آن باشد، نظر به بالارفتن درک و مشاهده خطرات سیاسی که در آن شامل می باشد و نگرانی که فشار بر حضور زنان وارد می نماید، شاید باعث تاثیرات منفی و ایجاد ذهنیت سخت تر و جدی تر گردد. Kandiyoti) (۲۰۰٦ یک ذهنیت که قسماً برمبنای نتایج پیروی از مباحث که در ابتدای این گزارش توضیح داده شد به وجود آمده باشد، در نتیجه (برنامه های) کوتاه مدت اما قابل دید در برابر برنامه های دراز مدت اما پایدار و باثبات قرار می گیرد.

زنان در پارلمان – زنان در مقام رهبری

قایل شدن این حق برای زنان که آنها هم می تواند منحیث اعضای پارلمان انتخاب گردند در بخش پنجم ماده ۸۳ فقره سوم و چهارم قانون اساسی سال ۲۰۰۴ افغانستان تذکر داده شده است. به تعداد ٦٩ نفر زن در ولسی جرگه و ۲۳ نفر در مشرانو جرگه حضور دارند. نیازمندی و ضرورت به سهمیه جنسیت اجتماعی در حین انتخابات در افغانستان، تاکید بیشتر بالای بخش زنان مهم که در صدد آوردن مساوات جنسیت اجتماعی بودند، هم از طرف فعالین افغان و هم جامعه بین المللی صورت گرفت. بعضی از کاندیداهای زن برای حضور در پارلمان به خاطر داشتن رقابت و هم چشمی های مثبت مورد پذیرایی قرار گرفت و بعضی ها احساس می کردند که کاندیداهای زن حتی بدون همکاری بیرونی پیروز خواهند شد. حضور تعداد زیادی از این زنان در پارلمان، با همچو مصارف پولی و شخصی باید برای آنانی که به خاطر ایجاد تغییرات در روابط جنسیت اجتماعی و یا هم آنهایی که به خاطر تساوی جنسیت اجتماعی فعالیت می نمایند شاید یک تغییر مطلوب تلقی گردد، اما بازهم این پیشرفت بسیار بطی می باشد.

عوامل تغیرات واقعی مستلزم احترام درمیان هم قطاران بوده و رهبرشدن یا نماینده بودن به واسطه سلسله های بومی این حلقات امکان پذیر می باشد. پیشرفت زنان توسط ایجاد همچو حلقات و زنجیره ها مهار گردیده و آن هم به خاطر که زن ها به کمبود سرمایه اجتماعی[۱۳] مواجه می شوند. زنان به صورت طبیعی هیچگاهی در راس جوامع، قبیله و گروه های خویشاوندی و نسب دیده نشده اند، که در نتیجه منتج به عدم موجودیت پایه های طبیعی موکلان برای آنها گردیده است. اکثر زنان افغان، در وضعیت وابستگی به دیگران قرار دارند، و کمتر از آنها توقع برده می شود که در حوزه مسایل سیاسی آزادانه عمل نماید. (Edward ۱۹۹٦) تعین تعداد مهم از زنان در پارلمان منحیث یک حرکت جریانسازی جنسیت اجتماعی پیشنهاد نمود که پایه های قدرت در

---

۱۳ سرمایه های اجتماعی ارتباط به سازمان اجتماعی مانند شبکه، مقررات و اعتمادهای اجتماعی تسهیل کننده هماهنگی و همکاری براساس منافع دوجانبه می باشد. Rober Putnam

افغانستان برای مسابقات، چالش ها، مذاکرات و گفتگوها و نهایتاً تعریف مجدد آن هم برای جنسیت اجتماعی باز و آزاد می باشد.

جایگاه زنان در افغانستان ، بدون درنظرداشت حالت اجتماعی یا قانونی شان، در محیط فامیلی، در قلمرو زندگی خصوصی، که در آن عملکردهای زنان و خصوصاً روابط جنسی شان به خاطر دفاع از عزت و حیثیت آنان کنترل می گردد، بسیار قاطعانه و جدی می باشد. در دموکراسی پدرسالارانه افغانستان، داخل شدن زنان در زندگی اجتماعی، سیاسی و یا هم پست های رهبری توسط سهم جنسیت اجتماعی و رقابت مثبت اکثراً از دادن تغییر شکل سیاست جنسی در درون فامیل خودشان قادر نیستند چه رسد به تغیر دادن این جوهره در نهادهای دولتی. این موضوع هم پنداشته میشود که، زنان که در صدد راه یافتن و داخل شدن به دفاتر سیاسی هستند، این عمل را به منظور نماینده گی از منافع زنان انجام می دهند. (Thomson ۲۰۰۱) و این زنان مهارت های تخنیکی و سیاسی را دارا اند و می دانند که چطور به پیشرفت نایل شوند. در تمام دنیا، این موضوع منحیث یک فرضیه نادرست نشان داده شده به این معنی که افزایش بیشتر زنان در یک اداره همیشه باعث ایجاد تساوی در جهت دهی جنسیت اجتماعی در سطوح مختلف پالیسی نمی شود. جا بجا نمودن زنان در مقامات عالی حکومتی و یا هم پارلمان، باعث تسلط و چیرگی زنان، فقط از میان گروه های نخبه و خانواده های ممتاز ممکن بوده، و همیشه منتج به توانمند ساختن زنان میان ۷۰- ۸۰% که بیسواد اند، به تمام معنی نمی گردد. بدون ایجاد یک شبکه و تشکیل اتحادیه، نظارت و ارزیابی بر وقت، دموکراسی به طور خودکار به جامعه مدنی، جریانسازی جنسیت اجتماعی و یا هم جنبش زنان خدمت نخواهد کرد.

وزارت امور زنان – تشکیلات ملی زنان

در میان اشکال بسیار پیچیده که عبارت از عبور از جنگ و پروسه دولت سازی می باشد، وزارت امور زنان اولین تشکیلات ملی زنان بود که ایجاد گردید. ظاهراً قسمی نمایان شد که این وزارت یک هم پیمان طبیعی نهادهای جامعهٔ مدنی که سروکار با موضوع جنسیت اجتماعی دارد، می باشد. به ندرت هیچ کدام از این گروه ها، به

شمول وزارت امور زنان، هیچ گاهی به مراکز تصمیم گیری زیر سلطه مردان در درون دستگاه دیوان سالاری دولت، مانند وزارت خانه های پلان و مالیه و قصر ریاست جمهوری، دسترسی پیدا نه کرده اند. زنان چه به صورت انفرادی یا به صورت گروهی، از ساختارهای نهادی حکومت و دولت به دور نگهداشته شده، بناً امکانات ایجاد تغییر شکل برمبنای جنسیت اجتماعی در نهادهای متذکره را از بین برده است. فرهنگ سیاسی فعلی به طرف شکل دهی و توانمندسازی یک دادخواهی عدالت جنسیت اجتماعی در حرکت می باشد، که این موضوع به مثابه تهدید برای مشروعیت و ثبات دولت قلمداد میگردد. این موضوع فقط راهنمایی به تغییرات ظاهری (در اوراق) می نماید، بدون آنکه کدام تغییر شکلی واقعی ایجاد گردد یعنی قدرت به زنان انتقال گردد. در یک تعداد از ولایات، وزارت امور زنان به صورت عموم به قدری ضعیف است که نمی تواند هیچ نوعی از کمک ها و حمایت هایش را برای گروه زنان، نهادهای جامعۀ مدنی و یا حتی دپارتمنت های وزارت امور زنان فراهم نماید. وزارت ضرورت به نهادهای جامعۀ مدنی زنان به خاطر تطبیق و پیشبرد آموزش مدنی و هم چنین جمع آوری معلومات که در میان قشر عامه مردم چه می گذرد، دارد. بعضی از نهادهای جامعۀ مدنی هنوز هم روابط بسیار نزدیک با وزارت امور زنان دارد، آن هم به خاطر که بعضی اوقات سازمان های تمویل کننده مستقیماً توسط وزارت امور زنان بودجه مالی را در اختیار موسسات می گذارد. یک ارزیابی از توانایی دادخواهی عدالت جنسیت اجتماعی در هر کشور بیانگر اینست که مهم ترین و موثرترین عامل عبارت از توانایی و طبیعت جنبش و نهضت محلی زنان در آن کشور می باشد. به تصویر کشیدن سریع انجمن های زنان بادرنظرداشت قرینه ها و بافت های افغانستان، تعداد کثیری به خاطر گرفتن فند یا بودجه مالی به حیث مودل قراردادی سازمان های غیردولتی یا نهادهای جامعۀ مدنی ظاهر خواهند شد. در حقیقت، شناسایی جنبش های زنان که منسجم بوده و باهم ارتباط داشته باشند، بسیار مشکل می باشد. قسمی که این موضوع در تمامی کشورها، مشکل است و آن هم به خاطر که منافع صریح و آشکار زنان چه به صورت گروهی و چه به صورت انفرادی زنان، از هم دیگر متفاوت می باشد.

زنان به صورت افراد یا اشخاص، زنان در فامیل ها

زنان اکثراً نمی توانند به صورت نماینده های از قبل فعال شده در زندگی اجتماعی باشد. باید قبل از قبل از مردان و زنان مسن تر در فامیل، مکتب، ساحات کاری، جامعه و غیره و یا قبل از آنکه صحبت نمایند و یا وارد عمل شوند، اجازه بگیرد. و بعد از آن نقطهٔ تماس با آنها هم شاید یک مرد باشد. از اثرات متقابل بر یکدیگر که زنان در درون فامیل شان آن را تجربه می نماید و یا اینکه موضوعات که در جامعه اتفاق می افتد مشاهده نموده و به خوبی می آموزند که چطور فضای بیرونی را نظارت کنند و هم چنین چطور برای خودشان محدودیت ایجاد نمایند تا از مجازات جلوگیری نموده و خود را مصئون بدارند. فقط زنان ممتاز و نخبه اند که می توانند یک روزنه امید و هم راه گریزی درین نظام بیابند. مهم ترین و اساسی ترین محیط که در آن تاثیرات متقابل پدیدار می شود، فامیل است. وفاداری و ساختار یک فامیل از یک جانب می تواند یک اندازه حمایت ها بزرگ را برای زنان فراهم سازد و هم چنین از جانب دیگر می تواند آنها را تحت فشار قرارداده و در یک حالت عقب ماندگی نگهدارند. درین صورت اگر اعضای فامیل، خصوصاً پدر و بعد از آن هم شوهر، به صورت یک حمایتگر و تشویق گر در فامیل باشد، نظر به اینکه غیرصمیمی، کنترل کننده و یا هم همیشه مجازات گر، تاثیرات شگفت انگیز را بالای زنان خواهد داشت. زنان می توانند تاثیرات بی نهایت بزرگی را به دست بیاورند در صورتیکه اعتماد به نفس و به توانایی های فردی شان، از همان آغاز زندگی داده شود. این مفهوم شناسایی و تاثیرپذیری روی آن عده از افراد خردمند، شخصیتهای نمونه و با اقتدار که در تخریب اطمینان زنان نقش دارند، می باشد.

در سطوح بسیار اساسی، مردان و زنان افغان به ندرت به صورت انفرادی و جدا از هم عمل می کنند، که آنها اکثراً منحیث موکلین در یک سنگر واحد تحت سلطه نظام حمایتی مرد قرار دارند که می تواند شامل یک فامیل پدرسالاری و یا هم زناشویی، رهبران، تمویل کننده ها یا دونرها و غیره باشد. مسئولیت یک موضوع به طرف بالا است که اکثراً به مردان که از قدرت برخوردارند ارتباط می گیرد و یا هم شاید گاهگاهی به زنان، اما هیچگاهی به کسانیکه از نگاه سلسله مراتب در درجات پایینتر

قرار دارند، ارتباط نمی گیرد. بزرگترین و عمده ترین ترس زنان محرومیت و یا هم اخراج از فامیل و جامعه است که می تواند توسط زنان در حالات عدم داشتن پشتیبان، توسعه یابد. این موضوع به خاطریست که نظام فرهنگی منفی در افغانستان، هیچگاهی به خانمی که می خواهد متکی به خود گردد، اجازه نمی دهد و هیچ گاهی از وی حمایت نمی گردد. نیازمندی برای پذیرش دراجتماع دارای ریشه های بسیار عمیق می باشد که زنان می توانند "نسبت به مطیع و فرمانبردار خانواده های آنها بهتر است همه کاره باشند." (Jalal ۱۹۹۱) مردان نیز به خطر استهزا و یا اخراج از جامعه در صورت به چالش کشیدن این نظام و سرپیچی از مجازات یک زن سرکش، مواجه شوند. نظر به دلایل متعدد از جریان اجتماعی کردن یک دختر افغان، یک پیام را دریافت می نماید که وی باید حتماً موجودیتش را توسط کار دو برابر به خاطر تایید ارزش خودش و اینکه تمامی فعالیت های وی مستقیماً یا غیرمستقیم به فامیل وی، نه خودش، منفعت می رساند، تثبیت نماید. زنان اکثراً به نظر می رسند که باید مصروف وظایف گوناگون و کارهای طولانی بعد از آنکه اکثریت یا باقیمانده اعضای یک فامیل به خواب می روند، باشند. در حقیقت یک تصور بسیار رمانتیک وجود دارد مبنی براینکه به هر میزان که زنان بیشتر زحمت بکشند، باعث غرور بیشتر مردان می شود و با زنان رفتار بهتر صورت می گیرد.

بدبختانه روابط مردان و زنان (جنسیت اجتماعی) بارها به شکل خشونت، بی عدالتی و انکار یا رد حقوق برای زنان ظاهر می شود. زنان به طور عام زمانیکه مورد خشونت قرار می گیرند هیچ راه فرار و یا مقاومت ندارند، مگر اینکه به خودکشی یا انتحار منحیث یک ابزار مقاومت روی بیاورند. یک مفکوره منفی وجود دارد که تحصیلات و شغل زنان نمی تواند هیچ فایدهٔ را برای آنان داشته باشد و یا وی را به کنترول سرنوشت و تقدیرش و یا هم بدین ترتیب به کنترل تقدیر و سرنوشت دخترش قادر سازد. متاسفانه نظام قانونی، به صورت نادرست تهیه شده تا در سایه آن فشارها و محدودیت های زندگی فامیلی بر زنان اعمال گردد. نظام غیررسمی قضایی که مرکب از شورای که توسط مردان به پیش برده می شود تلاش می ورزد تا از حل و فصل مشاجرات و نزاع فامیلی که زنان نیز در آن شامل می باشد، خودداری ورزد. این نظام قضایی غیررسمی به

طور چشم گیر زنان عادی را از دست رسی به عدالت و داوری در حین بروز خشونت و مشاجرات فامیلی، محروم می سازد. موضوعات که در بالا روی آن بحث شد به وضاحت قدرت فامیلی را منحیث یک عقیده یا یک تصور عمومی، در کشور مانند افغانستان به نمایش می گذارد. قیودات و وجایب در یک فامیل، پدیده مقدس هستند و اکثریت مردم به ترغیب و تشویق ضرورت دارند تا در مورد امورات سایر فامیل ها مداخله نمایند.

نظر به نقش عمومی و همگانی زنان، زنان افغان اکثراً به انعکاس تحرک مشکلات جنسیت اجتماعی فامیلی شان در محیط کاری، توسط ارتباط با سایر همکاران شان، مرد و زن، پرداخته اند.

زنان به صورت لاینحل با فامیل شان برای یک آینده قابل پیش بینی با نتایج تساوی ادغام جنسیت اجتماعی در سطوح مختلف گره خورده اند. قسمی که گفته شد تعداد از تغییرات در حین اغتشاشات هولناک اجتماعی در روابط جنسیت اجتماعی اتفاق افتیده که نتایج مثبت و منفی آن در روان، راستی و صداقت، نه تنها در میان زنان بلکه بالای فامیل، اجتماع و تمام ملت افغان قابل مشاهده است. (Azarbaijani Moghaddam۲۰۰۶) مردان و زنان افغان ضرورت به همکاری بر تحرک جدید محیط کاری و نهایتاً فراتر از موضوعات فامیلی دارد که باید بالای آن کار صورت گیرد.

خانم های طراز اول[۱٤]

اضطراب دایمی میان خودتاکیدی انفرادی ورضایت همگانی در نظام محترم افغانستان و مناطق همسایه، هم توسط ادوارد و هم گریما نوشته شده است. زنان همیشه بین این دو انتها مردود بوده است: ترک مسیر شان تا اینکه از نظر ها پنهان گردد، یا اینکه جلب توجه به سوی شان در میان جمعیت تا اینکه در صدر دیدگاه ها قرار گیرد. در یک انتها

۱۴ خانم های طراز اول ارتباط به زن رییس قوه اجراییه یک کشور، رییس دولت، شهر و یا گروپ یا خویشاوندان وی می گیرد.

زنان قابل احترام قرار دارند که فکر می نمایند آنها باید توجه مردان را با تمام اشکال آن رفع نمایند. در انتهای دیگر این طیف زنان طراز اول جامعه قرار دارد. افغانستان به یک معنی هیچ زن طراز اول ندارد. دیدگاه کرزی و کابینه وی به ندرت درین مورد هویدا بوده ونزدیک به نقطه غیرمریی این طیف را گرفته اند، اما یک تعداد زنان وجود دارد که با استفاده از اعتبار و شهرت فامیلی شان در صدد ایجاد یک فضا و زمینه ای برای خودشان هستند. هم چنان یک تعداد زنانی بودند که با یک تعداد ادارات خیریه کار می کردند و زمانیکه دولت طالبان منجر به سقوط گردید، و موقع که وضع وخیم زنان به یک موضوع داغ و برجسته مطبوعات تبدیل شد، در یک شب به ستاره های درخشان این مملکت تغییر چهره دادند. این پدیده یک تعداد از زنانی طراز اول جامعه را اجازه داد تا از موضوع انسانیت و بعداً هم از فضای سیاسی به منظور تمایلات شخصی شان استفاده نمایند، نظر به اینکه یک استراتیژی که منافع عمومی زنان در آن نهفته باشد را به پیش ببرند. تمایل به حمایت از زنان طراز اول، به حضور فعالین زن که در یک ابهام بین این دو موضوع بند مانده اند که آنها از یک طرف صدای شان را به خاطر عدالت و مساوات بکشند و یا اینکه سودمندی اصول اخلاقی ـــ فرهنگی را انتخاب نموده و جانب مردانی که آن ها را در این راستا حمایت و تشویق می نمایند. مشکل که این پدیده ایجاد نموده اینست که زنانی طراز اول برای زنانی جوان که آرزوی این نوع رهبری را با تمام منافع مربوطه به سر می برند، مودل یا شخصیتهای نمونه قرار گرفته اند.

تجمعات زنان

اکثریت نهاد های جامعۀ مدنی، سازمان های غیردولتی ملی و بین المللی به حمایت شان مبنی براینکه تجمع زنان یک فعالیت عمده به حساب آمده ادامه می دهند، و این امر باعث می گردد که منابع مالی را به خاطر تشکیلات زنان به بهانه های مختلف به دست بیاورند. در جامعه افغانستان هنوزهم عناصری هستند که مایل نیستند به تجمع زنان در گروه ها اجازه دهند.

زمانیکه روابط متقابل بی ارزش می باشد، تجمع زنان به انسجام و نظارت تجربه شده ضرورت دارد، که از جلسات اجتماعی سازی به طرف جامعهٔ مدنی یا گروه های اجتماعی و یا جنبش زنان، سوق داده شود. مطالعات در مورد زنان دهاتی یک سلسله موضوعات راآشکارا بیان می دارد. بهترین برتری برای زنان اینست که فعالیت شان را در گروه های فامیلی و یا با کسانیکه روابط مناسبتر اجتماعی دارند، انجام دهند. این تجمعات باید در چهارچوبه یک قرارداد اجتماعی قابل قبول انجام شود. پیوندهای فامیلی به منافع زنان توجه ندارد. بی میلی زنان در اشتراک به فعالیت های پروژه و تشکیل دادن گروه ها، بیشتر ارتباط می گیرد به روابط موجود در بین فامیل ها در داخل جامعه و نظر به نگرش و ذهنیت محافظه کارانه در مورد تجمعات زنان.

وقت زنان بیشتر در راه های متفرق و گوناگون به هدر می رود. از زنان توقع برده می شود که وظایف شان را که ارتباط می گیرد به نقش تولدی و تولیدی آنها[۱۵] در محدوده یک چوکات زمانی، انجام دهند و در صورت عدم اجرای آن، از طریق گفتار مورد نصیحت و سرزنش قرار می گیرد و یا هم نهایتاً به مجازات فیزیکی مواجه می شوند. زنان دایماً از این فعالیت ها به دور نگهداشته می شوند تا بتواند به سایر فعالیت ها رسیدگی نمایند. معمولاً کار در موضوعات اجتماعی برای زنان یک رفتار و اخلاق عادی تلقی نمی گردد. زنان باید تمامی تصامیم روزانه را برای پیشبرد فعالیت های روزانه فامیلی، اتخاذ نمایند به خاطر که زنان در واقع مدیران فامیل هستند. زنان در واقع نصف نیروی تثبیت شده یک فامیل را تشکیل می دهد که می تواند به حفظ ثبات و وضعیت عادی در فامیل کمک نماید. به ندرت اتفاق می افتد که آنها در فامیل چیزی

۱۵ نقش مولد جنسیت اجتماعی شامل مسئولیت زاد و ولد اطفال و تربیه نمودن آنها و هم چنین وظایف داخل خانه که توسط زنان به عهده گرفته می شود، ضرورت به فراهم نمودن و تولید نیروی کاری دارد. اینها نه تنها شامل تولید بیولوژیکی نیست بلکه مراقبت و حفاظت از نیروی کاری (مثلاً شوهر و یا اطفال کارگرشان) و نیروی کاری آینده (مانند نوزادان و آنهایی به مکتب می روند) نیز می باشد. نقش سودمند جنسیت اجتماعی دربرگیرنده فعالیت زنان و مردان است که به خاطر به دست آوردن معاش و موارد مشابه، کار می نمایند. اینها شامل تولید مارکیت با تبادله ارزش ها و اعاشه یا تولیدات خانگی با ارزش واقعی استفاده، می باشد، اما همچنین می تواند توانایی ارزش تبادله را هم داشته باشد. برای زنان در تولیدات زراعتی دربرگیرنده کار به مثابه زارعین غیرمستقل، زنان روستایی و یا هم کارگردان با دستمزد می باشد.

را سازمان دهی نماید که ذریعه آن روابط موجود جنسیت اجتماعی را به چالش کشیده و از درک خجالت و گناهی که از مفکوره انجام دادن چنین عمل احساس نموده، در رنج و عذاب نباشد. زنان خواهان سازمان دادن موضوعات جدی هستند که بتواند تاثیرات در زندگی شان وارد نموده و شرایط زندگی شان را در فامیل تغییر دهد. آنها زیر فشار شدید روانی به سر می برند و نمی توانند به طور دایم نگرانی های که ارتباط مستقیم به موضوعات جنسیت اجتماعی می گیرد بیان نمایند و مردان هم این موضوع را جدی نگرفته و به آن به دیده بی اعتنایی می نگرند. حین مواجه شدن با مردان، زنان شاید اعتماد به نفس، قاطعیت و جسارت را از دست بدهند، آن هم به خاطر که روند اجتماعی سازی شان که از همان آوان تولد ارجحیت و تفوق مردان را پذیرفته و به مردان فامیل شان اجازه داده اند تا صدای زن از حلقوم مردان شنیده شوند و مردان این حق را داشته باشند که به نمایندگی از زنان فکر نموده و صحبت نمایند. زنان مسن تر از همه بیشتر تقاضاها، نظریات و داستانهای زندگی خود را ارایه میکنند.

زنان به منظور فعالیت های مختلف دورهم جمع می شوند. غذا، دسترسی به غذا و تدارک دیدن مهمان نوازی یکی از عوامل مهم گردهمایی و اجتماعی سازی است. برای نهادهای جامعهٔ مدنی و دیگران، تهیه غذا و مهمان نوازی یکی ازعوامل اساسی برای دورهم جمع نمودن زنان، به حساب می رود. مردان اکثراً به تجمعات و گردهمایی زنان به صورت یک دردسر می بینند، به خاطر که اکثر مناقشات از این نوع رقابت ها بالا می شود و یا به خاطر که فکر می کنند که زنان، مردان و افکار آن ها را آلوده می سازد. مردان مانع حضور زنان در ملاقات ها می گردند، مگر اینکه حضور زنان از دیدگاه اجتماعی برای آنان اساسی و مهم تلقی گردد و یا اینکه ملاقات ها یک سلسله منافع مانند بدست آوری اشیای مفت و یا به دست آوردن منافع مادی را در برداشته باشد. با درنظرداشت تمامی عوامل متذکره و فشارهای که در بالا از آن تذکر داده شد، منتج به اشکال بومی تجمع و گردهمایی زنان که بسیار متغییر و ارگانیک هستند، می گردد. تجمع و گردهمایی زنان به خاطر پروژه های تولید عایداتی، آنها را به تشکیلات منسجم و قوی، گروه های متفق و نزدیک به هم راهنمایی نخواهد کرد، مگر اینکه موضوعات شامل در آن به خوبی سنجیده شده باشد تا بتواند فکر اعتماد نمودن بالای زنان دیگر را

در ذهن اینها به وجود آورند. روند اجتماعی سازی زنان تا هنوز قسمی بوده که آن ها را وادار به اطاعت از مردان فامیل، از مادران و یا هم از خوشوی شان می نموده اند. تا به هنوز هم سازمانی که در آن توده اکثر زنان حضور داشته باشند، وجود ندارد، به خاطر رقابت های فامیلی، ممنوعیت های اجتماعی، عدم موجودیت وقت کافی برای آنان و سایر موارد، هر نوع احساس همبستگی و اتفاق نظر را در بین زنان، مورد بی اعتنایی قرار داده است.

مردان و زنان در نهادها و سازمان ها

ظهور سازمان های غیردولتی و نهادهای جامعهٔ مدنی

بعد از پایان جنگ سرد، زمانیکه نیروهای شوروی افغانستان را در سال ۱۹۸۹ ترک کردند، منابع مالی تمویل کننده گان فعالیت های شان را بطی نموده و یک تعداد از سازمان های بین المللی غیردولتی شروع به ترک افغانستان کرده و جای شان را به کارمندان محلی برای استفاده از آنچه که قبلاً وجود داشت و از آنها باقیمانده بود، واگذار نمودند و برای آنها ایجاد سازمان های محلی غیردولتی جدید را اجازه دادند. در تلاش به خاطر افزایش دادن سهم گیری ملی در پروسه احیا و ترمیم که توقع می رفت بعد از اخراج نیروهای شوروی، پیگیری و تعقیب شود، بعضی از منابع تمویل کننده خارجی شروع به ساختن ظرفیت های محلی همتای شان نمودند و ساختن سازمان های محلی غیردولتی را تشویق نمودند که اکثراً توسط مردان به راه انداخته شده بود. درین موقع استخدام زنان در اکثر این سازمان ها مشکل اساسی پنداشته می شد و آن هم به دلیل که مفکوره و ذهنیت محافظه کاری منحیث یک نورم پذیرفته شده بود. در ابتدا موضوع جنسیت اجتماعی یک موضوع حساس و شکنن به خاطر بحث بالای آن، تلقی می گردید و تنها راه که می توانست با مستفیدین زنان همکاری صورت گیرد، کسانی بودند که از آسیب پذیری بیشتر برخوردار بودند، مانند بیوه ها که می شد برای شان کاری را انجام داد و با ایشان همکاری نمود. بدین ترتیب به تعداد ۹۰ نفر از زنان به طور روز افزون راه شان را به سوی سازمان های غیردولتی، دفاتر ملل متحد و یا سایر دفاتر مشابه باز نمودند و استخدام زنان صورت گرفت. آنها با یک سلسله مفاهیم

اساسی و ابتدایی مانند جنسیت اجتماعی، حقوق زن و غیره آشنایی حاصل نمودند. در نهایت یک تعداد از کادرهای سازمان های غیردولتی افغانی ظاهر شد و به این طریق این افراد رسوم را شکست و دست به ایجاد یک تعداد سازمان های غیردولتی زنان، زدند.
از همان آغاز سازمان های غیردولتی زنان از یک تعداد سازمان های کوچک زنان، یا از سازمان های غیردولتی بین المللی و یا هم از نمایندگی های دفاتر ملل متحد که تهیه منابع مالی را برای موسسات غیر دولتی محلی به عهده داشتند، منابع مالی و پولی را به دست می آوردند. منابع تمویل کننده مالی بیشتر منابع مالی اساسی شان را در اختیار سازمان های غیردولتی که توسط مردان به پیش برده می شد، قرار می دادند که بعضی از این سازمان ها در اندک ترین فرصت به سرعت توسعه یافتند.
با به قدرت رسیدن طالبان در دهه ۹۰ موضوع جنسیت اجتماعی به یک موضوع بسیار حساس، که مثال های آن را از بسته شدن مکاتب دخترانه، مجبور شدن زنان به پوشیدن چادری و محدودیت گشت و گذار برای زنان، می توان نام گرفت. منابع مالی تمویل کننده هم شروع به توجه بیشتر بر موضوع جنسیت اجتماعی در پروژه های شان نمودند. در دوران طالبان فعالیت های زنان محدود به مراقبت های صحی، پیشبرد مکاتب خانگی دخترانه و پیشبرد فعالیت های خورد در ادارات یک تعداد سازمان های غیردولتی گردیده بود. تقریباً تمامی سازمانهای غیردولتی زنان به پیشبرد فعالیت های شان در کمپ های مهاجرین در پشاور پاکستان خلاصه گردیده بود. بعد از سقوط و فروپاشی طالبان در سال ۲۰۰۱، تمرکز بر موضوع جنسیت اجتماعی بسیار اساسی شد. تعداد کثیر از منابع تمویل کننده خارجی، از موجودیت سازمان های غیردولتی زنان که تا آن موقع کاملاً بی خبر بودند، بناً سازمان های غیردولتی که توسط مردان به پیش برده می شد به استخدام نمودن تعداد کثیری از زنان پرداختند که از این طریق توانستند منابع مالی بیشتر را به دست بیاورند. از طُرق متعدد، منابع تمویل کننده خارجی و دیگران، نهادهای جامعهٔ مدنی متعلق به زنان و جنبش های زنان را که از هم پاشیده بودند، در صف اول قرار دادند و عقیده داشتند که آن عده گروه های که برای اعاده حقوق زنان کار می نماید، به دلیل آنست که رهنمود آسانتر و ساده تر برای زن ها دارد که آن را با زنان به پیش برده و تطبیق می نماید. فرض بر این است که تهیه

منابع مالی برای نهادهای جامعهٔ مدنی متعلق به زنان، که اکثر این نهادها برای به دست آوردن آن به رقابت می پردازند، باعث ساختن و تقویت نمودن جنبش های زنان می گردد. بعضی از نهادهای جامعهٔ مدنی متعلق به زنان طراز اول، به طور نمونه در یک ساحهٔ شهری توسعه نموده اند. نمونه یا مودل برای نهادهای جامعهٔ مدنی عبارت از نهادی است که بیشتر شخصیت گرا بوده و قویاً توسط یک فرد کنترل گردیده که آنهم از درون خانواده وی و یا نهایتاً از جمع دوستان وی باشد. این نوع نهادها به ندرت منابع مالی و وقت شان را برای ساختن زیربنای جامعه و یا تشویق نمودن به هم پیوستگی میان گروه های مورد نظر شان مصرف نمایند، به دلیل که این موضوع شاید یک روزی برای آنان به یک تهدیدی تبدیل شود. پیشرفت کارمندان، تقسیم قدرت و سپردن آن به دیگران هم به مفهوم زنگ خطر برای یک تعداد از این سازمان ها به شمار می رود.

با آنکه زنان طراز اول و آنهایی که خواهان رسیدن به این مقام هستند از دیدگاه مردم در کابل بسیار فراوان هستند که در رویارویی با مجامع بین المللی این موضوع باید منحیث یکی از شاخصه های موفقیت در تقویت نمودن نهادهای جامعهٔ مدنی متعلق به زنان و یا هم جنبش زنان قلمداد نگردد. وقتاً فوقتاً، در تاریخ یک تعداد از کشورها، به گروه های نخبه زنان قدرت کمتر و آشکار همراه با یک اجندا یا یک موضوع از جانب مردان قدرتمند داده شده است. زنان طراز اول به ندرت به پروسه آزادسازی که از جانب زنان دیگر هدایت می شوند، همکاری نموده اند. فقدان این تجربه و کار با قدرت که از دیگران اعانه گرفته شده، آنها باعث فقدان مهارت و اقتدار برای توانمندسازی سایر گروه های اقتصادی ـــ اجتماعی گردیده و به جای آن باید با آنها کمک شود تا بتواند موقف خودشان را حفظ نماید. این نمونه رایج ترین نمونه برای نهادهای جامعهٔ مدنی اعم از آنهایی که فعالیتهای شان توسط زنان و یا هم توسط مردان به پیش برده می شوند ، می باشد. خوشبختانه یک تعداد کثیر از سازمانهای لایق و موثر و موفق هستند که از این نمونه پیروی نمی نمایند، اما آنها بسیار نادر هستند. رییسان این نوع سازمانها، چه مردان یا زنان، ارزش ها و تعهدات را بنا به دلایل دقیق در کارهای شان به نمایش می گذارند که باعث امیدواری اعضا و کارمندان شان می گردد.

این نوع سازمان ها بدون میراث و ترکه به پیش می روند، و کارها و وجایب شان را ادامه می دهند ولو اینکه رییس سازمان از کنترل خود بر دیگران صرف نظر نماید.

زنان در شبکه ها

مردان احساس می نمایند که ایجاد شبکه یک امر لازمی است. حرکت و توانایی برقراری ارتباط با سایر مردان و در صورت ضرورت با زنان به ایجاد شبکه کمک می نماید. سازمان های متعلق به زنان، با آنهم به ندرت علاقه مند ایجاد شبکه با سایر سازمانها، که آنها آشکارا به این سازمان به رقیبان شخصی شان می نگرند، هستند. در یک چشم انداز اقتصادی غیرقابل اعتماد و بی ثمر تمامی شبکه ها و تاثیرات متقابل که در برگیرنده تمامی نهادهای جامعهٔ مدنی هستند، یک طبیعت عمیق استخراج به خود می گیرد که تمامی تلاش ها برای ایجاد اتفاق و همبستگی را در میان زنان و گروه های شان پایمال می سازد. تمویل مالی تمویل کنندگان برای فعالیتهای زنان نسبتاً محدود شده و هر فرد یا سازمان به رقیبان بالقوه مبدل گشته اند. این بهترین وقت است که زنان افغانستان به ملایمت و آهستگی هدایت و تشویق شوند که از راهبردهای رفاهی عقب مانده و کهنه و فعالیت های عنعنوی در بخش زنان حرکت نموده به سوی راهبردهای تغییر شکل دهنده موضوعات جنسیت اجتماعی در تمامی موارد، به پیش بروند.

روابط مردان و زنان

به طور اختصار این بخش بیشتر بالای ذهنیت ها و معلومات که از طریق مصاحبه جمع آوری شده، تمرکز می نماید.

روابط جنسیت اجتماعی در داخل و در میان نهادهای جامعهٔ مدنی

در تمام جهان یک رقابت بین جنس ها (زن و مرد) وجود داشته و این موضوع آشکارا در افغانستان هم وجود دارد. مردان تعصبات جنسیت اجتماعی را از جانب نهادهای بین المللی، مخصوصاً تمویل کنندکان ، در حمایت از زنان در نهادهای جامعهٔ مدنی و

حمایت از نهادهای جامعهٔ مدنی متعلق به زنان می دانند. بناً یک تمرکز تقریباً بی حد و اندازه برای تمویل نمودن تطبیق پروژه ها از زمانیکه این تمرکز منحیث اساسات حسن نیت یک جامعه در نظر گرفته شده و از آن حمایت می گردد، به وجود آمده است. و بناً یک نقطه آغاز برای فراهم آوری اعتبار و قدرت تلقی می گردد. طرق گرفتن کمک مالی با موانع و مشکلات متعدد مالی تمویل کنندگان بدون احساس و هم فساد اداری، رو به رو می باشد. با آنکه مردان فکر می نمایند که زنان فعلاً در این قسمت دست بالا دارند، اما زنان فکر می نمایند که مردان در پروسه جمع آوری و جذب نمودن منابع مالی به خوبی پیش رفته اند به خاطر که آنها از تحرک بیشتر برخوردار بوده و مسئولیت های فامیلی کمتر دارند. رقابت به خاطر گرفتن منابع مالی یکی از بزرگترین موانع ایجاد هم بستگی و ائتلاف هم در بین زنان و هم در بین نهادهای جامعهٔ مدنی به صورت عموم می باشد. مردان افغان هم به نوبه خودشان، از این هم چشمی و رقابت مثبت رنجیده هستند و به آن به حیث یک حرکت تهدید آمیز نگرسته و آن را در اصطلاح فساد اخلاقی و فرهنگی که از جانب خارجی ها به آنها تحمیل گردیده، قلمداد می نماید. زنان تبعیض را در مورد نهادهای شان از جانب جامعه تحت سلطه قدرت مردان می دانند که اکثراً بهره برداری از فعالیت کارمندان زن صورت گرفته و بعد آنها به حاشیه رانده می شوند. ظرفیت زنان مطابق به نیازمندی در عرصه های کاری رشد داده نشده و آنها شامل جریان فعالیت های سازمان های غیردولتی و نهادهای جامعهٔ مدنی نگردیده اند. نهادهای جامعهٔ مدنی متعلق به مردان اکثراً کارمندان بدون تجربه زن را استخدام می نماید که آنها نمی تواند موضوعات جنسیت اجتماعی و حقوق زن را با مهارت کامل و طرق مناسب به پیش ببرند. مردان هم مسئولیت جنسیت اجتماعی را در سازمان و برنامه سازی آن برعهده نمی گیرند.

زنان جوان در تلاش به دست آوردن صلاحیت، شایستگی، تخصص و تجارب در حین بروز مشکلات می باشد. زنان می تواند وارد نهادهای جامعهٔ مدنی شخصیت گرا شوند و نیروی کاری ارزانی را برای یک مدت زمان فراهم نمایند و یا هم می توانند خطرات داخل شدن در سازمان های غیردولتی متعلق به مردان را قبول نمایند، جایی که شاید آنها به مشکلات اخلاقی و یا آزار و اذیت مواجه شوند. یک سلسله تمایلات مثبت وجود

دارد که به طور روز افزون، سازمان های که متعهد به داشتن و به کار گماشتن یک تعداد کارمندان زن بنا به دلایل متعدد گردیده اند، به صورت فعال در مورد دسترسی به وعده های که برای زنان جوان داده شده و فراهم نمودن زمینه های مناسب کاری به آنها که فامیل شان بدون کدام فشار به آنها اجازه کار را بدهند، صحبت می نمایند. در اصطلاحات روابط جنسیت اجتماعی:

یک سلسله رقابت های چشم گیر بین جنس مذکر و مونث وجود دارد که این رقابت ها هم چنین در بین خود زنان هم وجود دارد. رقابت بین مردان به این شدت ظاهر نمی شود.

فعلاً هم یک دسته تمایلات و هم ظرفیت آن بین سازمان های زنان و مردان در مورد شناسایی و متحد ساختن نقاط که بتواند ذریعه آن نفوذ و تاثیر را بالای سازندگان پالیسی و تصمیم گیرندگان پیشبرد حقوق زن وارد نماید، رونما گردیده است.

زنان چشم به یک سلسله تخصص تخنیکی مردان در عرصه های مشخص کاری مانند حسابداری و تکنالوژی معلوماتی دوخته اند.

زنان به صورت عموم جذب نهادهای جامعۀ مدنی متعلق به مردان می گردند، تا اینکه این نهادها از یکطرف به کارمند زن دست یابند که و از جانب دیگر منابع مالی را که به موضوع جنسیت اجتماعی یا زنان اختصاص یافته به دست بیاورند.

زنان نمی توانند موضوعات جنسیت اجتماعی را منحیث یک موضوع تخصصی وارد موضوعات فامیلی نموده و در امورات فامیلی برطبق آن مداخله نمایند.

برای مردان کافی است که تنها از نقش تولیدی خویش (اقتصادی) مواظبت نمایند.

زنان کارمند باید با نقش کامل تولدی جنسیت اجتماعی که مربوط کار های غیر تولیدی میگردد به فعالیت ادامه دهند.

زنان نمی توانند در نهادهای جامعۀ مدنی که مردان با حضور آنها مخالفت می نمایند، کار کنند.

رقابت های نهادهای جامعۀ مدنی فراتر از امور جنسیت اجتماعی قرار دارد.

رییسه های زن و یا مشخصاً کارمندان مردان شان تلاش می نمایند که روابط خوبی با شخصیت های مقتدر مرد در جامعه برقرار نمایند.

همکاران مرد همکاران زن را غیر قابل اعتماد قلمداد می نمایند به خاطر که زنان توسط فامیل شان و نقش تولدی جنسیت اجتماعی مورد فشار قرار می گیرد.

نهادهای جامعهٔ مدنی اعم از اینکه توسط مردان یا زنان به پیش برده می شود راهبردهای "زنان در توسعه[۱۶]" را قبول کرده اند.

تعدادی از مردان و زنان در نهادهای جامعهٔ مدنی شاید کمتر و یا هم هیچ احساس مسئولیت و مسئولیت پذیری به مستفیدن زنان که با آنها کار می نمایند، نداشته باشند.

نهادهای جامعهٔ مدنی مربوط به زنان شایق کار در بخش های زراعت، انجنیری، زیربنایی و بخش های آب رسانی نیستند، به خاطر که فکر می نمایند که موارد متذکره تحت سلطه و نفوذ مردان قرار دارد.

نهادهای جامعهٔ مدنی متعلق به مردان به سوی ساحات که مربوط نفوذ و سلطه زنان دانسته میشوند، حرکت می نمایند.

زنان جوان در مورد یافتن محیط مصئون که در آن بتوانند تجارب تخصصی شان را افزایش دهند، به مشکلات مواجه هستند.

نظر به مشاهدات مشاورین تعدادی از نهادهای جامعهٔ مدنی متعلق به زنان به اتفاق و اتحاد با سازمانهای مربوط به مردان اعتماد ندارند.

---

۱۶ اصطلاح WID به طور سریعتر توسط USAID در راهبرد معروفش تحت عنوان "زنان درتوسعه" مورد استفاده قرار داد که منطق اساسی آن این بود که زنان منبع ذخیروی پنهانی را تشکیل می دهد که می تواند اعانه اقتصادی را برای توسعه فراهم نماید. ... اخیراً تمام تغییرات بیشتر در مورد راهبردها ــ محدودیت تمرکز بالای انزوای زنان شناسایی گردیده است و توجهات به طرف نیازمندی ها بجای "زنان در توسعه" معطوف گردیده است، نگرانی در باره حالات که مشکلات زنان نظر به اصطلاح جنس شان شناسایی می گردد ــ به اصطلاح دیگر از تفاوت بیولوژیکی که با مردان دارند، نظر به اصطلاح جنسیت اجتماعی یک ارتباط اجتماعی بی زن و مرد وجود دارد که در آن زنان به صورت نظاماتیک منحیث زیردستان قرار گرفته است.

موسر، کرولین، Moser, Caroline. O. N. برنامه ریزی جنسیت اجتماعی و توسعه نظریه، عمل و آموزش Routledge ۱۹۹۵

مردان و زنان در شوراها/جرگه ها

شوراها در بافت های اجتماعی افغانستان، یک نمونه دیگر از نهادهای جامعۀ مدنی به حساب می رود که برمبنای عضویت پذیری داوطلبانه ایجاد می شود، اما این موضوع پذیرفته شده که عضویت شورا یک سلسله منافع را مانند رشد وضعیت ظاهری، قدرت و سایر فرصت ها به بار می آورد. در گذشته ها شوراها به صورت یک نهاد سست و ارگانیک یک سازمان بودند، اما زمانیکه اعضای شورا به صورت عنعنوی با هم پیوستند تا در برابر انگیزه ها، فشارها و تحریکات بیرونی و یا اوضاع خارق العاده برخورد نمایند. معکوس این نظریه که شورا از قرون متمادی در افغانستان به فعالیت پرداخته اند، تحقیقات، تاریخ متنوع و گوناگون را نشان داده است. انواع مختلف شورا، گروه های ملک، کمیته های کمونیستی، شوراهای قومی، شوراهای مشورتی، شوراهای فدراسیونی و غیره آمده و رفته و یا نظر به اقتصاد و تاثیرات بیرونی به وجود آمده و تغییر خورده است. سازمان های همکار هم با درنظرداشت ویرایش دموکراتیک تر شورا، تجاربی از آن حاصل نموده که نهایتاً منجر به تشکیل شوراهای توسعه اجتماعی برنامه همبستگی ملی گردیده است.

از نظر تاریخی، تجمع و گردهمایی در شورا برای زنان که سروکار با موضوع اجتماعی و یا اجرای سیاست پیدا نماید، یک امر غیرمعمولی به حساب می رود. در نتیجه، استفاده نمودن زنان از نمونه های شورا، برای آنها یک سلسله مشکلات از یکطرف و از جانب دیگر اعتبار و شهرت، حمایت ها و منابع مالی به همراه آورده است. ساختار امروزی، که مورد مباحثه قرار گرفته است، بسیار دموکراتیک تر و مسئولیت پذیر می باشد که حتی حضار به جوابدهی در برابر یک طفل خوردسال نیز می باشد. آنها می تواند نمایندگی مشاورتی مشروع و قانونی بیشتر را به عهده بگیرند. اگر، قسمی که قبلاً هم تذکر داده شد، بودن در شوراها به مردان توانایی پیشبرد سیاست را بخشید، بعداً دیگران فکر کردند که ثبت در وزارت عدلیه (MoJ) برای شان این فرصت را خواهد داد تا به اجرای سیاست در سطوح مناطق مختلفه همراه با دولت بپردازند.

یکی از مزایای شورا اینست که با درنظرداشت وضعیت شان، آنها به انسجام تمویل منابع مالی از منابع دیگر غیر از دونرها می پردازند که می توانند منابع مشخص را نظر

به نهادهای جامعهٔ مدنی، برای شان مهیا سازد. با حمایت خردمندانه این موضوع در درون یک نهاد جامعهٔ مدنی نیرومند که از نمونه سازمانهای غیردولتی پیروی نمی نماید، به خوبی می تواند رشد نماید.

زنان در شوراها[17]

از آخرین پیشرفت ها، نظریه حضور زنان در شورا و داشتن شوراهای فرعی زنان می باشد. دلایل متعدد برای ایجاد شوراهای زنانه وجود دارد، که از توقعات شدید شامل ساختن در امورات اجتماعی شروع تا به ترغیب نمودن آنان توسط منافع که از منابع تمویل کننده یا دونر و یا سایر نمایندگی تمویل کننده به دست می آورند، اختتام می یابد. بعضی از مردان خواهان آشنایی و بررسی نهادهای جامعهٔ مدنی زنان و گروه های آنان به خاطر جلوگیری از مواجه شدن با فساد اخلاقی قبل از آنکه از حیطه کنترل خارج شود، می باشد.طریقه های که هر گروه در باره بخش های از زنان در شوراهای شان صحبت نمودند، ولو واقعی بود یا فرضی، در مورد موانع که زنان حین ساختن گروه های فعال در سطح جامعه با آن مواجه هستند، بصیرت و آگاهی مهمی دارد. تقریباً تمامی شوراها گفتند که آنها از سهم گیری زنان در زندگی اجتماعی با هیچ مشکلی مواجه نشدند، اما خردمندانه اگر به موضوع نگرسته شود، وسعت حضور قابل قبول زنان بسیار ضعیف تر شده و موانع سهم گیری زنان از بخش سطحی آغاز می شود. اکثر این نگرانی ها بر محور امنیت، اخلاق مناسب که توسط مفهوم افغانیت دیکته شده و تفسیر متون اسلامی می چرخد. یک فرضیه تمام عیار در مورد شوراهای قبیلوی وجود دارد که آنها به هیچ صورت فکر شامل نمودن زنان را در شوراها تحمل نمی توانند، اما بازهم این موضوع در مورد تمامی گروه ها صادق نیست. همراه با یک سلسله راهنمایی و حمایت، شورا یک نمونه خواهد بود که در آن زنان قادر به استفاده موفقانه به منظور نشان دادن نقش و وضعیت شان در جامعه خواهد گردید.

---

۱۷ این بخش مکمل برمبنای معلومات اولیه که از طریق مصاحبه ها جمع آوری گردیده استوار می باشد نظر به معلومات ثانوی که از متون یا تحقیقات قبلی جمع آوری گردیده بود.

نظر به مصاحبه های که انجام شده شرایط که تحت آن برای زنان اجازه شمول در شورا داده می شود و توسعه زندگی همگانی و اجتماعی و نهادهای جامعهٔ مدنی قرار ذیل خلاصه شده می تواند:

شمولیت زنان باید توسط مردان که فضا را برای آنها مساعد می نماید آماده ساخته شود و در صورت که کدام موضوع خارج از کنترل بروز می نماید، آن را از بین ببرد.

افزایش دانش در موضوعات اسلامی — چشم پوشی از موضوعات اسلامی و مذهبی زنان را به فساد اخلاقی مواجه می سازد. این موضوع فرصت های مباحثه در مورد تفسیر موضوعات که تحرک و حضور آنها را در زندگی اجتماعی محدود می نماید، کاهش می دهد.

مردان عقیده دارند که آنها باید سازمان های متعلق به زنان را کنترل کنند.

همانند مردان، زنان هم باید از طریق اساسات افغانیت که ضرورتاً با اصول تساوی جنسیت اجتماعی سازگار نیست، رهنمایی گردند.

یک سلسله موانع که سد راه شمولیت کامل زنان می گردد، می تواند طور ذیل خلاصه گردد:

وضعیت امنیتی که باعث نگرانی در مورد فساد اخلاقی زنان می شود.

زنان باید در محیط خصوصی فامیلی که به فساد آلوده نمی گردد، باقی بمانند.

عدم موجودیت شخصیتهای موثر زنان در عرصه سیاسی.

فرضیات در مورد چگونگی (حضور فیزیکی) زنان مانند آنچه که در کلیشه های جنسیت اجتماعی وجود دارد.

عدم موجودیت فضای مناسب فرهنگی برای زنان.

منافع آشکار زنان فقط در ساحات که بصورت تنگاتنگ با نقش مولد جنسیت اجتماعی گره خورده است.

نگرانی در باره اینکه زنان شاید به مودل یا نمونه جنسیت اجتماعی آشکار شوند که از سوی اجتماع غیر قابل قبول تلقی گردیده و عزت و شرف فامیل ها در زنان را محدود می سازد.

مردان و زنان در شورای توسعه اجتماعی

این موضوع توسط یک تعداد اعضا، که شوراهای توسعه اجتماعی از اهمیت زیاد برخوردار اند و تا هنوز بخش ناشناخته از جامعهٔ مدنی باقیمانده احساس گردید و بنا به دلایل متذکره بود که این موضوع را در تحقیقات شان شامل ساختند. موضوعات جنسیت اجتماعی در طرح و دیزاین برنامه همبستگی ملی در محراق توجه قرار گرفت. چیزی که آشکار است اینست که تا هنوز مردان محل قشر اول جامعه را تشکیل می دهد که می تواند با بیرون از ساحه خودشان ارتباط برقرار نماید، اما به طور فزاینده زنان هم در مواقع ضرورت سهیم گردیده اند. از زمان که منابع تمویل کننده یا دونر و همکاران تسهیل کننده شان فشار را بالای شوراهای توسعه اجتماعی در مورد شامل ساختن زنان وارد آورده اند، در اکثر مناطق مقاومت، اما نه به صورت رنجش و خشم، در مورد ایجاد شوراهای توسعه اجتماعی زنان، آهسته آهسته از بین رفته است که دلایل این موضوع می تواند قرار آتی باشد:

موضوع آشکار برای مردان افغان اینست که زنان می تواند به خوبی برای دست یافتن به منابع مالی از منابع تمویل کننده مورد استفاده قرار گرفته و حمایت های مالی خوبی را جذب نماید.

مردان افغان به خوبی از این موضوع آگاهی دارند که دیگران (دونر) می خواهند حضور زنان را (در شورای های توسعه اجتماعی) ببینند.

آنها می خواهند همان شرایط خودشان را تحمیل کنند که زنان هم باید در توسعه حضور داشته باشند.

تقریباً یک منازعه و رقابت بین سازمان ها در مورد حضور تعداد کارمندان زن، و ایجاد فضای دوستانه برای این کارمندان، به وجود آمده است.

مردان مشاهده نموده اند که اگر زنان مشکلات را که با آن مواجه می شوند شناسایی و سازماندهی نمایند، مردان نتیجه نهایی پروسه را کنترل نموده و به زنان اطمینان همکاری را می دهند.

زنان اساساً به فساد اخلاقی مواجه نگردیده و از کنترل خارج نمی شوند.

حضور زنان در شوراهای توسعه اجتماعی یک طیف وسیع را تشکیل می دهد که از رد نمودن منابع مالی برای پروژه های زنان از یک سمت این طیف شروع شده تا به انتهای دیگر طیف که عبارت از روابط بیش از حد توسعه یافته جنسیت اجتماعی می باشد، خاتمه می یابد. از دیدگاه های شورای توسعه اجتماعی، عوامل ذیل اساسی ترین عوامل سوق دادن زنان به طرف توانمندسازی زنان، شناسایی گردیده است:

استفاده از نفوذ شخصیت های با اقتدار و قابل احترام زنان، و خصوصاً زنان با دانش مذهبی کافی، آنهایی که در اجتماع نقش قبول شده جنسیت اجتماعی شان را به خوبی عملی می نموده اند.

اجازه دادن به زنان به خاطر حصول یکسان درآمد منابع پروژه ها با مردان.

دادن منابع به زنان قبل از مردان.

انتخاب زنان که احساس همدردی و دلسوزی با سایر زنان داشته و متوجه آنان می باشد نظر به زنان که رهبران مقتدر هستند و فقط می تواند موجودیت روابط جنسیت اجتماعی را تقویه نمایند.

برجسته ساختن اهمیت اتحاد و همبستگی برای زنان.

انتخاب زنانی که مورد احترام هستند و حقوق شان از جانب مردان فامیل شان داده شده است.

انتخاب زنانی که توانایی رفتن به خارج از ساحه کاری را داشته باشند و در برابر شوهران شان از اعتماد به نفس برخوردار بوده و قاطع باشند.

انتخاب زنان کنجکاو، که مخالف آنانی باشند که فکر می نمایند به خاطر تقدیر وسرنوشت شان ناکام مانده اند.

اساسات قدرت و رهبری

مردان آشکارا نظر به زنان در فامیل، جامعه، نهادهای جامعۀ مدنی و یا سازمان های بشری زودتر از زنان به قدرت می رسند. مردان فامیل را اداره می نمایند، دولت را می گردانند، آنها اشخاص مقتدر هستند و حتی مفهوم خشونت را نیز کنترل می نمایند.

- ناتوانی و ضعف ــ زنان بیشتر منحیث قربانی مورد قبول میباشند نه اینکه خشن تر و دارای عضلات قوی باشند. نیروی زن در ضعف و ناتوانی وی نهفته است.
- مهارت ایراد سخنرانی خوب در نزد مردم عامه ــ سخنرانی در مقابل همگان؛ یکی از جنبه های مهم رهبری به شمار می آید که فقط سخنوران بلیغ و فصیح می تواند بر مردم تاثیر گذاشته و آنها را به حرکت وادار نماید.
- کنترل وقت دیگران ــ این یک موضوع واضح است که توانایی و کنترل وقت دیگران و داشتن وقت اضافی نه تنها بیانگر اینست که کسی نباید کاری را به پیش ببرد، بلکه نشاندهنده وضعیت و قدرت از جهات دیگر، نیز می باشد.
- سخاوت ــ در فرهنگ افغان ها مهمانی با مصارف هنگفت که یک نشانه قدرت بوده و در صدر تمام آرزوهای رهبران قرار دارد. در زمینه شاعر خواجه عبدالله انصاری می گوید: "نان ده که نان دادن کار مردان است."

ویژگی و مشخصات زیرین که توسط مصاحبه ها لست شده می تواند به فرد یا یک گروه قدرت و ظرفیت رهبری را فراهم نماید. این ویژگی ها اکثراً مختص به مردان دانسته شده؛ اما زنان هم می تواند یک تعداد از این کوایف را با خود داشته باشد:

مشهور و مورد پسند مردم بودن و داشتن توانایی نفوذ کننده.

ارتباط داشتن با یک فامیل خوب با سابقه دولتداری. این موضوع توسط رییس یکی از مراکز حمایت از جامعۀ مدنی به طور پیوسته به دختر یک والی اشاره داده می شد که پدرش قبلاً والی این ولایت بوده است.

دسترخوان کلان (مهمان نوازی) ــ داشتن دسترخوان کلان و باز، مثلاً مهان نوازی و سخاوت.

اخلاق نیکو و شایسته ــ خلق و خوی نیکو و رفتار شایسته.

خدمت ــ خدمت به مردم

بارکاج ــ بلندی و رسایی درخت کاج، نیرومندی و توانایی فیزیکی و داشتن اندام متناسب که بیشتر مانند رهبران نمایش داده شود.

توانایی تطبیق پروژه ها.

برای یک زن محبوبیت و شهرت از موارد که در بالا ذکر شد، به دست می آید.
برعلاوه وی باید یک سلسله موضوعات دیگر را هم با خود داشته باشد، مانند:
زور ــ قدرت بی رحمانه که نه تنها توسط خود وی بلکه توسط شوهر یا تعداد کثیر از اقوام مذکر وی که به طور ناشایسته از وی دفاع می نمایند، به نمایش گذاشته شود.
وی باید به بیوه زنان و یتیمان سخاوت داشته و مهربان باشد.
یک زن موفق چنین بیان نمود که، کیفیت های که برایش توانایی رهبری را داده، پشتکار، تلاش، وقت شناسی، جلوگیری از ضیاع وقت و مقید بودن به باورها و مقررات اسلامی است.

در زیر یک سلسله کوایف وجود دارد که از لست فراموش شده است. مشاور اگر آن را از دیدگاه های متفاوت می دید، شاید بیشتر مفید ثابت می شد:
توانایی نمایندگی نمودن از یک موکل یا از گروه آنها به طور موثر.
مهارت های خوب ارتباطی دوجانبه، به شمول گوش دادن.
آگاهی کامل از امورات جامعه.
توانایی ایجاد اتحاد با رهبران مردم پسند یا رهبران مورد پذیرش مردم.
داشتن توانایی عالی مذاکرات و حل معضلات.

اظهارات اختتامی ، فرصت ها برای ایجاد تغییرات

سازمان های زنان به صورت متواتر خواستار گرفتن منابع مالی (فند)، دایر نمودن صنوف انگلیسی، کامپیوتر و رهبری هستند، اما چیزی که آشکار و هویدا است اینست که حمایت و تغییر شکل مورد ضرورت با آنکه متعدد و پیچیده است، اما هیچگاهی ناممکن نبوده و خارج از امکان نیست. حمایت سیاسی، چه از جانب جامعه بین المللی و چه از جانب دولت افغانستان، اساسیترین عامل ایجاد تغییرات به شمار می رود. ما هم مشاهده نموده ایم که توانایی ایجاد تغییر شکل موثر در درون فامیل، به تغییرات بنیادی

و اساسی در روابط جنسیت اجتماعی ضرورت دارد. در جریان بیست الی سی سال جنگ، حساسیت های فرهنگی قویاً تغییر خورده است. رشد مفکوره ها و ذهنیت ها در مورد جنبه های اساسی زندگی زنان که منتج به ایجاد تغییرات در اوضاع و شرایط زنان گردیده، نمی تواند مورد اغماض و چشم پوشی قرار گیرد، آن هم به دلیل انعکاس مثبت و منفی که همزمان بود با تسهیل پروژه های شخصی که در آن زمان به گروه های اسلامگرا اجازه داده شد تا مانع پیشرفت زنان گردد. با آنکه تصاویر که توسط این تحقیق کشیده شده کمتر خوش بینانه به نظر می رسد اما مشاور این تحقیقات امیدوار است که با به تصویر کشیدن واقعیت ها، پالیسی سازان و هم چنین برنامه ریزان پروژه، یک نظریه ای واضحتر در باره موانع که سد راه تجمع و گردهمایی زنان می گردند و مانع تغییرات موثر این نمایندگی ها می شوند، داشته باشند. در خاتمه، لازم به تذکر است که بعضی از این طرُق برای ایجاد تغییرات بنیادین و اساسی و هم چنین سرتاسری در وضعیت زنان و دختران در روابط جنسیت اجتماعی قابل دسترس می باشد. این ها به خاطر اهمیت موضوع آن داده نشده، بلکه هر کدام اساسی تر از آن دیگری می باشد. شاید بعضی از پیشنهادات واضح باشد، اما این ها ساحات اند که در آن تغییرات همه جانبه و کلی که باید اتفاق بیافتد، دیده نمی توانیم. قدرتمند ساختن زنان یکی از موضوعات اساسی است تا اینکه بتوانند تغییرات پایدار را در مصئون سازی حقوق شان و به جا گذاشتن میراث با دوام برای دختران بعد از خود، قبل از اینکه دوره جدید تاریخ افغانستان، ما را غافلگیر سازد، برجای بگذارد.

رشد اقتصادی برمبنای جنسیت اجتماعی، توزیع مجدد در سطح اقتصاد محلی

برای جنبش زنان که بتوانند راه شان را به سوی جامعهٔ مدنی و فراتر از آن، بگشایند توزیع مجدد منابع اقتصادی ــ اجتماعی در داخل جامعه افغانستان یک امر قاطع و لازمی شمرده می شود. تولید عایدات منحیث دوای هر درد اجتماعی شناسایی شده است: "یک نقطه ورودی و یک معنی ممکن برای تغییر دادن روابط جنسیت اجتماعی." متاسفانه مقدار زیاد از موضوعات این پروژه ناکام گردیدند، آن هم نه به دلیل چوکات زمانی کوتاه مدت و با داشتن اهداف غیر واقعی بلکه به خاطر تحلیل

ضعیفی که از توزیع اقتصاد برمبنای جنسیت اجتماعی، در درون فامیل و از نقشی که در توانمندسازی زنان بازی می نمود صورت گرفت. پروژه های عایداتی که می تواند زندگی مردم را تغییر دهد:

داشتن اعضای اجتماعی که تاکید؛ قاطعیت و اعتماد به نفس و هم چنان ساختن اتحاد و یگانگی در میان گروه ها را، داشته باشد.

تشویق برای یافتن و بیان نمودن دیدگاه های شخصی شان.

دادن مهارت های توسعه کسب و کار مانند تحلیل نمودن، بازاریابی، اساسات دفترداری، پاسخ دهی به موضوعات مربوط به مارکیت (بازار آزاد) و غیره.

تشویق زنان به ارج گزاری به وقت و مهارت های شان.

داشتن اعضای مراقبت کننده از صحت اطفال تا زنان زیر فشار کار بیشتر قرار نگیرند.

داشتن اجزای با کیفیت مواد و اساسات محاسبات که هر دوی آن به خاطر پیشرفت تاثیرات پروژه های عایداتی، نشان داده شده است.

پیشرفت دادن حس کنجکاوی زنان در مورد محیط سیاسی، اقتصادی و اجتماعی که در آن زندگی می نمایند.

فراهم نمودن قرضه

تشویق و دادن معلومات به یک فامیل.

تشویق به نگهداشت عایدات شان به خاطر به جریان انداختن آن منحیث یک سرمایه.

رشد اقتصادی برمبنای جنسیت اجتماعی، توزیع مجدد

این موضوع به وضاحت بیان گردید که تامین کردن معاش و ایجاد یک محیط اقتصادی توانا، از مجموع پیش شرط های لازم برای تساوی جنسیت اجتماعی و حقوق زن می باشد. (Mlyneux & Razavi ۲۰۰۵) این موضوع بارها توسط خود افغانها هم برجسته ساخته شده است. قسمی که Kandioti ۲۰۰۶ مشاهده می نماید که تاثیرات دینامیک نواقص جنسیت اجتماعی، فرسایش معاش محلی، محرومیت اقتصادی و عدم امنیت در دست گروههای مسلح، با آنکه پدیده های مجزا از هم هستند، اما به صورت یک پارچه با هم یکجا شده تا بتواندد یک شکل بسیار حاد و عمیق آسیب

پذیری را ایجاد نماید. برای یک تغییر سرتاسری و توسعه واقعی در وضعیت زندگی زنان، پالیسی سازان ضرورت به دید و بررسی بافت ها و قرینه های اقتصاد بزرگ و هم چنین اینکه چطور می توان وضعیت زنان را با این نوع اقتصاد عیار ساخت، دارد. این موضوع نباید توسط پالیسی سازان از هم جدا گردد، خصوصاً آنهایی که ادعا می نمایند اقتصاد زنان بعداً توسط مردان در فامیل بازنگری خواهد شد.

رشد اقتصادی برمبنای جنسیت اجتماعی، توزیع مجدد توسط حمایت نمودن از میراث زنان

یک موضوع مهم و اساسی در توزیع مجدد در درون فامیل ها عبارت از میراث زن است. دین اسلام و حقوق اسلامی، حقوق زن را شناسایی نموده که در این حقوق زن می تواند میراث ببرد، اما حقوق تعاملی و فرهنگ این موضوع را به رسمیت نمی شناسد. مصاحبات انجام شده با نهادهای جامعۀ مدنی، چنین بیان می نماید که در بعضی مناطق زنان از ادعای میراث و تعقیب این ادعا در مقابل برادران شان نهی گردیده اند، در صورت انجام چنین عمل، آن را یک لکه ننگ و بی آبرویی برای فامیل شان می دانند. حساسیت این موضوع نه تنها توسط تحقیقات قبلی که توسط مشاورین انجام شده بود، آشکار گردید بلکه، بی میلی اکثر شورا به داوری نمودن موضوع میراث زنان، خود گواه این امراست. قسمی که در قضیه یکی از رهبران زن شورای توسعه اجتماعی دیده شده، به ارث بردن زمین یا ملکیت، یک نیروی تقویت کننده بس بزرگی برای زن خواهد بود.

نقش مطبوعات، نقش نمونه یی و گفتارهای کلیشه ای

قسمی که تاثیر وشهرت برنامه هندی تولسی نشان داده، رسانه ها، در صورت استفاده درست، می تواند تاثیرات جدی و شدید در برخورد با موضوعات داشته باشد و می تواند بحث ها را روی موضوع که منحیث یک موضوع حساس در نظر گرفته شده، ایجاد نماید. ساحات دیگر که رسانه ها یا مطبوعات قدرت تاثیر گذاری بالای وضعیت زندگی زنان را دارد، عبارت از تمثیل نقش ها می باشد. قسمی که رهبران زن شورای

توسعه اجتماعی زودتر ظاهر شدند، ممثلین نقشی را در مورد تغییر دادن یا تغییر گذاردن روی ذهنیت های مردم و ایجاد یک سلسله روش، بازی می نماید. این موضوع توسط یک تعداد افراد بیان شده که کدام ممثل محلی مناسب در مطبوعات یا رسانه های افغانستان برای مردان وجود ندارد تا توسط آنها جامعه تحت تاثیر قرار گیرد و یا برای زنان کدام تاثیری داشته باشد تا توسط آن به رقابت بپردازند. در حقیقت یک تعداد زنان احساس کردند که مطبوعات تمثیل منفی را فراهم می کند و بیشتر تمرکز روی زنان منفی (نقش منفی) می نمایند. چیزی که آشکار است اینست که رسانه ها تاثیرات ژرف و اساسی را بالای افکار مردم دارد، که تا هنوز، به خاطر پیشبرد موضوعات حقوق زن توسط راهبردهای حساسیت برانگیز جنسیت اجتماعی که در صدر میتودهای یکجا نمودن محیط فرهنگی افغانستان جای دارد، مورد استفاده دایمی قرار نگرفته است.

سواد و تعلیم

در اکثر ولایات، مردم تحت تاثیر اهمیت دانش و تعلیم برای زنانی که می خواستند شامل زندگی اجتماعی شوند، قرار گرفته اند، با آنکه در تمام افغانستان چیزی که ممکن است به صورت عادی ظاهر گردد اینست که مردان بیسواد رهبران جامعه باشد. مردان هم از عدم موجودیت تعلیم و بیسوادی سرتاسری و یک کشور عقب مانده که در آن بیرون آمدن زنان از خانه های شان قابل قبول نیست، احساس شرم و خجالت می نمایند. تعداد زیاد موانع که سد راه تعلیم دختران قرار دارند، شناسایی گردیده اما طبق معمول نگرانی در اکثر ساحات، بازهم متاسفانه ارتباط می گیرد به فساد اخلاقی و از دست دادن عزت و شرافت.

"یک تعداد مردم شاید فکر نمایند که مکب به مانند یک فاحشه خانه خواهد بود صورتیکه دختران بدون پوشیدن چادری (برقع) به مکتب می روند و هم چنان اگر در آنجا اساتیذ مرد و جوان وجود داشته باشد." شورای قبیلوی

امنیت تنها مانع نیست که در مقابل روند تعلیمات دختران قرار گرفته باشد، بلکه ذهنیتهای تبعیضی دیگر نیز به صورت پنهانی وجود دارد. برعلاوه، معاش پایین و کمیاب

که برای معلمین در نظر گرفته شده که توأم با خطرات جدید که ضمیمه موقف شان می گردد، باعث صدمه زدن به چشم انداز و دورنمای نظام تعلیماتی سرتاسری موثر و دوامدار می گردد. چیزی که در اثر تحقیق شناسایی گردیده ضرورت به موارد آتی است:

تمرکز بیشتر بالای ادامه تعلیم دختران.

جستجوی موضوعات فساد اخلاقی در ارتباط با تعلیم دختران.

توسعه پالیسی یا خط مشی برای حفظ و نگهداشت اساتید و تقدیر از اساتید باکیفیت و شایسته مخصوصاً در لیسه های دخترانه.

کار روی روابط جنسیت اجتماعی در میان شاگردان لیسه ها.

تغییر دادن ذهنیت والدین در باره تعلیمات دختران، احتمالاً با استفاده از شخصیتهای نمونه.

توسعه برنامه های سواد آموزی برای پسران و دختران بالغ و جوان مخصوصاً در مناطق دهاتی.

تعین یک هدف به منظور کاهش میزان ترک تحصیل برای دختران جوان.

تلاش همه جانبه رسانه ها و کمپاین های دادخواهی به منظور دادن ذهنیت ها درباره تعلیم یافتن دختران و دختران تعلیم یافته.

توانایی برگزاری و پیشبرد مباحثات با رهبران مذهبی

برای اکثریت افغان ها، احترام به اسلام و اخلاق که منعکس کننده این حرمت می باشد، از اهمیت بالایی برخوردار است. مذاکره با شخصیت های مقتدر مذهبی محلی یک حرکت ستراتیژیک برای کسانی است که همراه با زنان کار می نمایند. در حال حاضر راهبرد اینست که چطور بتوان رهبران مذهبی را آرام نگه داشت و چطور آنان را ساکت نمود. مردان و زنان به ندرت این شخصیت ها را به خاطر تعصب که دارند، و یا هم احتمالاً به خاطر تفسیر نادرست از متون اسلامی، کمتر به چالش می طلبند. تفسیر از متون اسلامی و مذهبی و کمبود دانش، اقتدار و توانایی اکثریت زنان برای مباحثه در برابر این نوع توضیحات، اکثر گروههای تحت سلطه مردان را اجازه می دهد تا از

مذهب همانند اسلحه برای دور نگهداشتن زنان از زندگی اجتماعی یا همگانی استفاده نمایند. هرچند فیمنست های اسلامی و سایر مفسرین به پردازش یک سلسله علوم اساسی و واقعی در ارتباط به تفسیر متون اسلامی به طرفداری از زنان در سایر کشورها، اقدام نموده اند، که این معلومات به صورت یک استراتیژی در بافت های اجتماعی افغانستان مورد استفاده قرار نگرفته است.

دختران و پسران بالغ

آخرین نکته اما نه کم اهمیت ترین آن، جوانان استعدادهای آینده یک کشور هستند، و این ها کسانی اند که می توانند تغیرات واقعی را که چطور یک جامعه مطابق آن پیشرفت نماید، ایجاد کنند. در افغانستان در حال حاضر، استعدادها در حال ضایع شدن و مورد سوء استفاده قرار گرفتن است. آنهایی که می خواهند با قشر جوان[۱۸] کار نمایند، بیشتر مورد توجه قرار می گیرند و متهم به آلوده نمودن جوان به فساد، می گردند. فامیل ها و جوامع از اهمیت دانش به خوبی آگاهند و می توان گفت که جوانان را شستشوی مغزی می دهند تا از نظام موجود فرهنگی ـــ اجتماعی سرپیچی نکرده و آن را حفظ نمایند. جوانان بهترین افراد اند که می توانند روابط جنسیت اجتماعی را تغییر دهند. چشم پوشی از این استعداد و شکست تهیه آگاهی و معلومات کافی در این مورد برای پسران و دختران جوانتر، در واقع از بین بردن فرصت ها است. تحقیق نشان داد که ابتکارات اساسی در برنامه ریزی ها مانند فعالیت ها، و زمینه سازی ها برای اجرای فعالیت زنان جوان، عاقبت الامر می تواند به سوی توانمندسازی رهنمون گردد. گروههای جوانان و سازمان ها در تشخیص نیازمندی نظارت و ظرفیت سازی از زمان که اعضای شان به ایجاد جامعۀ مدنی آینده اقدام نمودند، قرار دارند. نیازمندی اساسی به خاطر رسیدگی به تعداد کثیر از دختران و پسران بیسواد بیش از هر زمان دیگر حیاتی تر احساس می شود.

---

۱۸ هر نوع صحبت در مورد نهادهای جامعۀ مدنی دربرگیرنده گروپهای است که دربرگیرنده گروپهای جوانان دراین گذارش می باشد.